

05 ΔΕΚ. 2011

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Κοινωνικές Διακρίσεις, Μετανάστευση και Ιδιότητα του Πολίτη»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Μετανάστες, αστικός χώρος και κοινωνικά προβλήματα.»

Εκπνήτρια: Κωνσταντίνα Β. Πέππα

Επιβλέπων: Β. Καρύδης

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2011

009780

Στο Ευτυχάκι...

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πώς και για ποιο λόγο μεταναστεύουν οι άνθρωποι; Πώς επιλέγουν τη χώρα προορισμού και πού εγκαθίστανται; Πώς γίνεται η κατανομή τους στα αστικά κέντρα; Πόσους μετανάστες φιλοξενεί η Ελλάδα και πόσους η Αθήνα; Από πού προέρχονται; Πού ζουν; Πώς ζουν;

«Όταν θα γίνω κυβέρνηση, θα τους διώξω», δηλώνει πολιτικός αρχηγός σε ραδιοφωνική εκπομπή. «Εκρηκτικές διαστάσεις έχει προσλάβει η εγκληματικότητα στο κέντρο της Αθήνας. Σύμφωνα με την αστυνομία, στις γειτονιές γύρω από το κέντρο της πόλης ζουν αυτήν τη στιγμή περισσότεροι από 100.000 λαθρομετανάστες», λέει ο παρουσιαστής του δελτίου ειδήσεων, τονίζοντας συγκεκριμένες και προσεκτικά επιλεγμένες λέξεις. «Το πρόβλημα του ιστορικού κέντρου της Αθήνας δεν είναι πρόβλημα μεταναστών – είναι πρόβλημα ανεξέλεγκτης λειτουργίας παράνομων κυκλωμάτων, με την “ύποπτη” ανοχή της πολιτείας», κραυγάζουν κάτοικοι, επιχειρηματίες και εργαζόμενοι του κέντρου της Αθήνας. «Έχω έξι χρόνια στην Ελλάδα. Είμαστε εννιά μέρες και κάνουμε απεργία πείνας. Για να πάρω τα χαρτιά μου, να είμαστε κανονικά στην Ελλάδα» ψελλίζει ένας μετανάστης μπροστά στην τηλεοπτική κάμερα, ενώ ο διπλάνος του συμπληρώνει: «εμείς έχουμε ψυχολογία για να συνεχίσουμε μέχρι τέλους. Ή θα πάρουμε άδεια παραμονής ή θα πάμε νεκροί από εδώ».

Κοινωνικές συγκρούσεις, οικονομικές επιπτώσεις, αστικοί μετασχηματισμοί. Ανήμπορο ή αδιάφορο (;) κράτος. Παράνομες δραστηριότητες αλλοδαπών και εκμετάλλευση από τους Έλληνες. Τι κάνουν σε άλλες χώρες όταν τα αστικά κέντρα υποβαθμίζονται; Τι κάνουμε στην Ελλάδα; Θέλουμε ένα ιστορικό κέντρο ομορφότερο, αστικά και περιβαλλοντικά αναβαθμισμένο, με ειρηνική συμβίωση γηγενών και αλλοδαπών, με καλύτερη ποιότητα ζωής για όλους. Μπορούμε;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ -----	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ -----	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ -----	7
Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ -----	15
Η Επιλογή του Χώρου Εγκατάστασης. -----	15
Η ενδοαστική κατανομή των μεταναστών – θεωρητική απεικόνιση. -----	19
Η χωρική κατανομή των μεταναστών στην Αθήνα -----	31
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ -----	45
i) Επιπτώσεις στην οικονομία -----	45
ii) Κοινωνικές επιπτώσεις -----	47
iii) Επιπτώσεις στον αστικό χώρο -----	52
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ -----	55
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ -----	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -----	81

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

- Α.Ε.Π.: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- Α.Τ.: Αστυνομικό Τμήμα
- Ε.Α.Χ.Α. Α.Ε.: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Ανώνυμος Εταιρεία
- Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΛ.ΑΣ.: Ελληνική Αστυνομία
- Ε.Μ.Π.: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
- Ε.Σ.Υ.Ε.: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
- Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- Ι.Α.Π.Α.Δ.: Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού
- Ι.ΜΕ.ΠΟ.: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής
- Ι.Χ.: Ιδιωτικής Χρήσεως (αυτοκίνητο)
- ΚΕ.Θ.Ε.Α.: Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
- Μ.Μ.Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Ο.Α.Ε.Δ.: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
- Ο.ΚΑ.ΝΑ: Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών
- Ο.Ρ.Σ.Α.: Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας
- Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα
- ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ.: Τοπικό Συμβούλιο Πρόληψης της Παραβατικότητας
- ΥΠ.Ε.Ε.: Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων
- ΥΠ.Ε.Κ.Α.: Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό, μου δίδεται η δυνατότητα να πω ένα μεγάλο «ευχαριστώ» στους ανθρώπους που συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας. Πρωτίστως, στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Βασίλη Καρύδη, για τις πολύτιμες συμβουλές και συστάσεις του, χάρη στις οποίες οι αναζητήσεις, το διάβασμα και οι σκέψεις μου μπήκαν σε σειρά για να αποτυπωθούν τελικά στο παρόν κείμενο. Το ίδιο σημαντική θεωρώ και τη συμβολή της οικογένειάς μου, τόσο του στενού, όσο και του ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντός μου. Τους ευχαριστώ θερμά, γιατί ποτέ δε σταμάτησαν να με ενθαρρύνουν να κυνηγήσω τους στόχους μου, γιατί χαίρονται με την επίτευξή τους, γιατί συμπαραστέκονται στις δυσκολίες και με βοηθούν, όταν καθηλώνομαι, να κάνω ένα βήμα προς τα εμπρός.

Και συνεχίζουμε...

Με εκτίμηση,
Κωνσταντίνα Πέππα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον όρο «μετανάστευση», εννοούμε τη γεωγραφική μετακίνηση ανθρώπων είτε μεμονωμένα είτε κατά ομάδες. Η μετακίνηση αυτή του πληθυσμού παρουσιάζεται όταν το περιβάλλον (κοινωνικό, οικονομικό κλπ.), μέσα στο οποίο ζει και κινείται το άτομο, δεν του παρέχει τη δυνατότητα να εκπληρώσει τις επιδιώξεις του και να ικανοποιήσει τις φιλοδοξίες του. Το 2004, ο Caravetta ορίζει τον μετανάστη ως το πρόσωπο, το οποίο μετακινείται σε δεδομένο χρόνο από ένα συγκεκριμένο μέρος της γης σε άλλο, κατά κανόνα, όχι κάτω από ιδανικές συνθήκες. Στη βιβλιογραφία παρατίθενται διάφοροι τύποι μετανάστευσης, ο πιο κοινός διαχωρισμός όμως αναφέρεται στην «εσωτερική» και «εξωτερική» μετανάστευση, βάσει του αν η μετακίνηση γίνεται εντός της ίδιας χώρας ή προς άλλη χώρα αντίστοιχα.

Είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς ότι μετανάστες, με την έννοια που ο Caravetta (2004) προσδίδει στον όρο αυτό, υφίσταντο καθ' όλη την ιστορία της ανθρωπότητας. Ο άνθρωπος μετακινείται συνεχώς σε νέους τόπους, γεγονός που αλλοιώνει και μεταλλάσσει διαρκώς τον οικονομικό και κοινωνικό χαρακτήρα των προορισμών του.

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια μειώνει τις εκροές μεταναστών και παρουσιάζει έντονα τα χαρακτηριστικά του υποδοχέα αυτών, ξεκινώντας από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν άρχισε να *δέχεται μετανάστες από τις χώρες της Αφρικής και της Ασίας, στα πλαίσια κάλυψης των αναγκών της σε φτηνό εργατικό δυναμικό* (Χλέτσος κ.ά., 2005). Το φαινόμενο εντατικοποιείται τη δεκαετία του 1980, υπό τη μορφή της παράνομης απασχόλησης ενώ, στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μαζικοποιείται η παράνομη μετανάστευση, αποδιδόμενη κυρίως στην πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων. Ανάλογης σημασίας είναι οι μεταναστευτικές ροές της δεκαετίας του 1990 και προς άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, δηλαδή Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία (Λιανός, 2003). Η ανετοιμότητα ανταπόκρισης της χώρας στο φαινόμενο αυτό, αλλά και η έλλειψη συστήματος καταγραφής δεδομένων για τους μετανάστες

και ελέγχου της κίνησης αυτών, οδηγεί ακόμα και σήμερα σε εντόνως αμφισβητούμενα στοιχεία περί του αριθμού τους.

Η πρώτη προσπάθεια, από πλευράς του ελληνικού κράτους, αντιμετώπισης του προβλήματος καταγραφής των παράνομων μεταναστών, έγινε μόλις το 1997. Πιο συγκεκριμένα, το Προεδρικό Διάταγμα 358/1997 ρύθμιζε το ποιους αφορούσε η εν λόγω καταγραφή, τον τρόπο χορήγησης της Κάρτας Προσωρινής Άδειας Παραμονής Αλλοδαπού (Λευκής Κάρτας), αλλά και την υποχρέωση των εργοδοτών να δηλώσουν τους αλλοδαπούς που παρανόμως απασχολούν στην αρμόδια υπηρεσία του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Εν συνεχεία, το Π.Δ. 359/1997 καθόριζε το ποιοι μετανάστες και με ποιον τρόπο δικαιούνταν την Κάρτα Παραμονής Περιορισμένης Χρονικής Διάρκειας (Πράσινη Κάρτα), η οποία λειτουργούσε κατά τη χρονική διάρκειά της (από ένα έως τρία χρόνια με δυνατότητα παράτασης) και ως κάρτα εργασίας, αν και αυτό δεν οριζόταν ρητά από το Διάταγμα.

Σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία του 2001, οι αλλοδαποί που βρίσκονται στη χώρα μας χωρίς ελληνική υπηκοότητα ανέρχονται σε 762.000 περίπου, περιλαμβανομένων των παράνομων μεταναστών. Ο αριθμός αυτός δεν είναι ακριβής, αν λάβουμε υπόψη τον υποθετικό αριθμό των ομογενών που καταγράφηκαν ως Έλληνες πολίτες, τις καθυστερήσεις που σημειώθηκαν στις διαδικασίες έκδοσης αδειών παραμονής, αλλά και την έλλειψη στοιχείων για τους νόμιμους μετανάστες. Ωστόσο, η τότε προσπάθεια απογραφής, σύμφωνα με το Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης είχε πετύχει σε πολύ μεγάλο βαθμό, καθώς είχε υπολογιστεί ότι λιγότεροι από 100.000 δεν εγγράφηκαν (Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης, ΙΑΠΑΔ, 2004).

Αν ανατρέξουμε σε πιο πρόσφατα στοιχεία και εκτιμήσεις, ο εκτιμώμενος (βάσει Ε.Σ.Υ.Ε.) πληθυσμός της Ελλάδας κατά το έτος 2007 ήταν 11.192.849 κάτοικοι, εκ των οποίων 433.751 μετανάστες με άδεια παραμονής σε ισχύ και άλλοι 250.000 σε διαδικασία ανανέωσής της. Τον Νοέμβριο του 2009 δημοσιεύτηκε η τελική έκθεση του προγράμματος Clandestino, το οποίο απέβλεπε στη στήριξη των πολιτικών και διοικητικών οργανισμών, στην

προσπάθειά τους να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν αξιόπιστες πολιτικές στο θέμα της μη κανονικής μετανάστευσης. Η έκθεση εκτιμούσε πως περίπου 280.000 αντικανονικοί μετανάστες βρίσκονταν εντός της ελληνικής επικράτειας στο τέλος του έτους 2007. Σημειώνεται πως ο αριθμός αυτός είναι σημαντικά χαμηλότερος από τις εκτιμήσεις του έτους 1990 περί 700.000 αντικανονικών μεταναστών, γεγονός που είτε επιβεβαιώνει την έλλειψη και ανεπάρκεια στοιχείων, είτε δείχνει το μέγεθος των νομιμοποιήσεων κατά την πάροδο των ετών ή συνδυασμό αυτών των δύο.

Οι περισσότεροι ανεπίσημοι μετανάστες έρχονται στην Ελλάδα νόμιμα και στην συνέχεια παραβιάζουν τα χρονικά περιθώρια της θεώρησης εισόδου (visa) τους ή βρίσκουν δουλειά χωρίς αυτό να προβλέπεται στους όρους της θεώρησης. Ορισμένοι εισέρχονται στην χώρα με πλαστά έγγραφα. Άλλοι, που συλλαμβάνονται στα σύνορα, κατά την προσπάθειά τους να εισέλθουν παράνομα στη χώρα, οδηγούνται στα κέντρα κράτησης. Πολύ συχνά, δηλώνουν ψευδή χώρα προέλευσης (π.χ. Παλαιστίνη), με σκοπό να αποφύγουν την απέλαση. Η παραμονή στα κέντρα κράτησης διαρκεί από μερικές μέρες, έως μήνες. Εν συνεχεία, οι μετανάστες παραλαμβάνουν την εντολή διοικητικής απέλασης, σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να εγκαταλείψουν την Ελλάδα εντός 30 ημερών και μεταφέρονται στην Αθήνα, όπου συνήθως παραμένουν παραβιάζοντας αυτή την προθεσμία.

Οι αρχές της δεκαετίας του 1990 ήταν και η περίοδος κατά την οποία άρχισε να παρουσιάζεται έντονα η εισροή αντικανονικών μεταναστών στη χώρα. Οι αντικανονικοί μετανάστες προέρχονταν κυρίως από τις χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου, την Ανατολική Ευρώπη και τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. Η μαζική εισροή των Αλβανών μεταναστών κατέστησε την αλβανική κοινότητα ως την μεγαλύτερη μεταναστευτική κοινότητα της χώρας και ακολουθήθηκε από Βούλγαρους, Ουκρανούς, Γεωργιανούς και Ρουμάνους. Ακόμα και σήμερα το αλβανικό μεταναστευτικό στοιχείο παραμένει κυρίαρχο. Οι κοινότητες των Βουλγάρων, Ουκρανών, Γεωργιανών και Ρουμάνων έχουν αυξηθεί σε αριθμό, ενώ έχουν προστεθεί και ασιατικοί και αφρικανικοί πληθυσμοί. Τα τελευταία κύματα αναφέρονται κυρίως σε Πακιστανούς,

Μπαγκλαντεσιανούς, Ιρακινούς και Αφγανούς πολίτες, καθώς επίσης και σε αφρικανούς της υποσαχάριας περιοχής. Τα κύρια σημεία εισροής εντοπίζονται στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία και στα χερσαία ελληνοαλβανικά σύνορα. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών που δόθηκαν στη δημοσιότητα τον Δεκέμβριο του 2008, οι συλλήψεις στα σημεία εισόδου στη χώρα είχαν ως εξής:

Συλλήψεις	Έτος 2006	Έτος 2007	Έτος 2008
Σύνορα Ελλάδας - Αλβανίας	33,618	42,897	39,267
Σύνορα Ελλάδας - FYROM	3,541	2,887	3,459
Σύνορα Ελλάδας - Βουλγαρίας	1,132	966	1,795
Χερσαία σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας	15,265	16,789	14,461
Θαλάσσια σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας	6,886	9,240	30,149
Κρήτη	2,163	3,101	2,961
Συλλήψεις στην ηπειρωτική Ελλάδα	32,634	39,595	54,245
ΣΥΝΟΛΟ	95,239	112,364	146,337

Από το έτος 2010 και εντεύθεν, φαίνεται ότι τα σημεία εισόδου αντικανονικών μεταναστών στην Ελλάδα έχουν μεταβληθεί, με σαφώς μεγαλύτερη εισροή από τον νομό Έβρου. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας, τους πρώτους εννέα μήνες του 2010, οι ελληνικές αρχές προχώρησαν στη σύλληψη 132.711 παράνομων μεταναστών. Την ίδια περίοδο 31.000 μετανάστες διέσχισαν τα ελληνικά σύνορα στον Έβρο, αριθμός τέσσερις φορές μεγαλύτερος σε σχέση με την ίδια περίοδο το 2009, όπως αναφέρει η FRONTEX.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Frontex, περίπου το 90% των παράνομων μεταναστών που καταφεύγουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, διέρχονται μέσω της Ελλάδας, ενώ τουλάχιστον 350 άτομα ημερησίως προσπαθούν να περάσουν στην Ελλάδα από την Τουρκία. Είναι φυσικό λοιπόν, η Ελλάδα να θεωρείται αυτή τη στιγμή η κύρια είσοδος μεταναστών στην Ευρώπη, καθώς οι δίοδοι μέσω άλλων χωρών, όπως της Ιταλίας και της Ισπανίας έχουν φραγεί μέσω

συμφωνιών με τρίτες χώρες, όπως η Λιβύη, το Μαρόκο και η Τυνησία (Morice και Rodier, 2011). Σύμφωνα με το ηλεκτρονικό μέσον ‘Spiegel Online International’, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογίζει ότι το 90% των ανθρώπων που συλλαμβάνονται κατά την παράνομη είσοδό τους στην Ευρώπη, εισέρχονται από τα ελληνικά σύνορα. Ανάμεσά τους και πληθώρα ασυνόδευτων ανηλίκων, οι οποίοι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης και ωθούνται σε εξαναγκαστική εργασία, πορνεία και αφαίρεση οργάνων.

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση των μεταναστών που ζητούν άσυλο, ενώ ο Οργανισμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Human Rights Watch χαρακτηρίζει τις συνθήκες που επικρατούν σε κάποια κέντρα κράτησης μεταναστών ως απάνθρωπες. Τον Μάρτιο 2011 εκτιμάται ότι τα αιτήματα ασύλου που εκκρεμούν στη χώρα είναι περίπου 45.000 (Τάκης, 2011).

Αξίζει, στο σημείο αυτό, να αναφερθεί μια σειρά νόμων που συνθέτουν το βασικό νομοθετικό πλαίσιο και αφορούν τη διαδικασία χορήγησης και ανανέωσης αδειών διαμονής στην Ελλάδα, την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας και τις διαδικασίες πολιτογράφησης. Ενδεικτικά αναφέρονται ο Ν. 3284/2004 ‘Κώδικας της Ελληνικής Ιθαγένειας’, ο Ν. 3386/2005 ‘Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια.’ ο Ν. 3731/2008, που περιέχει ρυθμίσεις θεμάτων ιθαγένειας και μεταναστευτικής πολιτικής, ο Ν. 3801/2009, που αφορά μεταξύ άλλων την αυτοτελή άδεια διαμονής και τέλος, ο Ν. 3838/2010 «Σύγχρονες διατάξεις για την ελληνική ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις». Ο τελευταίος – και πιο πρόσφατος – νόμος έδωσε το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές (μέχρι του αξιώματος του δημοτικού συμβούλου) στους ομογενείς και στους νομίμως διαμένοντες στην Ελλάδα υπηκόους τρίτων χωρών. Νόμος που εν συνεχεία κρίθηκε αντισυνταγματικός από το Δ’ Τμήμα του Συμβουλίου Επικρατείας, σύμφωνα με το σκεπτικό του οποίου δικαίωμα ψήφου έχουν μόνο οι Έλληνες πολίτες, ενώ σημειώνεται ότι η πολιτογράφηση δεν μπορεί να στηρίζεται σε

τυπικές και όχι ουσιαστικές προϋποθέσεις που αποδεικνύουν τους δεσμούς του αιτούντος με το ελληνικό έθνος (π.χ. χρόνος «νόμιμης» διαμονής του αιτούντος αλλοδαπού ή της οικογένειάς του, φοίτηση σε ελληνικό σχολείο επί ορισμένο χρόνο, ανυπαρξία καταδίκης για ορισμένα σοβαρά ποινικά αδικήματα). Η διαδικασία αυτή είναι ικανή να οδηγήσει σε αθρόα απονομή της ελληνικής ιθαγένειας. Ωστόσο, η ιδιότητα της ελληνικής ιθαγένειας, στην περίπτωση που αυτή απονέμεται αθρόως, πρέπει να αποτελεί το τελικό στάδιο της ενσωμάτωσης των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία και όχι το μέσο για την ενσωμάτωση στην ελληνική κοινωνία αλλοδαπών, που ακόμη δεν έχουν αποκτήσει ελληνική συνείδηση (Βλ. αριθμ. 14 απόφ. ΣτΕ). Σημειωτέον δε ότι σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, αλλά και νομολογία, το κριτήριο της ελληνικής εθνικής συνείδησης, αλλά και το κριτήριο της ελληνικής καταγωγής, αποτελούν τον πυρήνα του έθνους και της εθνικότητας, (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 και 3 του ν. 2790/2000, όπως αντικαταστάθηκαν με τις παρ. 1 και 3 του άρθρου 76 του ν. 2910/2001, άρθρο 15 ν. 284/2004 και Στ Ε 1882, 2633/2009, 1644/2010 κ.α.).

Επιστρέφοντας στα απογραφικά στοιχεία του 2001, παρατηρείται ότι ο ξένος πληθυσμός εντάσσεται στη συντριπτική του πλειοψηφία (περίπου 80%) στο ηλικιακό φάσμα των 15-64 ετών, είναι δηλαδή δυνάμει οικονομικά ενεργός πληθυσμός. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής, 90% των αλλοδαπών εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας και μόνο 6,5% αυτοαπασχολούνται. Περίπου 25% των μεταναστών απασχολείται στις οικοδομές, 20% στις λεγόμενες «άλλες υπηρεσίες», συνήθως δηλαδή σε οικιακές εργασίες, φροντίδα ηλικιωμένων και παιδιών, 17,5% στον αγροτικό τομέα και λίγο περισσότερο από το 15% σε τουριστικές και εμπορικές υπηρεσίες. Από τους 762.000 αλλοδαπούς για τους οποίους έχουμε αναλυτικά στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, οι άνδρες είναι περισσότεροι από τις γυναίκες (415.000 άνδρες έναντι 346.000 γυναικών). Και στα δύο φύλα το ποσοστό εγκατάστασης στην Ελλάδα για λόγους εργασίας είναι πάνω από το 50% (54% συνολικά). Ακολουθεί ως δεύτερος σημαντικότερος λόγος εγκατάστασης η οικογενειακή επανένωση (100.000 άτομα περίπου). Τρίτος

σημαντικότερος λόγος ο επαναπατρισμός και η παλιννόστηση, τον οποίο δήλωσαν περισσότεροι από 50.000 απογραφέντες (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Η σημασία των μεταναστευτικών ρευμάτων είναι μεγάλη, αν αναλογιστεί κανείς ότι επηρεάζουν μια σειρά παραγόντων και μεγεθών, όπως είναι η διάρθρωση του πληθυσμού, η απασχόληση, η παραγωγή, η ανεργία, η οικονομική ανάπτυξη, η διανομή του εισοδήματος, το εμπόριο, η διαμόρφωση του αστικού χώρου, η αγορά κατοικίας, η ζήτηση υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας, εκπαίδευσης και γενικότερα η κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας. Παρόλα αυτά, η σημασία και οι επιπτώσεις των μετακινήσεων αυτών, παρότι βαθύτατες – δεν έχουν σε μεγάλο βαθμό έως σήμερα μετρηθεί καθώς, η έλλειψη διαχρονικών στατιστικών στοιχείων παρουσιάζεται έντονη, αλλά και – ως επί το πλείστον εξαιτίας της έλλειψης αυτής – η ερευνητική δραστηριότητα υπήρξε σε κάποιους τομείς περιορισμένη.

Η παρούσα εργασία καλείται να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ του αστικού χώρου και του μεταναστευτικού φαινομένου. Τον τρόπο με τον οποίο ο αστικός χώρος μεταβάλλεται κατά την υποδοχή και τη διάρκεια διαμονής των μεταναστών, αλλά και τους λόγους για τους οποίους συμβαίνει αυτό. Παράλληλα με τη συνεχή αναδιαμόρφωση του αστικού ιστού ωστόσο, το φαινόμενο της μετανάστευσης ακολουθείται από μια σειρά κοινωνικών προβλημάτων, που εκδηλώνονται στον χώρο υποδοχής ποικιλοτρόπως, αλλά και με διαφορετικό αντίκτυπο στην κοινωνική ζωή τόσο των ντόπιων κατοίκων, όσο και των εισερχόμενων μεταναστών.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο οι μετανάστες επιλέγουν το χώρο εγκατάστασής τους, δηλαδή οι παράγοντες που καθορίζουν την επιλογή αυτή. Εν συνεχεία, αποτυπώνεται μια σειρά θεωριών, σχετικών με την ενδοαστική κατανομή των μεταναστών και την ανάλυση του αστικού χώρου. Διερευνάται ο διαχωρισμός του αστικού χώρου σε τομείς, ο τρόπος με τον οποίο αυτοί προκύπτουν, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους οι διάφορες κοινωνικές ομάδες επιλέγουν συγκεκριμένους χώρους ως τόπους δράσης ή κατοικίας. Το τέλος του πρώτου κεφαλαίου επικεντρώνει στην περίπτωση της ελληνικής πρωτεύουσας. Διερευνά τις εθνικότητες των μεταναστών που

κατοικούν σε αυτήν, τον αριθμό τους, παρουσιάζει την χαρτογραφική κατανομή έως το επίπεδο του δημοτικού διαμερίσματος, αλλά και τη συγκέντρωση σε επίπεδο οικοδομικού τετραγώνου, προκειμένου να σχηματίσουμε μια σαφή εικόνα για τις περιοχές έντονης συσσώρευσης μεταναστών.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνει στις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην κοινωνία υποδοχής. Οι βασικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις παρουσιάζονται και συμπληρώνονται από τις επιπτώσεις στο αστικό τοπίο και στις διάφορες λειτουργίες του αστικού χώρου.

Το τρίτο κεφάλαιο εξειδικεύει τις επιπτώσεις αυτές στην περίπτωση της Αθήνας και πιο συγκεκριμένα στο ιστορικό της κέντρο, ως βασικού χώρου εγκατάστασης και δράσης πληθώρας κοινωνικών ομάδων, ιδίως περιθωριοποιημένων. Ανάμεσα στις ομάδες αυτές και οι μετανάστες, νόμιμοι και μη, η παρουσία των οποίων εγείρει προβληματισμούς, συμπάθεια, υπερβολές ή ακόμα και βίαιες αντιδράσεις. Επιχειρείται λοιπόν εδώ η καταγραφή των κοινωνικών προβλημάτων, μεταξύ των μεταναστών, των κατοίκων, του κράτους, αλλά και εντός της ίδιας της μεταναστευτικής κοινότητας.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αντικαθιστά τον επίλογο. Τίτλοφορείται «Προς μία νέα μορφή του ιστορικού κέντρου». Υπάρχει άραγε αυτή η δυνατότητα; Μπορεί το κράτος, σε συνεργασία με τους πολίτες να μεταβάλλει μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, ώστε να οδηγήσει το ιστορικό κέντρο στην ανάκτηση της χαμένης του αίγλης; Ή μήπως η ανάπτυξη και η αρμονική συνύπαρξη των δρώντων στον χώρο αυτό έχει προ πολλού χαθεί μέσα σε αποσπασματικές και ασυντόνιστες προσπάθειες χειρισμού της κατάστασης από την πλευρά της πολιτείας;

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η Επιλογή του Χώρου Εγκατάστασης.

Η εγκατάσταση των μεταναστών στις χώρες – υποδοχείς τους είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει τη βιβλιογραφία και τους μελετητές γενικότερα. Είναι γεγονός ότι οι μεταναστευτικές ροές λαμβάνουν χώρα συνήθως από τις αναπτυσσόμενες προς τις (πιο) ανεπτυγμένες χώρες / περιοχές. Οπωσδήποτε, η επιλογή του τόπου εγκατάστασης ενός μετανάστη δεν μπορεί να είναι τυχαία, αλλά εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων, που άλλοτε είναι προφανείς και άλλοτε όχι.

Σύμφωνα με διάφορες ερμηνευτικές προσεγγίσεις του μεταναστευτικού φαινομένου, η μετανάστευση ερμηνεύεται ως μια επενδυτική απόφαση που ορίζεται από το ύψος του μισθού στη χώρα προορισμού, τα προσόντα, την ηλικία και τα κόστη μετανάστευσης. Τα κόστη της μετανάστευσης μπορούν να διακριθούν στα άμεσα κόστη όπως η πληροφόρηση, η έρευνα, η μετακίνηση αλλά και στα έμμεσα κόστη όπως το κοινωνικό και το ψυχικό κόστος. Άλλες προσεγγίσεις τονίζουν τον ρόλο που διαδραματίζουν τα προσωπικά δίκτυα μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας προορισμού. Άλλες πάλι, τονίζουν τους παράγοντες που εξωθούν στην φυγή από την χώρα προέλευσης, όπως είναι οι συνθήκες ζωής, η υψηλή ανεργία, το ανεπαρκές σύστημα κοινωνικής προστασίας, οι κακές υποδομές κ.ά., καθώς και στους παράγοντες που ελκύουν την μετανάστευση στη χώρα προορισμού, όπως είναι το επίπεδο ζωής, η χαμηλή ανεργία, το αποτελεσματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, οι καλές υποδομές κ.ά. (Πετράκος Γ., Τοπάλογλου Λ. 2008:70).

Ο Λιανός, το 2003, συνοψίζει μια σειρά τυπικών δεδομένων που προκύπτουν από τις εμπειρίες διαφόρων χωρών και σχετίζονται με τη γεωγραφική κατανομή των μεταναστών στη χώρα υποδοχής:

A) Οι μετανάστες από μια ορισμένη προέλευση δεν κατανέμονται τυχαία στις διάφορες περιοχές (ή πόλεις) της χώρας υποδοχής, ούτε συγκεντρώνονται σε μια περιοχή (ή πόλη).

Β) Η συγκέντρωση των μεταναστών σε ορισμένες περιοχές δεν παραμένει σταθερή διαχρονικά. Αυτό σημαίνει ότι, αν υπάρξει ένα δεύτερο κύμα μεταναστών της ίδιας προέλευσης, δεν θα ακολουθήσει την ίδια γεωγραφική κατανομή όπως το πρώτο.

Γ) Ο αριθμός των μεταναστών από μια ορισμένη χώρα μπορεί να είναι μεγάλος σε απόλυτο μέγεθος, αλλά σε σχέση με τον εγχώριο πληθυσμό το μέγεθος των μεταναστών είναι μικρό, δηλαδή η αναλογία του αριθμού των μεταναστών προς τον αριθμό του εγχώριου πληθυσμού είναι μικρή.

Δ) Οι νέοι μετανάστες χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις που έχουν με εκείνους που μεταναστεύουν πρώτοι στη χώρα υποδοχής, δηλαδή υπάρχουν δίκτυα επικοινωνίας λόγω συγγένειας και φιλίας, τα οποία επηρεάζουν την επιλογή του τόπου προορισμού για τους μεταγενέστερους μετανάστες.

Ε) Η έκταση στην οποία παρουσιάζεται γεωγραφική συγκέντρωση των μεταναστών εξαρτάται από το επίπεδο εκπαίδευσης και ειδίκευσης το οποίο κατέχουν, καθώς και από την εθνική τους προέλευση.

Στ) Η γεωγραφική συγκέντρωση των μεταναστών στη χώρα υποδοχής δεν μεταβάλλεται εύκολα ή γρήγορα.

Εξετάζοντας μια σειρά άλλων μελετών περί του φαινομένου της μετανάστευσης, που ασχολούνται κυρίως με την περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ), η παρουσία ομοεθνών παρουσιάζεται ως σημαντικός παράγοντας καθορισμού του τόπου εγκατάστασης (Bartel 1989, Dunlevey 1991, Zavodny 1997, Jaeger 2000, Bauer et al. 2002a, Bauer et al. 2002b, Damm 2005). Το φαινόμενο αυτό, σύμφωνα με τους Kobrin και Speare (1983), οφείλεται στο ότι η παρουσία ομοεθνών δημιουργεί ένα εθνικό δίκτυο των τελευταίων, το οποίο διευκολύνει την προσαρμογή των νέων μεταναστών

στην κοινωνία, μέσω της ανάπτυξης αισθημάτων ασφαλείας, αλληλεγγύης και κοινής ταυτότητας. Σύμφωνα με τους Chiswick και Miller (2005), οι μετανάστες επωφελούνται από τη διαβίωση εντός μιας ομάδας ομοεθνών, η οποία μπορεί να μειώσει τα κόστη κατανάλωσης αγαθών που τη χαρακτηρίζουν, είτε αυτά είναι υλικά είτε άυλα.

Ένας ακόμη παράγοντας, ικανός να καθορίσει την εγκατάσταση των μεταναστών, είναι αυτός του πληθυσμού τού υποδοχέα. Η Damm (2005) καταλήγει πως οι μετανάστες προτιμούν να ζουν σε μεγάλες πόλεις, καθώς εκεί τους παρέχεται πρόσβαση σε εργασία, κατοικία και εκπαίδευση. Η Bartel (1989) βρήκε πως οι αλλογενείς τείνουν να εγκαθίστανται σε μητροπολιτικές περιοχές και πως οι ανώτερης εκπαίδευσης μετανάστες τείνουν να είναι περισσότερο διεσπαρμένοι χωρικά, απ’ ότι αυτοί με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Στην Ελλάδα, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών. Μετανάστες προερχόμενοι από χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης εμφανίζονται να έχουν υψηλότερα επίπεδα μόρφωσης. Αντιθέτως, η πλειοψηφία των αλλοδαπών εργαζομένων (Αλβανοί) έχει σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης (Rovolis and Tragaki, 2005).

Η Bartel επίσης τονίζει πως οι μετανάστες δεν επηρεάζονται από τις συνθήκες της τοπικής αγοράς εργασίας ενώ, η αντίθετη άποψη έρχεται από τον Jaeger (2000), που διαπιστώνει ευαισθησία στις συνθήκες αυτές. Ο ίδιος, σε πιο πρόσφατη εργασία του (2006) βρίσκει πως το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό συγκεντρώνεται σε μέρη με καλύτερες αγορές εργασίας, *ceteris paribus*, καθώς επίσης και ότι γεωγραφικοί και κλιματικοί παράγοντες, αλλά και η απόσταση από τον τόπο γέννησης επιδρούν ελάχιστα ή και καθόλου στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Η Damm (2005), επιβεβαιώνει την μετεγκατάσταση των μεταναστών από τις περιοχές υψηλής ανεργίας προς περιοχές ευκολότερης εύρεσης εργασίας. Επιπλέον, ο Borjas (2001) σημειώνει πως οι μετανάστες ανταποκρίνονται περισσότερο στις αλλαγές των οικονομικών συνθηκών απ’ ότι οι αυτόχθονες, μετακινώντας το εργατικό δυναμικό εκεί που αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί περισσότερο αποτελεσματικά.

Ξεφεύγοντας από τα όρια των Η.Π.Α., ο Åslund μελέτησε το 2005 τον τόπο εγκατάστασης των μεταναστών στη Σουηδία κατά τη δεκαετία του 1980. Τα εμπειρικά ευρήματα της έρευνας αυτής δείχνουν πως οι μετανάστες τείνουν να εγκαταλείπουν τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από υψηλή ανεργία και προσελκύονται από περιοχές όπου κατοικούν ομοεθνείς τους και άλλοι μετανάστες. Προσελκύονται δε και από περιοχές, όπου σημειώνονται υψηλά ποσοστά εργασίας των μεταναστών και στις οποίες οι μέσες απολαβές από την εργασία είναι υψηλές.

Η ενδοαστική κατανομή των μεταναστών – θεωρητική απεικόνιση.

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια ανάλυσης του αστικού χώρου και των προβλημάτων του έγινε από τη Σχολή του Σικάγο, μέσα από την προσπάθειά της να διερευνήσει την επίδραση του φυσικού περιβάλλοντος και της γεωγραφικής περιοχής στην έκταση και το είδος της παραβατικής συμπεριφοράς. Η Σχολή απαντάται συχνά και με τον όρο «Οικολογική» Σχολή του Σικάγο, με μέλη της δύο από τους πιο σημαντικούς κοινωνιολόγους της κλασσικής ανθρωπολογίας, τους R.E. Park και E.W. Burgess, οι οποίοι εισήγαγαν τον όρο “human ecology” το 1921.

Σύμφωνα με την Οικολογική προσέγγιση, η ζωή των ανθρώπων είναι στενά συνδεδεμένη με τη μοίρα των άλλων ειδών, αλλά και με τις συνθήκες που επιβάλλονται από τη φύση. Γι’ αυτό, η ανθρώπινη οικολογία προσπαθεί να αναλύσει και να ερμηνεύσει τους κοινωνικούς μηχανισμούς ως αποτέλεσμα ανταγωνισμού και επιβίωσης ανάμεσα στη φύση, τους ανθρώπους και τα άλλα έμβια όντα (Νικολαΐδου, 1993).

Θεμελιωτές της σχολής ήταν οι αμερικανοί Shaw και McKay, οι οποίοι εστίασαν στην νεανική παραβατικότητα, αρχικά στην πόλη του Σικάγο και μετέπειτα σε άλλες πόλεις της Αμερικής.

Η πρώτη συλλογή άρθρων που περιελάμβανε τις θεωρητικές προσεγγίσεις της νέας σχολής, όπως αυτές εκφράστηκαν από τους R.E. Park, E. Burgess και R. McKenzie εκδόθηκε το 1925 υπό τον γενικό τίτλο “The City”. Στην έκδοση αυτή, η πόλη αποτελεί φυσικά τον πυρήνα του προβληματισμού των ερευνητών και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αντιπροσωπεύει γι’ αυτούς το σημαντικότερο προϊόν της ανθρώπινης δημιουργίας και τον κατεξοχήν τόπο απ’ όπου θα εκπορευθούν και θα πραγματοποιηθούν οι μελλοντικές εξελίξεις (Νικολαΐδου, 1993).

Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι για την ανθρώπινη ζωή υπάρχουν «φυσικές περιοχές», όπως υφίστανται για τα φυτά και τα ζώα (Φουστέρης, 1996). Έτσι λοιπόν και η πόλη αποτελεί προϊόν της ανθρώπινης φύσης και την

«φυσική κατοικία» των ανθρώπων. Μέσα σε αυτήν, ο πολιτισμός κατανέμεται πάνω σε οικονομική και πολιτισμική βάση, έτσι ώστε κάθε περιοχή να χαρακτηρίζεται από έναν ιδιαίτερο πληθυσμό.

Στην προσπάθεια, λοιπόν, επεξήγησης της εσωτερικής οργάνωσης του αστικού χώρου, ο **Burgess** διατύπωσε την θεωρία του ομόκεντρου μοντέλου διάρθρωσης της αναπτυσσόμενης πόλης. Σύμφωνα με αυτό, διαμορφώνονται πέντε ομόκεντρες ζώνες, που φέρουν τα εξής χαρακτηριστικά:

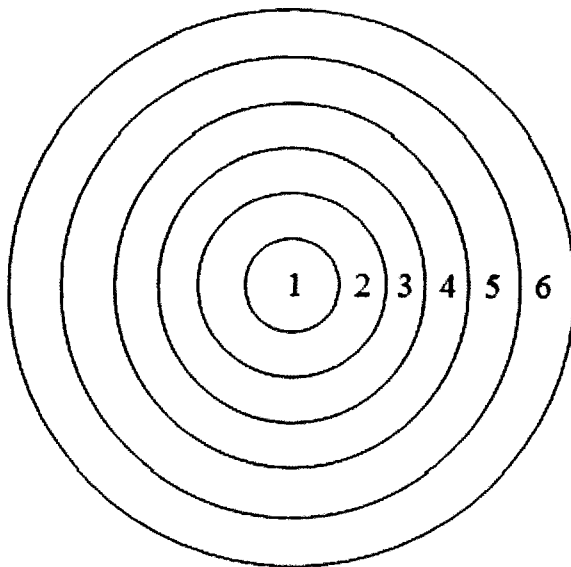
Η **πρώτη – εσωτερική - ζώνη**, το κέντρο της πόλης, καταλαμβάνεται από το επιχειρηματικό κέντρο (Central Business District), που λειτουργεί ως ο κυρίαρχος παράγοντας. Ο ανταγωνισμός για την απόκτηση γης στο κέντρο της πόλης, όπου αναπτύσσονται οι βιομηχανικές δραστηριότητες επιδρά στην αύξηση της τιμής της αστικής γης.

Αυτή περιβάλλεται από μία **δεύτερη, υποβαθμισμένη μεταβατική ζώνη**, που περιλαμβάνει τα «σλαμς» (περιοχές κατοικίας, εμπορίου και άλλων δραστηριοτήτων «μέσα» στο αστικό κέντρο) και τις αποικίες των μεταναστών, καθώς και επιχειρήσεις και ελαφριά βιομηχανία.

Ακολουθεί μια **τρίτη ζώνη** εργατών και εμποροϋπαλλήλων, που είναι μια ζώνη φυγής από τα «σλαμς», με κατοικία μεταναστών, γενικά δεύτερης γενιάς.

Πιο έξω βρίσκεται η **ζώνη της κατοικίας της αστικής τάξης** και τέλος υπάρχει η **περιοχή των προαστίων και των δορυφόρων πόλεων**, που περιλαμβάνει όσους μετακινούνται καθημερινά για εργασία στο κέντρο της πόλης, με χρόνο διαδρομής μισής έως μιας ώρας (Burgess 1961: 39-42).

Η σχηματική απεικόνιση της θεωρίας του ομόκεντρου μοντέλου φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί, με πέντε περιοχές (ζώνες) να αναπτύσσονται περιμετρικά της κεντρικής επιχειρηματικής περιοχής:

1. Κεντρική Επιχειρηματική Περιοχή
2. Αποικίες μεταναστών & ελαφρά βιομηχανία
3. Διαμονή χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων
4. Διαμονή μεσαίων εισοδηματικών στρωμάτων
5. Διαμονή υψηλών εισοδηματικών στρωμάτων
6. Ζώνη διαμονής μετακινούμενων προς το κέντρο για εργασία

Εικόνα 1: Το ομόκεντρο μοντέλο της ιδανικής διάρθρωσης της αναπτυσσόμενης πόλης.

Οι περιοχές αυτές διαφοροποιούνται μεταξύ τους κατά φυλή, εθνότητα, τάξη και χρώμα μέσα στην πόλη (Λεοντίδου, 2005) και δεν ανταποκρίνονται απαραίτητα σε όλες τις πόλεις.

Κατά τη διαδικασία αυτής της αστικής ανάπτυξης – επέκτασης παρατηρούνται διαδικασίες εισβολής και διαδοχής διαφόρων κοινωνικών ομάδων στον χώρο των πόλεων, καθώς οι πλουσιότεροι εγκαταλείπουν τις κεντρικές συνοικίες στην υποβάθμιση, με γρηγορότερους ρυθμούς, όταν εισβάλλουν σε αυτές φτωχότεροι πληθυσμοί (Λεοντίδου, 2005).

Εξετάζοντας τη δομή της πόλης από εγκληματολογική σκοπιά, βάσει του μοντέλου του Burgess, οι ερευνητές της Σχολής του Σικάγο διαπίστωσαν τα εξής: Τα ποσοστά της εγκληματικότητας παρουσίαζαν σημαντικές διαφορές, ανάλογα με τη συνοικία. Οι συνοικίες με την περισσότερη εγκληματικότητα σχημάτιζαν ένα είδος στεφάνης γύρω από τον πυρήνα – εμπορικό κέντρο της πόλης. Οι ίδιες περιοχές φαίνεται να παρουσιάζουν μεγάλη κινητικότητα, ωστόσο δεν έχαναν τα χαρακτηριστικά τους (υποβάθμιση, εγκληματικότητα, έντονη κινητικότητα) με το πέρασμα του χρόνου.

Όπως διαπίστωσε ο Thrasher, το 1927, μελετώντας 1.313 (!) συμμορίες που δραστηριοποιούνταν στην πόλη του Σικάγο, οι περισσότερες συμμορίες επικρατούν σε μια συγκεκριμένη περιοχή, η οποία χαρακτηρίζεται από βιομηχανικές εκτάσεις και εμπορικά κέντρα. Τόνισε δε, ότι στις μεγαλύτερες πόλεις υφίστανται παρηκμασμένες περιοχές (slums), που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό εγκληματικών ομάδων και σημειώνουν αυξημένους δείκτες εγκληματικότητας. Στην δημιουργία των περιοχών αυτών συνέβαλλαν, κατά τη γνώμη του, η ταχεία οικονομική ανάπτυξη και η μεγάλη μετακίνηση πληθυσμών από αυτόχθονες και αλλοδαπούς εργάτες. Απόρροια των γεγονότων αυτών ήταν η ανυπαρξία κοινωνικών θεσμών και ελέγχων τέτοιων, που θα μπορούσαν να αποτρέψουν τους ανήλικους από το σχηματισμό παραβατικών συμμοριών (Cullen, 1984).

Σε έρευνα σχετικά με την παραβατικότητα των ανηλίκων προέβησαν και οι Shaw και McKay, την οποία δημοσίευσαν το 1942 με τίτλο “Juvenile Delinquency and Urban Areas”. Η έρευνα διεξήχθη από το 1900 έως το 1933 και συμπεριέλαβε περίπου 60.000 ανήλικους ηλικίας 10 έως 16 ετών, που είχαν απασχολήσει με τη συμπεριφορά τους τις σχολικές, τις αστυνομικές ή τις δικαστικές αρχές. Τα πορίσματα φαίνεται πως έρχονταν σε συμφωνία με το ομόκεντρο μοντέλο του Burgess, μιας και η μεγαλύτερη παραβατικότητα ανηλίκων εμφανιζόταν στις υποβαθμισμένες περιοχές που περιέβαλαν τον κεντρικό τομέα των επιχειρήσεων. Οι περιοχές αυτές, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, διακρίνονταν από ζώνες εργοστασιακής ή εμπορικής χρήσης, εξαθλιωμένες και εγκαταλελειμμένες κατοικίες, μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα, χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, χαμηλό δείκτη έγγειας ιδιοκτησίας και υψηλούς δείκτες αλλοδαπών και εθνικών μειονοτήτων, κυρίως μεταναστών που έρχονταν για πρώτη φορά στην πόλη και εγκαθίσταντο στην περιοχή αυτή εξαιτίας των χαμηλών οικονομικών τους δυνατοτήτων.

Οι παρατηρήσεις αυτές, οδηγούν στη διαπίστωση ότι η εγκληματική συμπεριφορά δεν οφειλόταν στα ατομικά χαρακτηριστικά των παραβατών σαν ένα είδος «ατομικής παθολογίας», αλλά εκδηλωνόταν σε ένα συγκεκριμένο τύπο περιοχής και άρα επρόκειτο για ένα είδος «κοινωνικής παθολογίας»

(Τσαλίκου, 1990). Ωστόσο, δεν θα πρέπει να αγνοούμε το γεγονός ότι τα αίτια της εγκληματικότητας δεν πρέπει να εντοπίζονται αποκλειστικά στη φυσιολογία του αστικού τοπίου, αλλά στην αλληλεπίδραση αυτού με το κοινωνικο-οικονομικό προφίλ των ανθρώπων που εγκαθίστανται σε αυτό (μετανάστευση, φτώχεια, κινητικότητα, χαμηλά εισοδήματα κλπ.).

Προχωρώντας ακόμη παραπέρα, οι Shaw και McKay χρησιμοποιούν την έννοια της «κοινωνικής αποδιοργάνωσης» (social disorganization – ο όρος είχε αρχικά εισαχθεί από τους Thomas W.I. και Znaniecki F. το 1920), η οποία επιδιώκει τη συσχέτιση της εγκληματικότητας με την γεωγραφική κατανομή. Χαρακτηρίζουν ως οργανωμένη, την κοινωνία της οποία τα μέλη έχουν αναπτύξει κάποιο είδος συνοχής και συναίνεση, όσον αφορά κοινούς στόχους και πρότυπα συμπεριφοράς (Shaw και McKay, 1942). Έτσι, ως κοινωνική αποδιοργάνωση ορίζεται η αδυναμία της κοινότητας να μεταδώσει τις κοινές αξίες στους κατοίκους της και να διατηρήσει ενεργούς κοινωνικούς ελέγχους (Sampson R.J. και Groves W.B., 1989). Υποστηρίζουν δε, πως τρεις είναι οι παράγοντες που εντείνουν την κοινωνική αποδιοργάνωση σε μια κοινότητα:

α) Η οικονομική κατάσταση, αφού βάσει των παρατηρήσεών τους τα υψηλότερα ποσοστά νεανικής εγκληματικότητας σημειώνονται σε περιοχές με χαμηλό οικονομικό επίπεδο των κατοίκων.

β) Η σύνθεση του πληθυσμού: Οι περιοχές υψηλής εγκληματικότητας συνδέονταν με μεγάλες συγκεντρώσεις αλλοδαπών μεταναστών.

γ) Η κινητικότητα του πληθυσμού: Η εισροή και εγκατάσταση νέων μεταναστών στις φθηνές περιοχές του κέντρου ωθούσε τους ήδη διαμένοντες σε αυτές να μετακινηθούν σε περισσότερο αναβαθμισμένες περιοχές. Δυσχεραίνονταν, κατ’ αυτόν τον τρόπο η δημιουργία κοινωνικών δεσμών μεταξύ των διαμενόντων στις περιοχές αυτές.

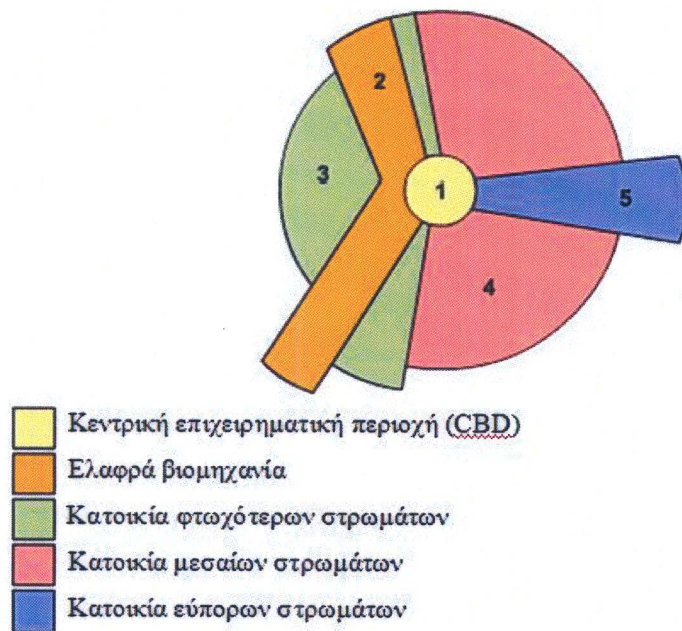
Συνεπώς, το χαμηλό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των κατοίκων μιας περιοχής είναι αρνητικά συνδεδεμένο με την εθνική ετερογένεια και την πληθυσμιακή κινητικότητα και τα δύο εκ των οποίων είναι θετικά συνδεδεμένα με το έγκλημα.

Οι κοινότητες αυτές, στις οποίες δεν διαπιστωνόταν έντονη κοινωνική συνοχή, ήταν εκείνες που οδήγησαν τους δύο ερευνητές να διαπιστώσουν τη σύνδεση της πόλης με τη δημιουργία συμμοριών ανηλίκων, θεωρώντας πως τέτοιου είδους κοινότητες αδυνατούν να ασκήσουν εγκληματοπροληπτικό έλεγχο στους ανήλικους, με αποτέλεσμα αυτοί να υιοθετούν αντικοινωνικές συμπεριφορές οι οποίες συχνά υποθάλπονται ή και επιβραβεύονται στο εσωτερικό των παραβατικών ομάδων.

Λίγα χρόνια μετά την διατύπωση του μοντέλου του Burgess, το 1939, ο **Homer Hoyt** αμφισβήτησε το ομόκεντρο μοντέλο, αναπτύσσοντας ένα νέο, **τομεακό**. Μελετώντας τη χωρική κατανομή των μισθωμάτων κατοικίας σε ένα μεγάλο αριθμό αναπτυσσόμενων βορειο-αμερικανικών πόλεων, συμπέρανε ότι κυρίως οι ακτινικοί δρόμοι που καταλήγουν στο κέντρο της πόλης καθορίζουν τη χωροθέτηση των υψηλών εισοδημάτων. Ορίζονται, έτσι, αστικοί τομείς υψηλών εισοδημάτων, που έχουν ως σημείο εκκίνησης το κέντρο της πόλης, ενώ υπάρχουν άλλοι τομείς μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων αντίστοιχα. Το δίκτυο συγκοινωνίας, αποτελεί παράγοντα ευκολίας πρόσβασης και επικοινωνίας με τις κεντρικές περιοχές και συνδέεται με αυξήσεις της αστικής γης. Έτσι, καθοριστικό στοιχείο της χωροκοινωνικής οργάνωσης, στη περίπτωση αυτή θεωρείται η δυνατότητα των εύπορων τάξεων να εγκατασταθούν στις ακριβότερες περιοχές, οι οποίες ακολουθούν μια τάση επέκτασης προς την περιφέρεια και έχουν πρόσβαση στο σύστημα μεταφορών. Οι εύπορες τάξεις, λοιπόν, επιλέγουν την κατοικία στην περιφέρεια της πόλης, εφόσον μπορούν να αντέξουν την πολυτέλεια της μετακίνησης που δεν θεωρείται φτηνή και εύκολη για όλους, όπως στο μοντέλο του Burgess. Οι κατοικίες χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων συνορεύουν με τους τομείς ανάπτυξης της βιομηχανίας, μιας και η κίνηση, ο θόρυβος και η ατμοσφαιρική ρύπανση καθιστούν τις περιοχές αυτές λιγότερο επιθυμητές προς κατοίκηση.

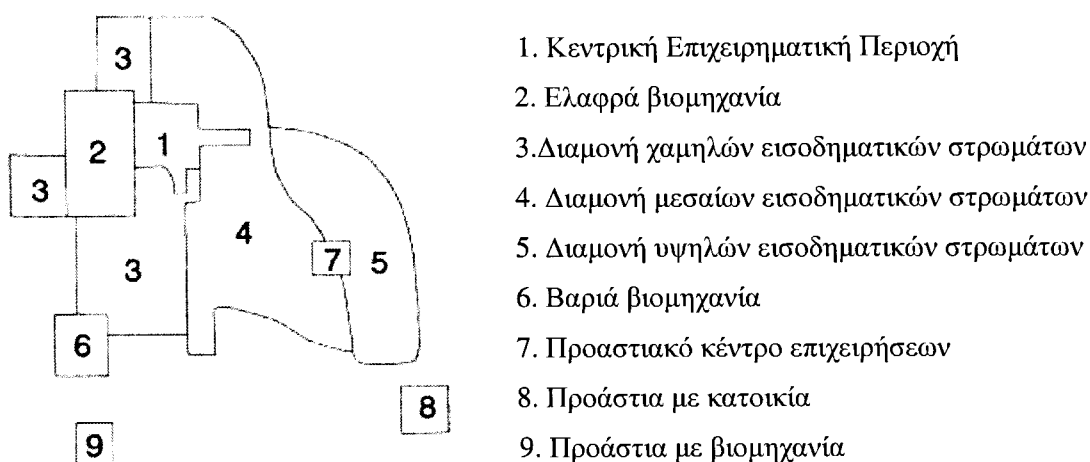
Σε αντίθεση με το ομόκεντρο μοντέλο που περιγράφηκε παραπάνω, το τομεακό αυτό μοντέλο στηρίζεται στη λογική της γραμμικής κατεύθυνσης. Ωστόσο, τα δύο μοντέλα ομοιάζουν στο θέμα της φυγόκεντρης ανάπτυξης,

μιας και ο Hoyt διαπιστώνει ότι οι τομείς επεκτείνονται κατά πολύ προς την περιφέρεια κατά τη διάρκεια της αστικής ανάπτυξης.

Εικόνα 2: Το τομεακό μοντέλο του Hoyt.

Το 1945, οι Ullmann και Harris εκπόνησαν μια εργασία για τους τύπους κατανομής των χρήσεων γης στον αστικό ιστό, διατυπώνοντας μια «πολυπυρηνική» θεωρία. Στόχος τους ήταν να υπερβούν τις αδυναμίες των δύο προηγούμενων μοντέλων των Burgess και Hoyt, τονίζοντας τη δυναμική εξέλιξη μιας πόλης, που προκύπτει από τη συνύπαρξη της ιστορικό-κοινωνικής και της γεωγραφικής μεταβλητής. Σύμφωνα με τη θεωρία τους λοιπόν, η πόλη δεν αναπτύσσεται στατικά γύρω από ένα μόνο κέντρο, αλλά γύρω από περισσότερα κέντρα – πυρήνες που συγκεντρώνουν διαφορετικές λειτουργίες, δημιουργώντας έτσι περιοχές διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων.

1. Κεντρική Επιχειρηματική Περιοχή
2. Ελαφρά βιομηχανία
3. Διαμονή χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων
4. Διαμονή μεσαίων εισοδηματικών στρωμάτων
5. Διαμονή υψηλών εισοδηματικών στρωμάτων
6. Βαριά βιομηχανία
7. Προαστιακό κέντρο επιχειρήσεων
8. Προάστια με κατοικία
9. Προάστια με βιομηχανία

Εικόνα 3: Το μοντέλο των πολλαπλών πυρήνων

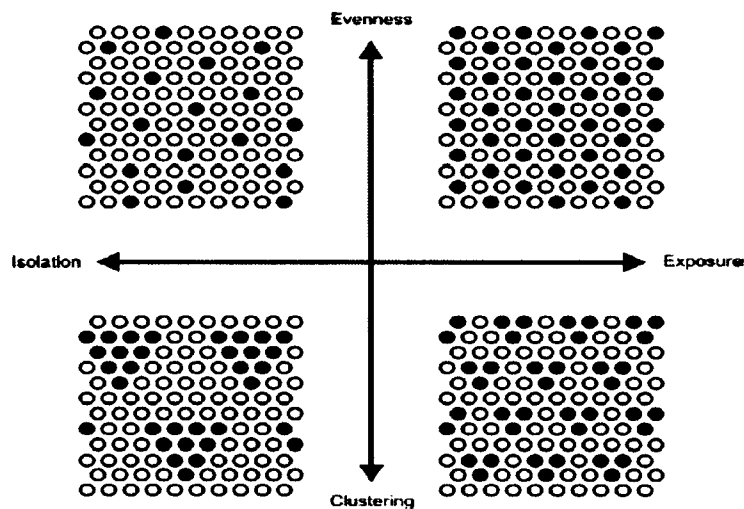
Από τη δεκαετία του 1980 περίπου και έπειτα, οι προσεγγίσεις που περιγράφηκαν παραπάνω δέχτηκαν έντονη κριτική από μία σειρά επιστημόνων, λόγω αδυναμίας τους να αποτυπώσουν ευκρινώς το φαινόμενο του οικιστικού διαχωρισμού στο χώρο (Openshaw και Taylor 1979, White 1983, Massey και Denton 1988, Morrill 1991, Wong 1993, 1997, 2002).

Με αφορμή το γεγονός αυτό, οι Massey και Denton ανέπτυξαν το 1988 μια σειρά προσεγγίσεων, που εστίαζαν στη χωρική διάσταση του φαινομένου του διαχωρισμού. Επεσήμαναν, λοιπόν, πέντε διακριτές διαστάσεις, ικανές κατά τη γνώμη τους να περιγράψουν με ακρίβεια τα υφιστάμενα φαινόμενα χωρικού διαχωρισμού. Οι διαστάσεις αυτές αναφέρονται:

- 1) Στην ανομοιομορφία της χωρικής κατανομής των εξεταζόμενων πληθυσμιακών ομάδων (unevenness),
- 2) Στο βαθμό εμφάνισης υψηλών συγκεντρώσεων μίας πληθυσμιακής ομάδας στον αστικό χώρο γενικότερα (concentration)
- 3) Στο βαθμό εμφάνισης υψηλών συγκεντρώσεων μίας πληθυσμιακής ομάδας στις περιοχές του αστικού ιστού που χαρακτηρίζονται ως κέντρα πόλης (centralization),
- 4) Στο βαθμό χωρικής απομόνωσης από τις λοιπές πληθυσμιακές ομάδες που είναι εγκατεστημένες σε μία περιοχή (isolation) και

5) Στο βαθμό συγκέντρωσης σε συγκεκριμένες περιοχές (clustering /ghettoization).

Το 2004 οι Reardon και O' Sullivan απεικόνισαν τις διαστάσεις αυτές σε ένα σύστημα αξόνων. Ο άξονας x-x' κυμαίνεται μεταξύ της χωρικής απομόνωσης και της χωρικής έκθεσης (isolation – exposure), περιγράφει δηλαδή την τάση των ανθρώπων που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη ομάδα να παραμένουν απομονωμένοι ή – αντιθέτως – να αναμιγνύονται με ανθρώπους που ανήκουν σε άλλες πληθυσμιακές ομάδες. Ο άξονας y-y' απεικονίζει την ανομοιόμορφη ή ομοιόμορφη κατανομή στο χώρο (evenness – clustering). Μας δείχνει, συνεπώς, εάν τα μέλη μιας πληθυσμιακής ομάδας, κατά την κατανομή της τελευταίας στο χώρο, χωροθετούνται το ένα κοντά στο άλλο (υψηλός βαθμός συγκέντρωσης) ή εάν η κατανομή τους καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση. Το διάγραμμα τους είχε την εξής μορφή:

Εικόνα 4: Διαστάσεις Χωρικού Διαχωρισμού μελών δύο πληθυσμιακών ομάδων (Reardon and O' Sullivan, 2004)

Στην Εικόνα 4, οι άσπρες και μαύρες κουκίδες αναπαριστούν τα μέλη δύο πληθυσμιακών ομάδων στον χώρο (για παράδειγμα γηγενείς και μετανάστες).

Παρατηρούμε ότι παρουσιάζονται τέσσερις μορφές κατανομής των πληθυσμιακών ομάδων:

Στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο η πληθυσμιακή ομάδα χαρακτηρίζεται από ομοιόμορφη χωροθέτηση των μελών της αλλά και από αυξημένο βαθμό χωρικής έκθεσής τους με τα μέλη της άλλης πληθυσμιακής ομάδας.

Στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο, τα μέλη των πληθυσμιακών ομάδων κατανέμονται και πάλι ομοιόμορφα στο χώρο, υπάρχουν όμως λιγότερα μαύρα νοικοκυριά στο τοπικό περιβάλλον των λευκών νοικοκυριών, γεγονός που σημαίνει ότι τα λευκά νοικοκυριά τείνουν να εκτίθενται λιγότερο χωρικά, δηλαδή να προτιμούν την εγκατάστασή τους σε συνθήκες χωρικής απομόνωσης.

Στο κάτω μισό του διαγράμματος, οι πληθυσμιακές ομάδες χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό ανομοιόμορφης κατανομής στο χώρο. Η διαφορά τους έγκειται στο βαθμό απομόνωσης της πληθυσμιακής ομάδας. Τα μέλη της πληθυσμιακής ομάδας που εγκαθίστανται στο αριστερό τμήμα τείνουν να απομονώνονται από τα μέλη της άλλης πληθυσμιακής ομάδας.

Αντίθετα, στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο απεικονίζεται η τάση της υπό εξέταση πληθυσμιακής ομάδας προς μεγαλύτερη χωρική έκθεση.

Για ποιο λόγο όμως παρατηρούνται αυτές οι διαφοροποιήσεις στη χωρική κατανομή των πληθυσμιακών ομάδων; Τα αίτια θα μπορούσαν να συνοψισθούν σε πολιτιστικά και οικονομικά. Σύμφωνα με τα πολιτιστικά, οι μετανάστες τείνουν να εγκαθίστανται ο ένας κοντά στον άλλο προκειμένου να αξιοποιήσουν τα κοινωνικά δίκτυα που έχουν αναπτυχθεί, αλλά και για να διατηρήσουν τα στοιχεία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, όπως είναι η γλώσσα και η θρησκεία (Boal 1976, Hugo 1996, Dunn 1998). Από την άλλη πλευρά και σύμφωνα με τα οικονομικά αίτια, οι μετανάστες που πρωτοέρχονται σε μια πόλη υποχρεώνονται, λόγω της δεινής οικονομικής τους κατάστασης, να χωροθετηθούν στις φθηνότερες περιοχές της. (Massey 1985, Boal 1996, Kempren και Ozuekren 1998). Αυτό συμβαίνει είτε επειδή οι αμοιβές τους είναι τόσο χαμηλές που τους υποχρεώνουν να αναζητήσουν φτηνή κατοικία (Tripiet 1990, Ulrich 1994 στο Αρβανιτίδης, Π., Σκούρας, Δ.,

2008, σ. 5), είτε επειδή η πρόσβασή τους στις χρηματοπιστωτικές αγορές είναι δύσκολη έως ανύπαρκτη, εξαιτίας ελλιπούς πληροφόρησης ή νομικών κωλυμάτων/θεσμικών ατελειών (Kesteloot 1995, Petsimeris 1995, Pacione 1996 στο Αρβανιτίδης, Π., Σκούρας, Δ., 2008, σ. 5).

Ο Freeman (2000) διακρίνει τρία μοντέλα για την κατανόηση και επεξήγηση της χωρικής κατανομής των μεταναστών στον αστικό χώρο. Αυτά είναι το Μοντέλο της Χωρικής Αφομοίωσης, το Μοντέλο της Χωρικής Διαστρωμάτωσης και το Μοντέλο των Οικιστικών Προτιμήσεων.

Το μοντέλο Χωρικής Αφομοίωσης (spatial assimilation), που αναπτύχθηκε από εκπροσώπους της Σχολής του Σικάγο, υποστηρίζει ότι η διασπορά των συγκεντρωμένων ομάδων μεταναστών στον αστικό χώρο διαχρονικά αυξάνεται. Αρχικά, οι μετανάστες συγκεντρώνονται βάσει των πολιτιστικών και οικονομικών χαρακτηριστικών τους, δηλαδή προκειμένου να εκμεταλλευτούν συγγενικούς δεσμούς, κοινωνικά δίκτυα που έχουν ήδη αναπτυχθεί από τους ομοεθνείς τους, αλλά και την πληροφόρηση και τις ευκαιρίες απασχόλησης που προκύπτουν από αυτά. Διαχρονικά και καθώς το επίπεδο γνώσης της γλώσσας και των συνηθειών της χώρας υποδοχής βελτιώνονται, αλλά και όσο η κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση καλυτερεύει και οι κοινωνικοί τους δεσμοί με τους γηγενείς εξελίσσονται, οι μετανάστες τείνουν να διασπείρονται στον αστικό χώρο, μετακινούμενοι ταυτόχρονα από τις πιο υποβαθμισμένες σε καλύτερων συνθηκών κατοικίας περιοχές των προαστίων, βοηθώντας έτσι και την ενσωμάτωσή τους με τους γηγενείς (Massey 1985, Kempen και Ozuekren 1998).

Το Μοντέλο της Χωρικής Διαστρωμάτωσης που ακολούθησε, θεωρεί ότι οι διάφορες περιοχές του αστικού χώρου ιεραρχούνται, βάσει της ποιότητας ζωής που παρέχουν στους κατοίκους τους (Logan 1978). Οι πιο ποιοτικές οικιστικά περιοχές καταλαμβάνονται από γηγενείς, οι οποίοι φροντίζουν να διατηρούν σε απόσταση τους μετανάστες και τις εθνικές μειονότητες, θεωρώντας τους κοινωνικά υποδεέστερους. Έτσι, οι μετανάστες παραμένουν διαχωρισμένοι, ακόμα και αν η οικονομική τους κατάσταση είναι τέτοια που θα τους επέτρεπε να αγοράσουν κατοικία στις πιο ποιοτικές περιοχές και να

αναμειχθούν με τους ντόπιους (Alba και Logan 1993, Freeman 2000). Τον διαχωρισμό αυτό των μεταναστών συντηρούν και ενισχύουν διάφοροι μηχανισμοί και συνθήκες, όπως η βία εναντίον τους και οι διακρίσεις που δέχονται στον χώρο εργασίας ή στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στην περίπτωση όμως που ακόμα και αν τα μέτρα αυτά δεν αποτρέψουν τους μετανάστες να εγκατασταθούν στις ποιοτικότερες περιοχές, τότε οι ίδιοι οι γηγενείς είναι δυνατόν σταδιακά να τις εγκαταλείψουν.

Τέλος, το μοντέλο των οικιστικών προτιμήσεων, περιγράφει το χωρικό διαχωρισμό όχι ως επιβαλλόμενο στους μετανάστες, αλλά ως αποτέλεσμα των επιλογών εγκατάστασης αυτών. Περιγράφει λοιπόν την επιλογή των μεταναστών να παραμένουν διαχωρισμένοι σε περιοχές που βρίσκονται ομοεθνείς τους ή άτομα με κοινά πολιτιστικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Αυτό δε, συμβαίνει παρότι είναι δυνατόν οι μετανάστες να έχουν αναπτύξει την οικονομική δυνατότητα εκείνη, που να τους επιτρέπει να εγκατασταθούν σε ακριβότερες και πιο ποιοτικές περιοχές, οι οποίες καταλαμβάνονται από γηγενείς. Με την παραμονή τους κοντά σε άτομα κοινής ταυτότητας, οι μετανάστες διευκολύνονται από το υπάρχον κοινωνικό δίκτυο που τους προσφέρει ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά κατοικίας, αλλά και κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική και συναισθηματική στήριξη. Επιπλέον, τους δίνεται η δυνατότητα να δημιουργήσουν έναν θύλακα διατήρησης της πολιτιστικής τους ταυτότητας, γεγονός που οφείλεται στην άρνησή τους να αφομοιωθούν πολιτιστικά και να συμβαδίσουν με το πλαίσιο αξιών της χώρας υποδοχής.

Η χωρική κατανομή των μεταναστών στην Αθήνα

Όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, οι γεωπολιτικές μεταβολές του 1989 μετέτρεψαν γρήγορα την Ελλάδα σε χώρα υποδοχής μεταναστών από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, την Πρώην Σοβιετική Ένωση και τον Τρίτο Κόσμο (Ρουμπίνη Γ., Τριανταφυλλίδου Α., 2009:194). Σύμφωνα, λοιπόν, με τις Ρουμπίνη και Τριανταφυλλίδου, η Ελλάδα κατά τα τελευταία 20 χρόνια έχει δεχτεί στις εξής σημαντικές εισροές:

- Παλινοστούντων ομογενών, κυρίως Ελλήνων Ποντίων από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες (Γεωργία, Καζακστάν, Ρωσία και Αρμενία)
- Ελλήνων ομογενών αλβανικής υπηκοότητας
- Οικονομικών μεταναστών από χώρες εκτός ΕΕ
- Έναν συγκριτικά μικρότερο αριθμό Ελλήνων απόδημων που επέστρεψαν από τη Β. Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία.

Οι Ronolis και Tragaki, το 2006, διατύπωσαν τη γενική τάση των μεταναστών να συγκεντρώνονται σε μητροπολιτικές και εν γένει αστικές περιοχές, στις οποίες υπάρχουν αυξημένες ευκαιρίες απασχόλησης. Επιπρόσθετα, σε μικρο-επίπεδο, παρατηρείται συγκέντρωση των μεταναστών στα κέντρα των πόλεων, τα οποία εξυπηρετούνται από πυκνό δίκτυο συγκοινωνιών και όπου υπάρχει διαθέσιμο στεγαστικό απόθεμα χαμηλού κόστους (λόγω παλαιότητας) (Argvanitidis and Skouras 2007, Maloutas 2007).

Ο Νομός Αττικής αποτελεί κατεξοχήν πόλο έλξης μεταναστών, τον μεγαλύτερο για τα ελληνικά δεδομένα, βάσει όσων ειπώθηκαν και νωρίτερα σχετικά με την επιλογή του χώρου εγκατάστασης. Η πιο αξιόπιστη πηγή για τον αριθμό των μεταναστών είναι η απογραφή που διενεργεί η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος. Η απογραφή του 2001 κατέγραψε τόσο τους νόμιμους, όσο και τους αντικανονικούς μετανάστες, χωρίς να θέτει ερωτήματα σε σχέση με το νομικό καθεστώς τους (η απογραφή έγινε κατά το

δυνατόν, λαμβάνοντας υπόψη και την προσπάθεια ορισμένων μεταναστών να την αποφύγουν, υπό τον φόβο του εντοπισμού, της σύλληψης και απέλασής τους). Καταγράφηκε η εθνικότητα (κατά δήλωση, χωρίς να απαιτούνται αποδεικτικά έγγραφα), ενώ δεν συγκεντρώθηκαν στοιχεία εθνικής καταγωγής, θρησκεύματος ή γλωσσών.

Κατά το απογραφικό έτος 2001, σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε., η Αττική είχε μόνιμο πληθυσμό 3.894.573 κατοίκων, από τους οποίους 369.973 ήταν αλλοδαποί (ποσοστό 9,5%). Μεταξύ των μεταναστών, υπερτερούν σαφώς αριθμητικά οι Αλβανοί, οι οποίοι σύμφωνα με την απογραφή αριθμούν 145.000 ή το 5% του συνολικού πληθυσμού της Αθήνας. Ο κύριος όγκος των μεταναστών (88% του πληθυσμού τους στην Αττική) αποτελείται από μετανάστες προερχόμενους από 12 χώρες: Αλβανία, Βουλγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσική Ομοσπονδία, Ουκρανία, Ιράκ, Φιλιππίνες, Μπαγκλαντές, Πακιστάν, Συρία και Αίγυπτο.

Από τον συνδυασμό των στοιχείων της απογραφής με άλλα διαθέσιμα στοιχεία, οι μισοί σχεδόν από τους μετανάστες στην Ελλάδα ζουν στη μητρόπολη των Αθηνών (Αττική). Περίπου 206.000 Αλβανοί (από 444.000 σε όλη την Ελλάδα) δηλώνουν την Αττική ως τόπο κατοικίας τους, αποτελώντας το 55% των μεταναστών στην περιοχή, ποσοστό που ισχύει και για όλη τη χώρα. Διαφορά ως προς το σύνολο της χώρας παρατηρείται στο ποσοστό των μεταναστών ως προς τον συνολικό πληθυσμό. Στην Αττική, το ποσοστό αυτό ανέρχεται περίπου σε 11%, έναντι 7,3% για όλη τη χώρα. (Baldwin-Edwards, 2004).

Ο Δήμος Αθηναίων παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση αλλοδαπών μεταναστών καθώς το ποσοστό τους ξεπερνά το 17% του συνολικού πληθυσμού του, ενώ στις περιοχές εκατέρωθεν της γραμμής του Ηλεκτρικού σιδηροδρόμου, από τα Πατήσια μέχρι την Ομόνοια, αγγίζει το 40% - 50% του πληθυσμού. Ωστόσο, η μεγάλη συγκέντρωση των μεταναστών σε αυτές τις περιοχές της Αττικής, αν και συχνά έχει εθνοτικό χαρακτήρα, καταφεύγει σε ενοικιάσεις παλαιών διαμερισμάτων, υπόγειων ή ημιυπόγειων, χωρίς να δημιουργεί γκέτο με την αυστηρή έννοια του όρου. Αντίθετα, σε

πολλές περιπτώσεις έχει συμβάλλει στην αναζωογόνηση των περιοχών, που είχαν ήδη εγκαταλειφθεί από τους Έλληνες (Λιάγκος, 2005).

Πιο συγκεκριμένα, από τη δεκαετία του 1980 και μετά, πολλοί Έλληνες κάτοικοι του κέντρου της πρωτεύουσας αποφάσισαν να μεταφέρουν τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους σε πιο «πράσινες» ή καλύτερης φήμης περιοχές. Η μετακίνηση αυτή δεν σημειώθηκε στον βαθμό που παρατηρούνταν σε άλλες χώρες, καθώς ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων διατήρησε την κατοικία του στο κέντρο της Αθήνας (διατηρώντας συνήθως τους υψηλότερους ορόφους των πολυκατοικιών), ενώ άλλοι διατηρούν μέχρι και σήμερα την ακίνητη περιουσία τους. Παρόλα αυτά, σημαντικό κομμάτι του κτιριακού αποθέματος του κέντρου της πρωτεύουσας εγκαταλείφθηκε και παραμελήθηκε.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και εντεύθεν, τα παραμελημένα διαμερίσματα του κέντρου άρχισαν να καταλαμβάνονται σταδιακά από τους μετανάστες. Αν και οι πρώτες έρευνες μιλούσαν για χωρο-κοινωνικό διαχωρισμό μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών, άλλες έρευνες που διεξήχθησαν αργότερα τόνιζαν τον υψηλό βαθμό ανάμειξης, τουλάχιστον σε σύγκριση με άλλες πόλεις του εξωτερικού. Ντόπιοι και μετανάστες συγκατοικούσαν όχι μόνο στις ίδιες γειτονιές, αλλά και στις ίδιες πολυκατοικίες, γεγονός που συμβάλλει στη μείωση του κοινωνικού διαχωρισμού. Η ανάπτυξη ωστόσο, υποκρύπτει μορφές διαχωρισμού που αναπτύχθηκαν στη μικροκλίμακα ανάμεσα στα εναπομείναντα υψηλά – μεσαία στρώματα και τα νέα χαμηλά – μεσαία και τους μετανάστες με βάση τα οικιστικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά των σχετικών περιοχών. Ο διαχωρισμός αυτός μορφοποιείται κυρίως με την κάθετη κοινωνική διαφοροποίηση. Ειδικότερα, οι μετανάστες εγκαταστάθηκαν στα μικρά διαμερίσματα των χαμηλότερων ορόφων, επειδή αποτελούσαν το πλέον απαξιωμένο τμήμα της αγοράς κατοικίας, επειδή στις περιοχές αυτές υπήρχε το σοβαρότερο απόθεμα ενοικιαζόμενης κατοικίας και επειδή οι νέοι μετανάστες πάντοτε τείνουν να εγκαθίστανται κοντά στο κέντρο της πόλης, κάτι που διευκολύνει την εύρεση απασχόλησης και την πρόσβαση σε τόπους εργασίας που δεν είναι συχνά σταθεροί (Μαλούτας, 2003).

Αυτού του είδους η εγκατάσταση των μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας φαίνεται πως έδρασε καταλυτικά και πολλαπλώς στην αναβάθμιση κτιρίων και περιοχών της πρωτεύουσας. Τόσο μέσω της προσωπικής φροντίδας των πεπαλαιωμένων και ερειπωμένων διαμερισμάτων, όσο και μέσω της (επανα)κατοίκησης γειτονιών που είχαν ήδη εγκαταλειφθεί από τους προηγούμενους κατοίκους τους. Η ενεργοποίηση της αγοράς ακινήτων, αλλά και η επιχειρηματική δραστηριότητα πολλών μεταναστών προσέδωσαν ξανά ζωντάνια και εντονότερη δραστηριότητα σε γειτονιές του κέντρου.

Σε σχέση με την παρουσία τους στους δημόσιους χώρους (πάρκα, πλατείες), οι μετανάστες είναι «αλλοδαποί» σύμφωνα με το νόμο και, με αυτή την έννοια, θεωρούνται “outsiders” στο δημόσιο χώρο. Δεν έχουν τυπικό «δικαίωμα στην πόλη» ούτε λόγο στη δημόσια σφαίρα. Αλλά η τακτική ενσώματη παρουσία τους και οι πρακτικές τους στους καθημερινούς δημόσιους χώρους (συνάντηση στις πλατείες, συζητήσεις μεταξύ ομοεθνών, παιχνίδι κλπ.) έχουν δημιουργήσει χώρους γι’ αυτούς στην πόλη. Ας μην ξεχνάμε δε ότι οι δημόσιοι χώροι δεν υφίστανται απλά ως υλικές οντότητες, αλλά ως μία σύνθεση κοινωνικών σχέσεων, ατομικών και συλλογικών πρακτικών και συμβολικών σημασιών. Φέρνοντας το ιδιωτικό μέσα στο δημόσιο, μέσω της ενσώματης παρουσίας και των πρακτικών τους, οι μετανάστες θέλουν να τραβήξουν την προσοχή, διεκδικούν μια συγκεκριμένη χρήση και αντίληψη του χώρου. Αφήνουν στον κρυμμένο ιδιωτικό χώρο του σπιτιού, εισέρχονται στον (υλικό) δημόσιο χώρο και γίνονται ορατοί. Η ορατότητα σημαίνει επίσης εξοικείωση – παρόλο που η εχθρότητα αλλά και ένα κρυμμένο αίσθημα απειλής μπορεί να παραμένουν ή ακόμα και να ενισχύονται. Μερικές πρακτικές μπορούν να γίνουν κατανοητές συμβολικά σαν να ανήκουν στην περιοχή του δημόσιου και άλλες στη σφαίρα του ιδιωτικού – έχουν το χώρο που τους έχει αποδοθεί και εκπλήσσουν όταν συμβαίνουν έξω από αυτόν (Βαΐου και Καλαντίδης, 2009).

Είναι προφανές ότι σήμερα, 10 χρόνια μετά την απογραφή του 2001, ο αριθμός των μεταναστών έχει αυξηθεί, η παρουσία τους στους δημόσιους χώρους είναι εντονότερη και η σύνθεση και οι επιλογές τους ως προς τους

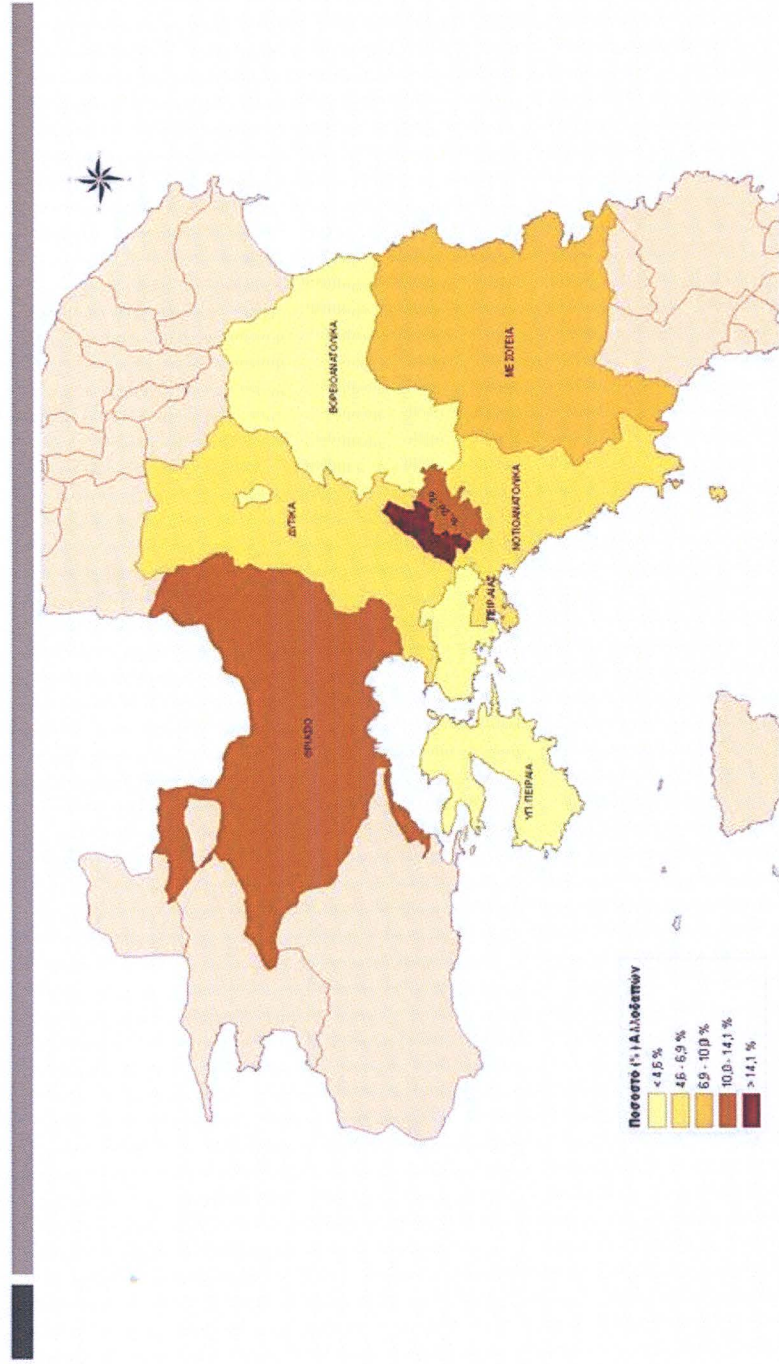
χώρους κατοικίας έχουν μεταβληθεί και θα διαπιστωθούν με τα αποτελέσματα της απογραφής του έτους 2011.

Στα τέλη Σεπτεμβρίου 2008 η Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat) έδωσε στη δημοσιότητα ορισμένα στοιχεία της έρευνας για την ποιότητα ζωής σε 321 πόλεις των 27 κρατών μελών της Ε.Ε. την περίοδο 2003-2006. Από τα στοιχεία αυτά φαίνεται ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο πληθυσμός μιας πόλης, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν στον πληθυσμό της οι Έλληνες που γεννήθηκαν στο εξωτερικό και οι αλλοδαποί. Ειδικότερα, ενώ το ποσοστό των αλλοδαπών στο σύνολο της χώρας είναι 7%, στην Αθήνα είναι υπερτετραπλάσιο (λίγο πάνω από το ένα τέταρτο του πληθυσμού της είναι αλλοδαποί!). Στην εν λόγω έρευνα δεν υπάρχουν στοιχεία για την υπηκοότητα των αλλοδαπών, αλλά από στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. γνωρίζουμε ότι οι περισσότεροι (πάνω από το 60%) είναι οικονομικοί μετανάστες με τις οικογένειές τους από την Αλβανία. Φαίνεται, λοιπόν, ότι υπάρχει υπερσυγκέντρωση αλλοδαπών στην Αθήνα (είναι το 26,5% του συνόλου των αλλοδαπών στη χώρα). Στην πραγματικότητα όμως, η υπερσυγκέντρωση αυτή είναι μεγαλύτερη και το γεγονός αυτό δείχνει ότι η Αθήνα είναι ίσως μία από τις πολυπολιτισμικότερες πρωτεύουσες της Ευρώπης (Δρεττάκης, 2008).

Το 2009 η εταιρεία ερευνών κοινής γνώμης “Public Issue” διεξήγαγε έρευνα σε σχέση με την εγκατάσταση των μεταναστών στο Δήμο και τη Μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας. Μετά την έρευνα δημοσιεύτηκαν χάρτες που αποτυπώνουν την χωρική κατανομή των μεταναστών:

Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΑΣ, 2009

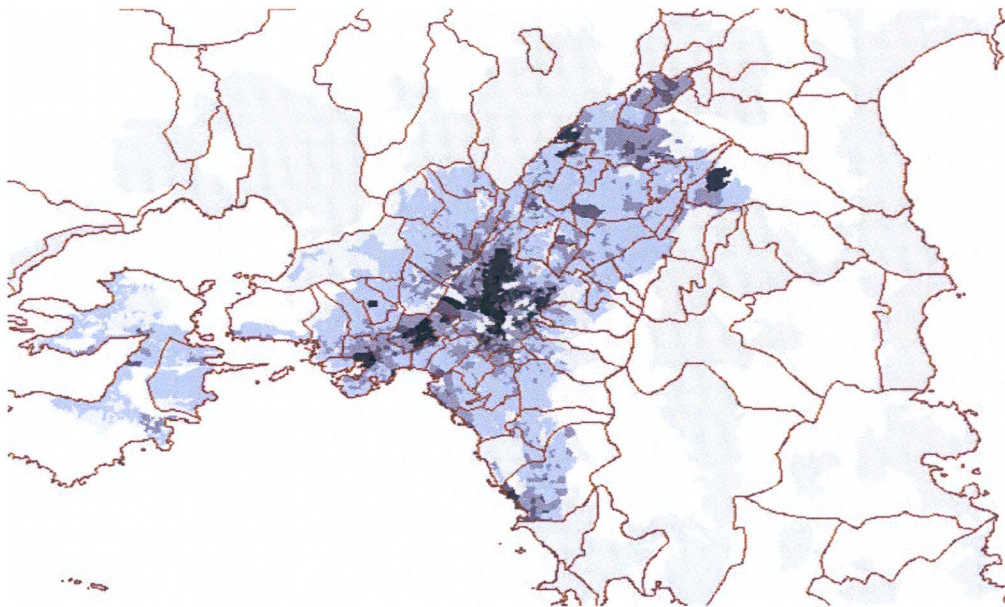
Ποσοτό % αλλοδαπών κατά περιοχή ΜΠΑ

public issue www.publicissue.gr

Παρατηρούμε αυξημένη συγκέντρωση μεταναστών στην πόλη της Αθήνας, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 14,1% επί του συνολικού πληθυσμού. Αυξημένες συγκεντρώσεις παρουσιάζονται επίσης στην περιοχή του Θριασίου, με ποσοστά από 10% έως 14,1%. Ακολουθούν τα Μεσόγεια (Ανατολική Αττική), η πόλη του Πειραιά, τα Δυτικά και τα Νοτιοανατολικά προάστια, ενώ συγκεντρώσεις μικρότερες του 4,6% διαπιστώνονται στα Βορειοανατολικά Προάστια και στο Υπόλοιπο Πειραιά.

Μια περισσότερο αναλυτική εικόνα για τη χωροθέτηση των μεταναστών στο Π.Σ. Αθηνών μας δίνουν οι Αρβανιτίδης και Σκούρας, το 2008:

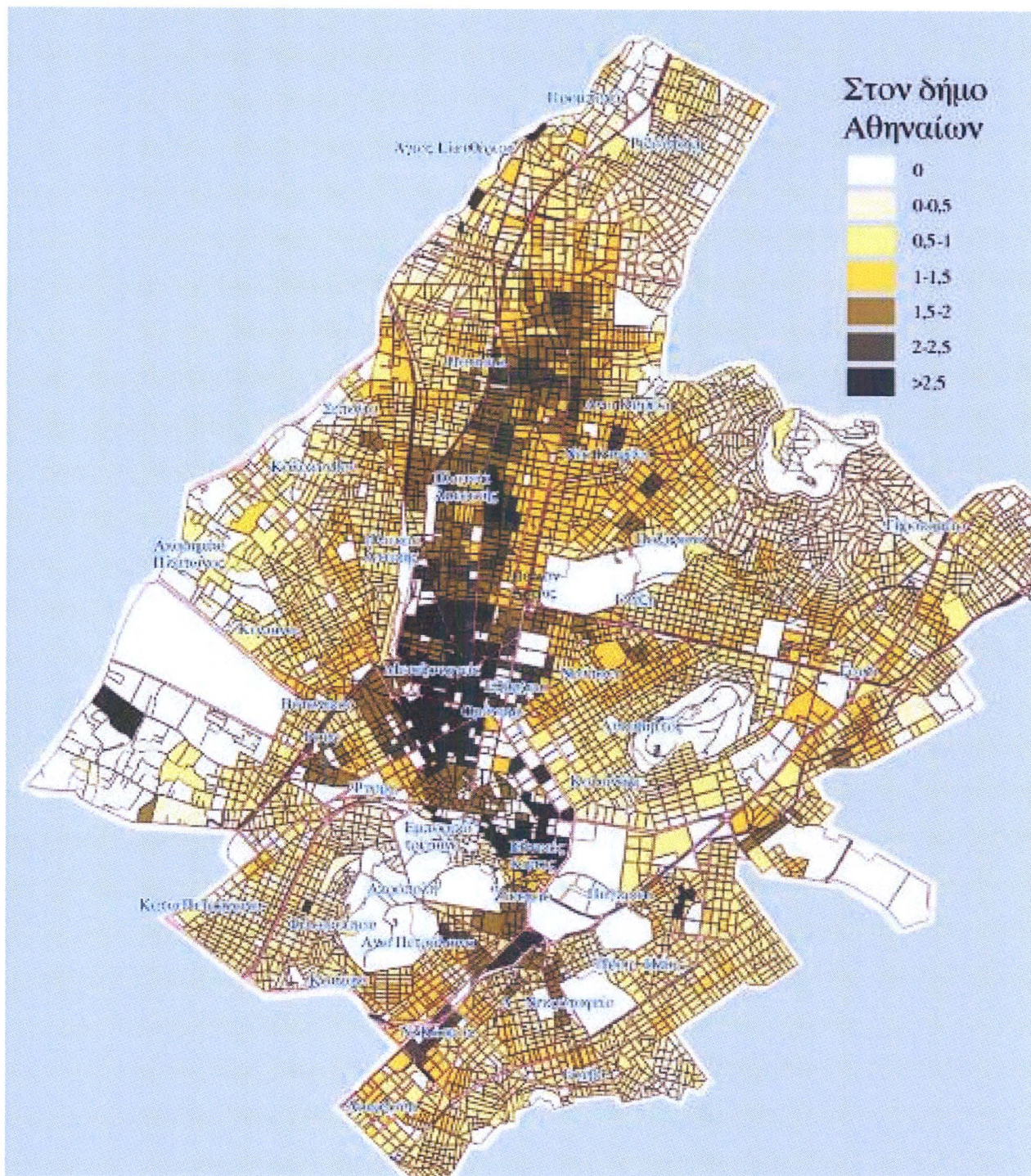

Εστιάζοντας λίγο περισσότερο στο Δήμο Αθηναίων, το ποσοστό (%) των αλλοδαπών κατά δημοτικό και εκλογικό διαμέρισμα παρουσιάζει την εξής εικόνα:

Αυξημένες συγκεντρώσεις μεταναστών παρουσιάζονται στις περιοχές της Πλ. Αττικής, του Σταθμού Λαρίσης, της Πλ. Βικτωρίας, του Κολωνού και της Νεαπόλεως (ΒΔ του Λυκαβηττού). Στις περιοχές αυτές, το ποσοστό των αλλοδαπών ξεπερνά το 30% του συνολικού πληθυσμού. Ακολουθούν περιοχές βόρεια του κέντρου, όπως η Πλ. Βάθη, το Μουσείο, η Ακαδημία Πλάτωνος, τα Σεπόλια, ο Αγ. Νικόλαος, τα Πατήσια, η Ευελπίδων και το Πολύγωνο, αλλά και περιοχές στα Νότια του Δήμου (Δουργούτι, Άνω – Κάτω Πετράλωνα) με επίσης σημαντικά ποσοστά της τάξεως του 21-30% του συνολικού πληθυσμού.

Ακόμα αναλυτικότερη και σε επίπεδο οικοδομικού τετραγώνου είναι η καταγραφή που έγινε κατά τη διάρκεια μελέτης που διεξήχθη από τον Τομέα Πολεοδομίας – Χωροταξίας του ΕΜΠ, με υπεύθυνη την καθηγήτρια Ντίνα Βαΐου (2005 – 2007). Η μελέτη βασίστηκε στα απογραφικά στοιχεία του 2001, βάσει των οποίων υπολογίστηκε ο δείκτης χωρικής συγκέντρωσης μεταναστών στον Δήμο Αθηναίων, από τη σχέση: Πραγματικός Πληθυσμός μεταναστών σε έναν απογραφικό τομέα / Μέσος όρος μεταναστών. Ο μέσος όρος υπολογίζεται διαιρώντας το συνολικό μεταναστευτικό πληθυσμό όλων των απογραφικών τομέων του Δήμου Αθηναίων δια του συνολικού αριθμού των απογραφικών τομέων που περιλαμβάνονται στο Δήμο Αθηναίων. Η χαρτογραφική απεικόνιση έχει ως εξής:

Συγκέντρωση μεταναστών

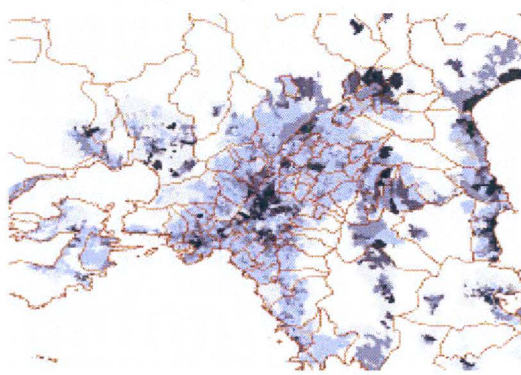

Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή, 10/06/2007

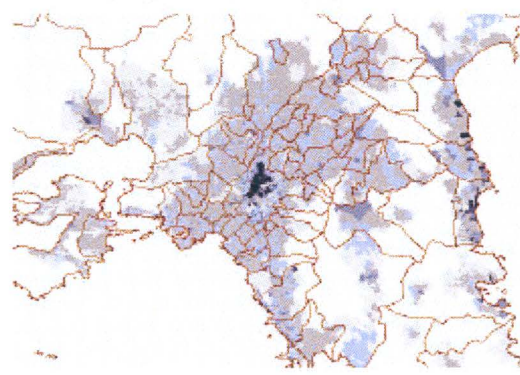
Οι πιο πυκνές συγκεντρώσεις παρατηρούνται στα δυτικά της Ομόνοιας, μεταξύ της Γ΄ Σεπτεμβρίου και των γραμμών του τρένου και από την Ευριπίδου μέχρι το ύψος της Ιουλιανού. Εκεί βρίσκονται οι «πύλες εισόδου και εξόδου» της πόλης (σταθμοί Λαρίσης και Πελοποννήσου) και πληθώρα φτηνών ξενοδοχείων, προσωρινοί χώροι υποδοχής για τους νεοφερμένους. Πάνω από την Ιουλιανού, οι συγκεντρώσεις συνεχίζονται αραιότερες, κατά μήκος της Αριστοτέλους, της Αχαρνών και των γραμμών του ηλεκτρικού μέχρι τον Αγ. Λουκά στα Πατήσια. Πυκνές συγκεντρώσεις περιορισμένης έκτασης, παρατηρούνται σε Παγκράτι, Κουκάκι και γύρω από το Σύνταγμα. (Καραϊσκάκη, Τ., 2007).

Οι Αρβανιτίδης και Σκούρας (2008) υποστηρίζουν ότι η διαδικασία χωροθέτησης των μεταναστών εξαρτάται από παράγοντες όπως, η οικονομική τους κατάσταση, η καταγωγή τους, το πολιτιστικό τους υπόβαθρο, τα χαρακτηριστικά και θεσμικό πλαίσιο της κοινωνίας υποδοχής και το χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από την αρχική εγκατάστασή τους. Οι ίδιοι, διερευνώντας τον βαθμό συγκέντρωσης μεταναστών τόσο στο κέντρο της Αθήνας όσο και στις επιμέρους περιοχές, την επιρροή της εθνικότητας στις αποφάσεις χωροθέτησης και τον βαθμό οικιστικής κινητικότητας των μεταναστών, χρησιμοποίησαν στοιχεία από τις εθνικές απογραφές των ετών 1991 και 2001, λαμβάνοντας ως μονάδα χωρικής ανάλυσης αυτήν του απογραφικού τομέα. Εξέτασαν, λοιπόν, τόσο το σύνολο, όσο και επιμέρους ομάδες μεταναστών από 12 χώρες προέλευσης, που αποτελούσαν στο σύνολό τους περίπου το 88% των μεταναστών που διαμένουν στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών. Η χωρική κατανομή τους ανά εθνικότητα παρουσιάζεται ως εξής:

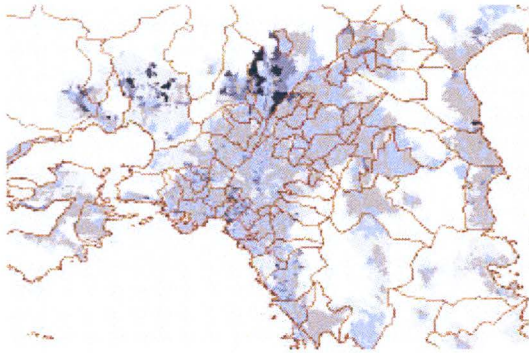
Χωροθέτηση Αλβανών

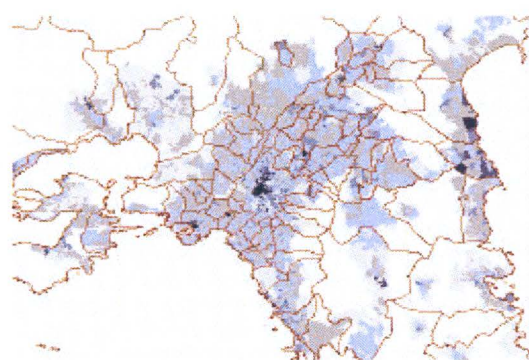
Χωροθέτηση Πολωνών

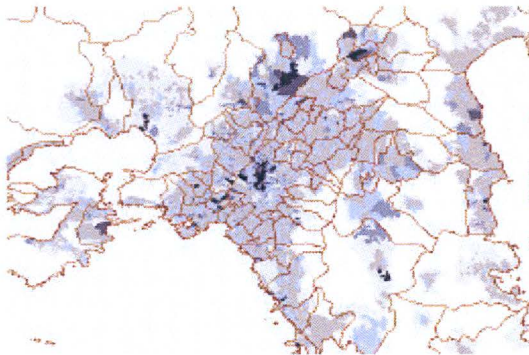
Χωροθέτηση Ρώσων

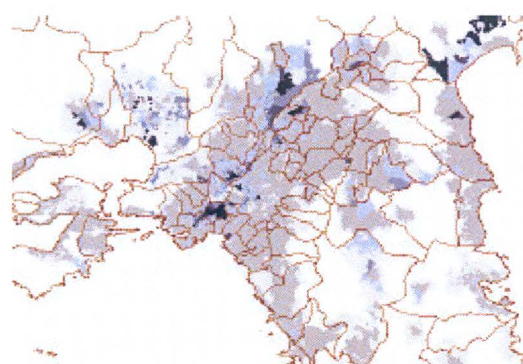
Χωροθέτηση Βουλγάρων

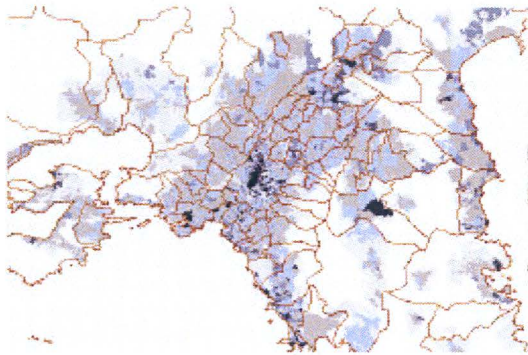
Χωροθέτηση Ρουμάνων

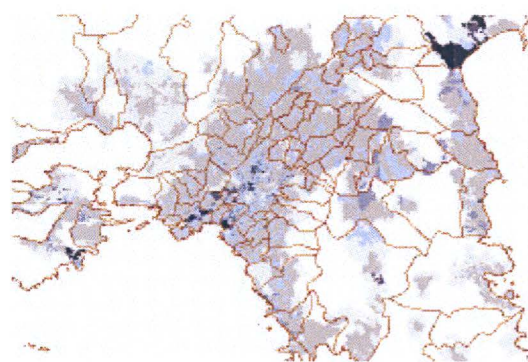
Χωροθέτηση Πακιστανών

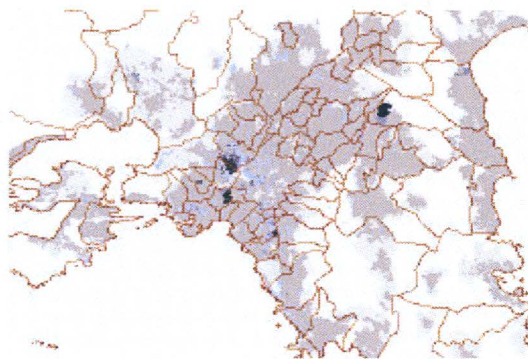
Χωροθέτηση Ουκρανών

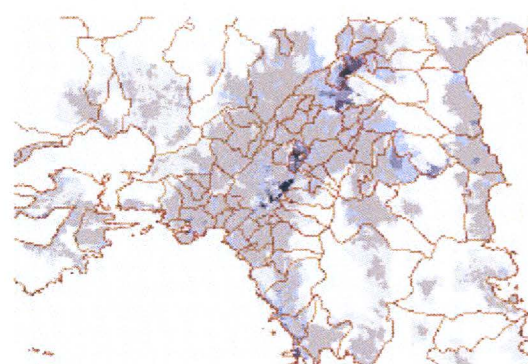
Χωροθέτηση Αιγυπτίων

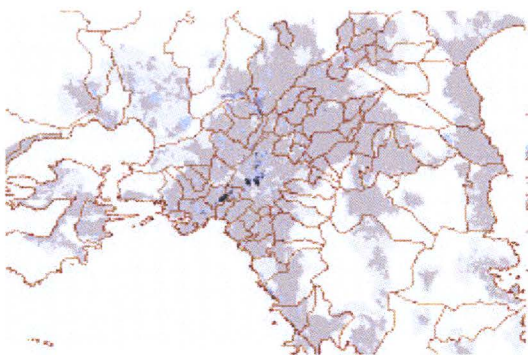
Χωροθέτηση Ιρακινών

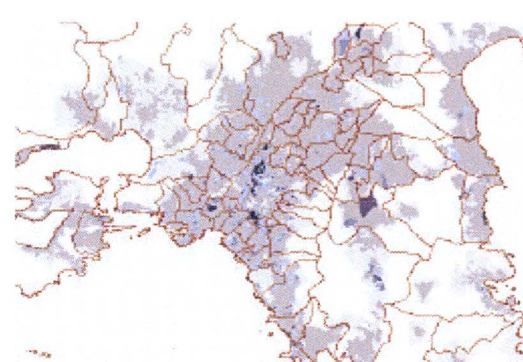
Χωροθέτηση Φιλιππινέζων

Χωροθέτηση Μπαγκλαντέσιων

Χωροθέτηση Συρίων

Πηγή: Αρβανιτίδης, Σκούρας (2008)

Θα ήταν ίσως χρήσιμο να προσπαθήσουμε να συνδέσουμε την κοινωνικο-οικονομική ένταξη των μεταναστών με τα χαρακτηριστικά των πόλεων της Ελλάδος και της Νότιας Ευρώπης γενικότερα. Το 1997, η Leontidou συνοψίζει τα βασικά χαρακτηριστικά των μεσογειακών πόλεων ως εξής:

α) Σε αντίθεση με τις βόρειες Ευρωπαϊκές πόλεις, στη Μεσόγειο παρατηρούμε «συμπαγή» αστικά τοπία, στενότερους δρόμους, ψηλά κτίρια και προάστια κοντά στο κέντρο

β) η χρήση γης, σε όρους κατοικίας και χωροταξικού καταμερισμού των οικονομικών – πολιτισμικών δραστηριοτήτων, είναι μάλλον αναμεμειγμένη, παρά κατανεμημένη σε ζώνες

γ) σε γενικές γραμμές υπάρχει σχετική ανάμιξη των κοινωνικών τάξεων, παρόλο που οι περισσότεροι ευκατάστατοι ζουν στα κέντρα των πόλεων, ενώ οι φτωχότεροι στην περιφέρεια. Η κοινωνική διαφοροποίηση εκφράζεται περισσότερο κάθετα, οι πλουσιότεροι δηλαδή στους ανώτερους ορόφους, παρά οριζόντια στην έκταση της πόλης.

Αυτό το τελευταίο συμπέρασμα της Λεοντίδου δεν φαίνεται να ταυτίζεται απόλυτα με τον χαρακτήρα που έχει αποκτήσει η Αθήνα τα τελευταία χρόνια. Η εγκατάσταση των μεταναστών στο κέντρο της πόλης φαίνεται πως σταδιακά εξωθεί τους πιο ευκατάστατους γηγενείς προς τα προάστια. Στο κέντρο παραμένουν οι χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις, που συνήθως δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα διαφυγής. Ωστόσο, με το πέρασμα των χρόνων διαπιστώνεται ότι και οι μετανάστες που σταδιακά βελτιώνουν την οικονομική τους κατάσταση και τους κοινωνικούς τους δεσμούς με την ελληνική κοινωνία τείνουν να μετεγκαθίστανται έξω από το κέντρο και περιμετρικά αυτού. Επιπλέον, είναι σαφής η κάθετη κοινωνική διαφοροποίηση, μιας και οι μετανάστες, εξαιτίας της δυσχερούς οικονομικής τους κατάστασης εγκαθίστανται κυρίως σε ισόγεια και υπόγεια κτιρίων.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης αναφέρονται οπωσδήποτε τόσο στη χώρα προέλευσης, όσο και στη χώρα υποδοχής. Στη χώρα προέλευσης, οι επιπτώσεις είναι συνήθως θετικές: περιορισμός της πίεσης από την πληθυσμιακή αύξηση, μείωση του αριθμού των ατόμων που αναζητούν εργασία, εισροή εισοδήματος στη χώρα. Επιπλέον, κατά την επιστροφή τους στη χώρα προέλευσης, οι μετανάστες είναι δυνατόν να φέρουν τεχνογνωσία, που μπορεί να λειτουργήσει ως αναπτυξιακό στοιχείο.

Στη χώρα υποδοχής, υπάρχουν σαφώς περισσότερες και όχι μόνο θετικές επιπτώσεις. Αυτές χωρίζονται κυρίως σε οικονομικές και κοινωνικές, στην παρούσα εργασία όμως θα ήταν ίσως χρήσιμο να αναφερθούμε και σε κάποιες βασικές επιπτώσεις της εγκατάστασης των μεταναστών στον αστικό χώρο και της εν συνεχεία διαμόρφωσης αυτού.

Η μετανάστευση, λοιπόν, επιφέρει στη χώρα υποδοχής:

i) Επιπτώσεις στην οικονομία

Όταν αναφερόμαστε στις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, εννοούμε κυρίως τις μεταβολές που συμβαίνουν στην αγορά εργασίας. Οι κάτοικοι της χώρας υποδοχής έχουν πολλές φορές την πεποίθηση ότι ο ερχομός των μεταναστών οδηγεί στην ανεργία των ντόπιων. Ωστόσο, μελέτες που έχουν διενεργηθεί τόσο σε άλλες χώρες, όσο και στην Ελλάδα, δείχνουν πως οι μετανάστες χρησιμοποιούνται κυρίως σε εργασίες τις οποίες οι ντόπιοι απαξίωναν.

Σε σχέση με την εργασία τους στις επιχειρήσεις, οι μετανάστες χρησιμοποιούνται συχνά ως φτηνό εργατικό δυναμικό, προκειμένου οι εργοδότες να μειώσουν το εργατικό κόστος. Στην περίπτωση αυτή ανταγωνίζονται τους λιγότερο ειδικευμένους γηγενείς, μειώνοντας ταυτόχρονα

το ύψος των παρεχόμενων αμοιβών, λόγω υπερπροσφοράς εργατικών χεριών. Ο Borjas (2003) υποστηρίζει ότι η προσφορά ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού προκαλεί μερική υποκατάσταση των γηγενών από αλλοδαπό εργατικό προσωπικό και πως συμπιέζει τους μισθούς των γηγενών προς ένα σταθερά χαμηλό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα, έχουμε οικονομικότερο τελικό προϊόν και ενδυνάμωση της επιχειρηματικότητας ενώ, με την αύξηση του πληθυσμού λόγω της μετανάστευσης, έχουμε και αντίστοιχη αύξηση της κατανάλωσης (ΙΜΕΠΟ, 2005). Η μελέτη των Lianos, Sarris και Katseli (1995, 1996), που διερεύνησαν τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην οικονομία της Βόρειας Ελλάδας, βρήκε ότι οι παράνομοι μετανάστες λαμβάνουν αμοιβή που φτάνει το 60% της αμοιβής των Ελλήνων και ότι υποκαθιστούν μερικώς τους Έλληνες εργαζόμενους, ειδικά στην περίπτωση της ανειδίκευτης εργασίας. Επιπλέον, 1% της αύξησης του ΑΕΠ στην περιοχή αυτή προέρχεται από την απασχόληση των μεταναστών. Οι Chletsos and Karassavoglou (1997) ανακάλυψαν ότι στην περίπτωση της Καβάλας οι μετανάστες χρησιμοποιούνται κυρίως επειδή αμείβονται λιγότερο απ’ ό,τι οι Έλληνες και απασχολούνται σε εργασίες που δεν προτιμώνται από τους Έλληνες. Ως εκ τούτου δεν επηρεάζουν σημαντικά την ανεργία των ντόπιων.

Βέβαια, πρέπει να τονίσουμε ότι στις περιπτώσεις που παρουσιάζονται ελλείψεις εργατικών χεριών, οι μετανάστες ενισχύουν την ανάπτυξη και την επιχειρηματικότητα, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των ελλείψεων αυτών.

Διασύνδεση φαίνεται να υπάρχει ακόμα μεταξύ της αντικανονικής μετανάστευσης και της αύξησης της παραοικονομίας. Το παράνομο καθεστώς των μεταναστών «επιτρέπει» στους εργοδότες τη μη καταβολή των ανάλογων ασφαλιστικών εισφορών προς το κράτος, επιβαρύνοντας τον κρατικό προϋπολογισμό και διαιωρίζοντας ένα οπισθοδρομικό πρότυπο λειτουργίας της αγοράς. Γεννάται, όμως, εδώ το εύλογο ερώτημα: Η παραοικονομία υφίσταται εξαιτίας των μεταναστών ή υπάρχει γιατί λόγω της φύσης της παρέχει τη δυνατότητα εργασιακής απασχόλησης σε αυτούς; Βεβαίως, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ο αριθμός απασχόλησης των μεταναστών καλύπτει ορισμένες και όχι όλες τις παραοικονομικές δραστηριότητες.

ii) Κοινωνικές επιπτώσεις

Το 2007, ο Robert Putnam ολοκλήρωσε μια μελέτη που διήρκησε τέσσερα χρόνια και είχε ως δείγμα 30.000 άτομα από όλη την Αμερική. Ερευνούσε την αύξηση της πολιτισμικής και εθνοτικής ποικιλομορφίας που προκαλεί η μετανάστευση.

Σύμφωνα με αυτή την έρευνα, όσο μεγαλύτερη είναι η ποικιλομορφία σε μια κοινότητα τόσο μικρότερος είναι ο αριθμός των ατόμων που ψηφίζουν, που προσφέρονται για εθελοντική εργασία, που συνεισφέρουν σε φιλανθρωπικές ενέργειες και που συμμετέχουν σε κοινοτικές δραστηριότητες. Επίσης, η ποικιλομορφία οδηγεί και σε υπονόμηση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τους γείτονές τους. Έτσι, στις γειτονιές που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη ποικιλομορφία, οι γείτονες εμπιστεύονται ο ένας τον άλλο κατά 50% λιγότερο σε σχέση με πιο ομοιογενείς κοινότητες. Φαίνεται πως, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, η ποικιλομορφία έχει καταστροφικές συνέπειες στο κοινωνικό κεφάλαιο της κοινότητας. Όπως γράφει ο Putnam: «στις κοινότητες με τον μεγαλύτερο βαθμό ποικιλομορφίας τα άτομα τείνουν να μην εμπιστεύονται τους γείτονές τους -ανεξάρτητα από την εθνική καταγωγή ή το χρώμα του δέρματός τους-, να μην έχουν επαφή ακόμα και με τους στενούς τους φίλους, να αναμένουν τα χειρότερα από την κοινότητα και τους ηγέτες της, να προσφέρονται λιγότερο για εθελοντική εργασία, να ψηφίζουν σπανιότερα και να κάθονται δυστυχείς μπροστά στην τηλεόρασή τους». «Όταν αντιμετωπίζουμε ποικιλομορφία», λέει ο Putnam, «κλεινόμαστε στο καβούκι μας όπως οι χελώνες. Οι επιπτώσεις της ποικιλομορφίας είναι χειρότερες από ό,τι φανταζόμαστε. Και όχι απλά δεν εμπιστευόμαστε τους ανθρώπους που δεν μας μοιάζουν. Σε κοινωνίες με ποικιλομορφία δεν εμπιστευόμαστε κανέναν. Δεν εμπιστευόμαστε τον δήμαρχο, την τοπική εφημερίδα, ούτε καν τους θεσμούς». Η έρευνα του Αμερικανού καθηγητή έδειξε ότι ούτε μεγαλύτερη ένταση αλλά ούτε και μεγαλύτερη αρμονία παρατηρείται στις πολυπολιτισμικές γειτονιές. Αυτό που παρατηρείται είναι μεγαλύτερη

απομόνωση του ατόμου από τον κοινωνικό του περίγυρο και μεγαλύτερη κοινωνική απάθεια.

Η κοινωνική αυτή απόρριψη και περιθωριοποίηση στις χώρες υποδοχής και εγκατάστασης είναι σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές ένας σημαντικός παράγοντας, ο οποίος συμβάλλει στην αποτύπωση υψηλότερων ποσοστών εγκληματικότητας από τους μετανάστες (Sever R., and Epstein A., 2004). Όσον αφορά το αν οι τελευταίοι παρουσιάζουν μεγάλη ροπή προς το έγκλημα, πολλές έρευνες συχνά επιβεβαιώνουν το στερεότυπο. Διαπιστώνονται αναφορές σε κυβερνητικές εκθέσεις κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που χαρακτηρίζουν τους μετανάστες ως «κοινωνικούς εκρηκτικούς μηχανισμούς» (Bovenkirk, 1993). Αλλά και βιβλιογραφικές έρευνες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο καταλήγουν ότι ο πληθυσμός των μεταναστών υπερεκπροσωπείται στις εγκληματολογικές στατιστικές διάπραξης αδικημάτων (Sun Hung-en and Reed Jack, 1995). Ωστόσο, ο μεγαλύτερος αριθμός των σχετικών ερευνών αποκαλύπτει ότι οι περισσότερες μεταναστευτικές ομάδες εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες στη χώρα υποδοχής σε πολύ μικρότερο βαθμό από το γηγενή πληθυσμό, αν και ταυτόχρονα διαπιστώνεται ότι οι μετανάστες δεύτερης γενιάς εγκληματούν σε υψηλότερα ποσοστά από τους γηγενείς.

Τα στοιχεία που προκύπτουν από έρευνες σχετικά με την εγκληματικότητα της δεύτερης γενιάς μεταναστών, συγκρίνοντάς την πάντα με την εγκληματικότητα της πρώτης γενιάς είναι τουλάχιστον ανησυχητικά. Έρευνα που διεξήχθη στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από ερευνητές του Βρετανικού Υπουργείου Εσωτερικών (Home Office), οι οποίοι μελέτησαν δεδομένα της αστυνομίας της ευρύτερης περιοχής του Λονδίνου καθώς και τα αποτελέσματα ερευνών θυματοποίησης, έδειξε ότι οι δείκτες εγκληματικότητας της δεύτερης γενιάς της ίδιας μεταναστευτικής ομάδας ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτούς των γονιών τους. Παρόμοια αποτελέσματα προέκυψαν από ανάλογες έρευνες που έλαβαν χώρα στην Ηπειρωτική Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Γερμανία η έρευνα έδειξε ότι η δεύτερη γενιά μεταναστών εκπροσωπούσαν σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και βίαια

εγκλήματα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι γονείς τους. Γενικότερα φαίνεται πως οι δεύτερες γενιές μεταναστών παρουσιάζουν υψηλότερους δείκτες εγκληματικότητας από τις πρώτες γενιές γιατί έχουν πολύ μεγαλύτερες προσδοκίες και φιλοδοξίες από τους γονείς τους όσον αφορά την «κοινωνική τους ανέλιξη». Μη έχοντας ζήσει τις καταστάσεις που έζησαν οι γονείς τους, οι δεύτερες γενιές μεταναστών έχουν συναίσθηση μόνο της κοινωνικής ανισότητας που υπάρχει μεταξύ αυτών και των ντόπιων ομόλογών τους. Επιπροσθέτως, η διαφορά στους δείκτες εγκληματικότητας μεταξύ των γονέων μεταναστών μπορεί να αποδοθεί στη διαφορετική ιδεολογία μεταξύ πρώτης και δεύτερης γενιάς (Τσίγγανου κ.ά., 2009).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο φόβος του εγκλήματος και η εγκληματικότητα αποτελούν τον συνδυασμό εκείνο, πάνω στον οποίο κατασκευάζονται εγκληματικές ταυτότητες, επικίνδυνες περιοχές και επικίνδυνες ομάδες, με φυσικό επακόλουθο την δαιμονοποίηση των αλλοδαπών. Δεν είναι δυνατόν, βεβαίως, να ισχυριστούμε ότι η έλευση των μεταναστών δεν αυξάνει την εγκληματικότητα. Ωστόσο, τα στοιχεία για την εγκληματικότητα (στην Ελλάδα) είναι τόσο αναξιόπιστα, που φαίνεται περιττό, αν όχι επικίνδυνο, και να τα αναφέρει κανείς. Υπάρχουν περιορισμένες ενδείξεις ότι οι μετανάστες έχουν μία τάση να συνδέονται με ορισμένα είδη εγκληματικότητας (επαιτεία, κλοπές, ληστείες, μικρεμπόριο ναρκωτικών). Τέτοιες τάσεις παρατηρούνται παντού στον κόσμο, και επομένως το φαινόμενο δεν είναι σημαντικό (Baldwin-Edwards, 2004).

Στην περίπτωση της Ελλάδας ειδικότερα, μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν τη στατιστική εικόνα της εμφανούς εγκληματικότητας θα πρέπει να συμπεριληφθούν: α) η διαφαινόμενη διάθεση του πληθυσμού να καταγγέλλει ευκολότερα λαθρομετανάστες δράστες ακόμη και ελαφρών εγκλημάτων όπως και η ευκολία της απόδοσης εγκλημάτων – ιδίως κατά της ιδιοκτησίας - σε αυτούς, ακόμη και όταν οι δράστες είναι άγνωστοι, β) ο εντατικός αστυνομικός έλεγχος της μεταναστευτικής κοινότητας με συνέπεια την αποκάλυψη περισσότερων εγκλημάτων συγκριτικά προς άλλες κοινωνικές

ομάδες οι οποίες δεν έχουν τη θεατότητα που διακρίνει τους λαθρομετανάστες ούτε υπόκεινται στην ίδια αστυνόμευση (Καρύδης, 1996).

Παρατηρείται συχνά λοιπόν στο εσωτερικό της κοινωνίας υποδοχής μιας χώρας, ένας διαχωρισμός στο «εμείς» και «οι άλλοι», εννοώντας βεβαίως τον διαχωρισμό των γηγενών από τους «ξένους». Οι ομάδες οροθετούνται η μια από την άλλη. Η «δική μου» ομάδα (in-group) διακατέχεται από ένα «Κοινό-Αίσθημα», η «ξένη» ομάδα (out-group) είναι οι άλλοι, και είναι έντονη η τάση, όλα τα μέλη της ομάδας να θεωρούνται ως ισότιμα, τα μέλη των «ξένων» ομάδων τουναντίον ως κατώτερα (Schulze, 1995).

Αυτή η αντιμετώπιση των «άλλων» ως κατώτερων όντων και ο σχηματισμός του στερεοτύπου του μετανάστη – εγκληματία που εμπεδώνεται σταδιακά στη συλλογική κοινωνική συνείδηση, συμβάλλουν οπωσδήποτε στη δημιουργία κοινωνικών υποδοχών για τη διαμόρφωση συγκροτημένων κωδίκων αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Στις παρυφές των υποδοχών αυτών ενεδρεύει το οργανωμένο έγκλημα, έστω στις χαμηλές του βαθμίδες (κλοπές, διαρρήξεις, διακίνηση των κλοπιμαίων στη μαύρη αγορά κλπ.). Το οργανωμένο έγκλημα όμως, παρουσιάζεται και σε σοβαρότερες μορφές (και) στις κοινωνίες των μεταναστών. Δουλεμπόριο ανθρώπων, καταναγκαστική πορνεία, διακίνηση ναρκωτικών, πλαστογραφίες, ηλεκτρονικές απάτες, παραχαράξεις, ληστείες, επαιτεία οργανωμένη σε δίκτυα είναι μερικά από τα φαινόμενα οργανωμένου εγκλήματος που παρουσιάζονται ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα – υποδοχείς.

Την 30^η Σεπτεμβρίου 2004 οργανώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης Περιφερειακή Διάσκεψη στην Κωνσταντινούπολη, με θέμα «Μετανάστες στις χώρες διέλευσης: κοινή ευθύνη διαχείρισης και προστασίας». Το τελικό ανακοινωθέν της διάσκεψης αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «Τα κράτη μέλη αλλά και τα κράτη που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης πρέπει να συνεργαστούν ενεργά προκειμένου να καταπολεμήσουν το οργανωμένο έγκλημα στη μεταναστευτική διαδικασία. Τα εγκληματικά δίκτυα της διακίνησης και της εμπορίας ανθρώπων είναι αλληλένδετα με άλλες μορφές οργανωμένου εγκλήματος, όπως είναι η εμπορία και η διακίνηση ναρκωτικών,

το ξέπλυμα του χρήματος και η τρομοκρατία. Η καταπολέμηση των δραστηριοτήτων αυτών απαιτεί στρατηγικές που αντιμετωπίζουν όλες τις πτυχές της πρόληψης, της άσκησης ποινικής δίωξης για τα διαπραττόμενα αδικήματα και της προστασίας των θυμάτων».

Τέτοιου είδους εγκληματικές πρακτικές, λοιπόν, μέρους της μεταναστευτικής κοινότητας, προκαλούν στον πληθυσμό της χώρας υποδοχής αισθήματα ανασφάλειας, ξενοφοβίας και ρατσισμού. Ακόμα και οι μετανάστες όμως, αισθανόμενοι την κοινωνική απόρριψη, οργανώνονται συχνά σε κλειστές ομάδες, τα γκέτο, που συνήθως εξ ορισμού δημιουργούν αισθήματα ανασφάλειας για τους «έξω», που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι οι ντόπιοι, ενώ χάνεται και σε μεγάλο βαθμό ο έλεγχος των περιοχών αυτών. Περαιτέρω, δημιουργούνται και ακατάλληλες συνθήκες για αφομοίωση των συγκεκριμένων μεταναστών στην τοπική κουλτούρα, αφού στον δικό τους μικρόκοσμο δεν έχουν ιδιαίτερη ανάγκη να συναναστραφούν εκτεταμένα με ντόπιους, ενώ ταυτόχρονα αλλοιώνεται η ήδη διαμορφωθείσα ταυτότητα της περιοχής.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις συσχετίζονται άμεσα με τον βαθμό αφομοίωσης των ξένων από την κοινωνία και το αντίθετο, δηλαδή το βαθμό που οι ξένοι μπορούν να αφομοιώσουν τις κοινωνικές συνήθειες των ντόπιων, αφού στις περιπτώσεις που αυτό δεν καθίσταται δυνατό δημιουργούνται συνθήκες κοινωνικής περιθωριοποίησης. Από την πλευρά των μεταναστών, εκτός των προβλημάτων προσαρμογής στη χώρα υποδοχής, οι μετανάστες έχουν επίσης να αντιμετωπίσουν και το πρόβλημα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Αυτά γίνονται αρκετά έντονα στον χώρο του σχολείου ή στον τομέα της εργασίας. Έχει δε παρατηρηθεί το γεγονός ότι σήμερα, πολλοί από τους παλαιούς μετανάστες συμπεριφέρονται ρατσιστικά στις νέες ομάδες μεταναστών που εισρέουν στη χώρα υποδοχής.

Με τη μετανάστευση επηρεάζεται τόσο η **δομική** συγκρότηση της χώρας άφιξης, όσο και η **νοοτροπία** και οι **κοινωνικές δομές**, διότι κάθε άτομο και ομάδα μεταναστών μεταφέρει ήθη και έθιμα, αλλά και απόψεις για κοινωνικά

θέματα, όπως θρησκεία, παιδεία, ηθική, ικανά να επηρεάσουν, να μεταβάλλουν ή τουλάχιστον να ταρακουνήσουν πάγιες και καθιερωμένες αντιλήψεις.

iii) Επιπτώσεις στον αστικό χώρο

Ο αστικός χώρος είναι οργανισμός. Γεννιέται, αναπτύσσεται και μεταβάλλεται συνεχώς. Τα χαρακτηριστικά του εξελίσσονται και μεταλλάσσονται από τη μια μέρα στην άλλη, καθώς οι δρώντες σε αυτόν παρεμβαίνουν συνεχώς – εκούσια ή ακούσια - μέσα από μια σειρά διαδικασιών. Ο αστικός χώρος διακρίνεται από μια ιστορικότητα και - πολλές φορές – από ήδη διαμορφωμένα και έντονα χαρακτηριστικά.

Η παρουσία των μεταναστών στις πόλεις μεταβάλλει τον χαρακτήρα τους, μιας και οι μετανάστες είναι επίσης δρώντες του αστικού περιβάλλοντος. Το παράδειγμα της πόλης της Αθήνας είναι χαρακτηριστικό: κεντρικές περιοχές, πάρκα και πλατείες λειτουργούν ως σημεία συγκέντρωσης των μεταναστών, είτε για να συσφίγγουν τους μεταξύ τους κοινωνικούς δεσμούς, είτε στην προσπάθεια ανεύρεσης εργασίας. Κατοικία τους γίνονται οι πλατείες, οι σταθμοί, τα παλιά υπόγεια κακοσυντηρημένων πολυκατοικιών, παλαιές προσφυγικές κατοικίες, αυθαίρετα ή εγκαταλελειμμένα κτίρια. Πιο συγκεκριμένα, οι κτιριακές εγκαταστάσεις στις οποίες διαμένουν οι πλείστοι από τους μετανάστες είναι άθλιες, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις μένει πολύ μεγάλος αριθμός ατόμων σε μικρούς χώρους, εγείροντας μεταξύ άλλων και θέματα δημόσιας υγείας. Οι ιδιοκτήτες των κτιρίων δεν έχουν ούτε κίνητρο αλλά προφανώς ούτε και υποχρέωση για να βελτιώσουν τις περιουσίες τους, και ως αποτέλεσμα η κατάσταση χειροτερεύει με την πάροδο του χρόνου υποβαθμίζοντας ταυτόχρονα περαιτέρω την περιοχή.

Οι μετανάστες επιλέγουν συνήθως το κέντρο της πόλης και η επιλογή τους αυτή είναι μία από τις αιτίες που δεν έχουν αποκλειστεί κοινωνικά, που δεν έχουν φτιάξει γκέτο, σύμφωνα με μελέτη που διενήργησε τα έτη 2005-

2007 επιστημονική ομάδα του τομέα Πολεοδομίας – Χωροταξίας του ΕΜΠ, με επιστημονική υπεύθυνη την καθηγήτρια κα Ντίνα Βαΐου.

Η εγκατάσταση των μεταναστών δεν επηρεάζει μόνο την εικόνα της πόλης, αλλά και τις λειτουργίες αυτής. Ανοίγουν νέα καταστήματα με ξενόγλωσσες επιγραφές, τα περίπτερα εμπορεύονται ξενόγλωσσες εφημερίδες, κάνουν την εμφάνισή τους τόποι λατρείας, σημεία συγκέντρωσης, επιχειρήσεις με συγκεκριμένα ήδη εθνικής κουζίνας και μικροπωλητές με προϊόντα συγκεκριμένου σχεδιασμού, χαρακτήρα και προέλευσης. Το αστικό τοπίο μεταμορφώνεται σε μια πολυπολιτισμική γειτονιά, με έντονα ξενικά χαρακτηριστικά, την οποία οι μετανάστες βιώνουν πλέον ως τον «τόπο» τους. Από τη σκοπιά τους, ο χώρος παίρνει συγκεκριμένο νόημα και γίνεται συστατικό στοιχείο της εμπειρίας τους και της ταυτότητάς τους, καθώς αναφέρεται συγχρόνως στον τόπο που άφησαν πίσω και στην καινούρια, μόνιμη ή προσωρινή, τοπική τους πατρίδα. (King, 1995: 27-29).

Ακόμα και αντίστροφα όμως, το αστικό τοπίο μεταβάλλει τις ζωές των μεταναστών, ως ήδη διαμορφωμένος τόπος εγκατάστασης, με κοινωνικοοικονομικές δομές και συγκεκριμένη δυναμική. Με τη δυναμική αυτή ο χώρος μεταβάλλεται και εξελίσσεται παράλληλα, τόσο ως προς την εικόνα του, όσο και ως προς τις κοινωνικές του χρήσεις και τον τρόπο με τον οποίο οι δράντες σε αυτόν τον αντιλαμβάνονται.

Οι King και Iosifides, σε μελέτη που έκαναν το 1998 για την πόλη της Αθήνας, διαπιστώνουν ότι τα σημεία αυτά (συγκέντρωσης μεταναστών) λειτουργούν ταυτόχρονα ως σημεία ψυχαγωγίας και κοινωνικοποίησης, όσο και ως «πιάτσες» αναζήτησης εργασίας. Ο Ψημμένος, το 1998, διαπιστώνει ότι «στις κοινωνικά ‘νεκρές’ περιοχές οι μετανάστες οργανώνουν το χώρο» με ένα διαφορετικό τρόπο απ’ ότι οι ντόπιοι. Η διαδικασία αυτή συναντά βεβαίως και εμπόδια, με πρώτο (και σημαντικότερο ίσως) την ξενοφοβία της τοπικής κοινωνίας, η οποία κρίνει τους μετανάστες ως «κακή εικόνα» για την πόλη.

Χαρακτηριστικά σημεία συγκέντρωσης των μεταναστών στην Αθήνα είναι οι πλατείες Ομονοίας, Μεταξουργείου, Βάθη και Θεάτρου, Ο Άγιος Παντελεήμων καθώς επίσης και γειτονιές της Κυψέλης και των Πατησίων.

Είναι γεγονός ότι η έκρηξη της μετανάστευσης μετέβαλλε ραγδαία τον μορφολογικό χαρακτήρα κάποιων περιοχών της Αθήνας. Είναι πιθανόν οι μεταβολές που σημειώθηκαν στο αστικό τοπίο να συνέβαιναν έτσι κι αλλιώς, είτε υπήρχε η παρουσία των μεταναστών είτε όχι. Πιθανότατα η μετανάστευση απλώς να επιτάχυνε τους ρυθμούς των μεταβολών αυτών.

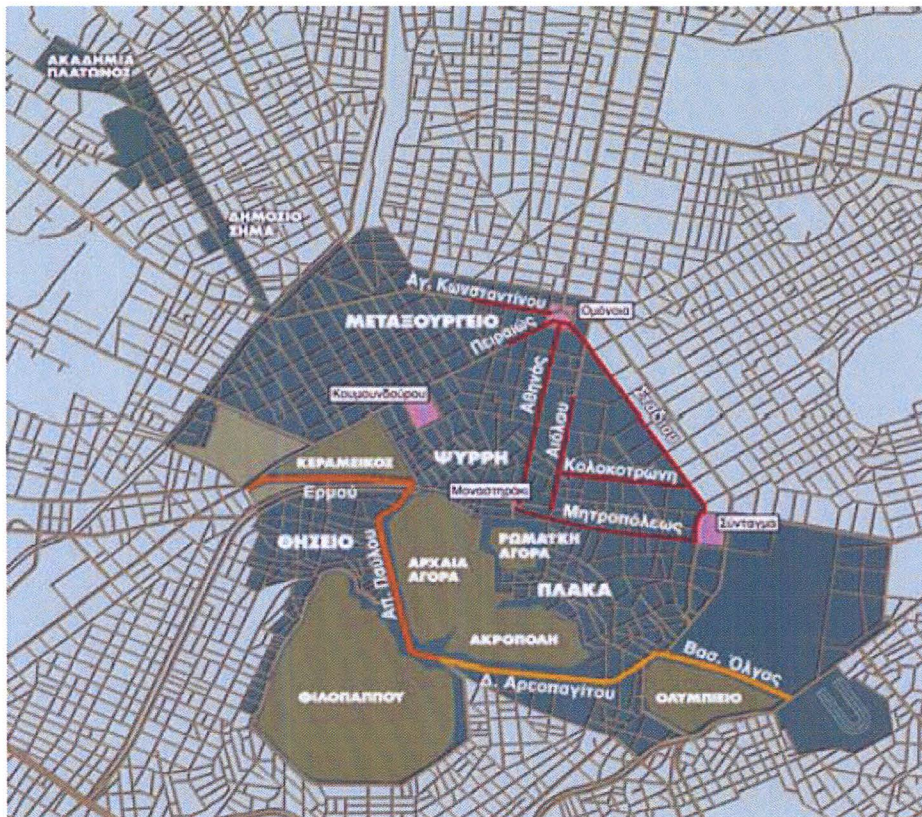
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Τα προβλήματα της ελληνικής πρωτεύουσας είναι πολλά και χρόνια: η έλλειψη ελεύθερων χώρων και πρασίνου, η ασφυκτική παρουσία του Ι.Χ., η υποβάθμιση των δημόσιων μέσων μεταφοράς, οι ανεπαρκείς υπηρεσίες καθαριότητας, η έλλειψη κοινωνικών υποδομών για ομάδες πληθυσμών με ποικίλα προβλήματα (άστεγοι, χρήστες ναρκωτικών κλπ). Στην περίπτωση του ιστορικού κέντρου, τα προβλήματα είναι ακόμα σημαντικότερα. Η υποβάθμιση που παρατηρείται κατά τα τελευταία χρόνια είναι έντονη και ραγδαία. Υποβάθμιση του κτιριακού αποθέματος, έλλειψη ελεύθερων χώρων, ρύπανση, ηχορύπανση, μειωμένο ποσοστό ύπαρξης δημόσιων χώρων έναντι των ιδιωτικών, υπερσυγκέντρωση καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, αύξηση του παραεμπορίου, αυξημένη παραβατικότητα, αυξημένη συγκέντρωση μεταναστών χωρίς όμως τις αντίστοιχες υποδομές ή τα αναγκαία μέσα ενσωμάτωσης.

Μόνιμοι κάτοικοι εναντίον μεταναστών, καταστηματάρχες εναντίον διαδηλωτών και αντίθετα, περιθωριοποιημένοι πολίτες και παραβατικοί σε ανοιχτό πόλεμο με την αστυνομία, επιχειρηματίες ακινήτων που υποσκελίζουν τη νομοθεσία και την κρατική παρέμβαση, τουρίστες που περιδιαβαίνουν με τους αρχαιολογικούς οδηγούς στο χέρι ανάμεσα σε κατοίκους που αγνοούν την ιστορία και τη φυσική τοπιογραφία που καλύπτεται από τις νέες κατασκευές. Ένα συνονθύλευμα με πολλές συνισταμένες συνθέτει το κέντρο της πρωτεύουσας. Και είναι φανερό πως ο δημόσιος χώρος δεν ευνοεί την κοινωνικότητα, που αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της υγιούς πόλης. Πολλώ δε μάλλον όταν ο κρατικός σχεδιασμός για την αξιοπρεπή διαβίωση και αναψυχή έχει αντικατασταθεί πλήρως από την ιδιωτική πρωτοβουλία, είτε αυτή αναφέρεται σε ιδιωτικά καταστήματα αναψυχής, είτε σε πρωτοβουλίες ανεξάρτητων ομάδων για τη διεύρυνση και αξιοποίηση των ελεύθερων δημόσιων χώρων (βλέπε την πρωτοβουλία για τη δημιουργία

αυτοδιαχειριζόμενου πάρκου στη συμβολή των οδών Ναυαρίνου και Χαριλάου Τρικούπη).

Το ιστορικό κέντρο Αθηνών και τα όρια αυτού ορίστηκαν με το ΦΕΚ 567Δ/79. «Χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακόν, τμήμα της πόλεως Αθηνών, ως τούτο εμφανίζεται περικλειόμενον υπό της Λεωφόρου Κωνσταντινουπόλεως και των οδών Ελευσινίων, Δεληγιάννη, Αγ. Κωνσταντίνου, Νικηφόρου, Σατωβριάνδου, 28^{ης} Οκτωβρίου, Μετσόβου, Καλλιδρομίου, Ασκληπιού, Χερσώνος, Σίνα, Ακαδημίας, Κανάρη, Πλατείας Φιλ. Εταιρείας, οδών Καμάλη, Ηροδότου, Ρηγίλλης, Ησιόδου, Λεωφ. Βασ. Κωνσταντίνου, οδών Ευφορίωνος, Δράσωνος, Αρχιμήδους, Δικαιάρχου, Τριβωνιανού, Μάρκου Μουσούρη, Αρδηττού, Αθ. Διάκου, Λεωφ. Συγγρού, οδών Χατζηχρήστου, Καβαλλότι, Προπυλαίων, Θηραμένους, Μουσών, Παναιτωλίου, Πινότση, Φιλοπάππου, Αρακυνθού, Απόλλωνος, Μελιταίων, Παλληναίων, Δημοφώντος, Θριασίων, Τριών Ιεραρχών, Πλατείας Αφαιάς, οδών Περσεφόνης και Δεκελέων...». Αποτελεί δε, την πιο αναγνωρίσιμη οργάνωση του αστικού ιστού της Αθήνας και αναμφισβήτητα, τον πυρήνα του κέντρου της.

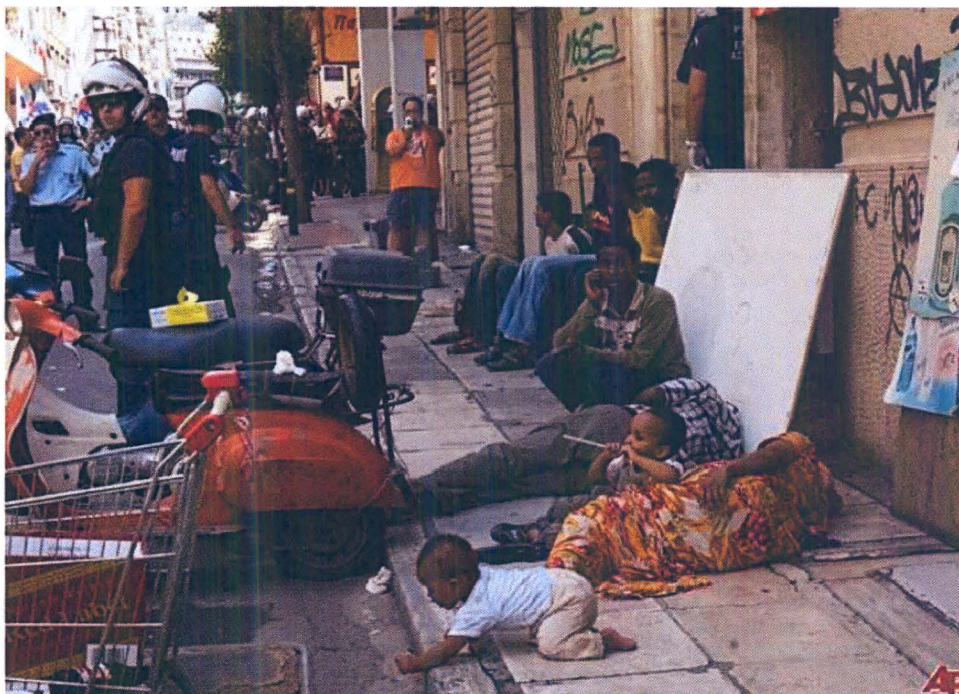

Πηγή: Χάρτης ΕΑΧΑ Α.Ε. (2008)

Στην περιοχή αυτή συνωστίζονται τα τελευταία χρόνια αντικανονικοί μετανάστες, πόρνες, μικροαπατεώνες και ναρκομανείς, δημιουργώντας μια έντονη αίσθηση υποβάθμισης, μικροεγκληματικότητας και εγκατάλειψης, τόσο στους κατοίκους της περιοχής, όσο και στους περαστικούς, αλλά προφανώς και σε πολλούς από τους δρώντες στον χώρο αυτό, που αναζητούν υποβαθμισμένους χώρους για να «στήσουν» τις ζωές τους.

Τα ποσοστά κατοίκησης στο Ιστορικό Κέντρο αγγίζουν μόλις το 3-4%, ενώ η υπερσυγκέντρωση μεταναστών με νόμιμα ή μη έγγραφα γίνεται χωρίς να υπάρχουν οι αναγκαίες υποδομές με αποτέλεσμα να εγκλωβίζονται χιλιάδες άνθρωποι σε καθεστώς ημι-παρανομίας και να καθίστανται ευάλωτοι και αναλώσιμοι.

Στο ιστορικό κέντρο, ζει πληθώρα μεταναστών, σε συνθήκες εξαθλίωσης και παντελούς έλλειψης συνθηκών υγιεινής. Οι άθλιες συνθήκες στις οποίες διαβιώνουν, τα είδη των επαγγελμάτων που ασκούν για να βγάλουν τα προς το ζην (παραεμπόριο, πορνεία κλπ.), η δυσαναλογία του αριθμού τους σε σχέση με τους ντόπιους (οι περισσότεροι εκ των οποίων έχουν εγκαταλείψει την περιοχή), η υπερπροβολή της κατάστασης από τα ΜΜΕ, έχουν δημιουργήσει εδώ και χρόνια έντονο κλίμα δυσφορίας.

Πηγή: www.sarcha.gr

Στο τρίγωνο Γερανίου – Πειραιώς – Σοφοκλέους εκτιμάται ότι διαβιούν περισσότεροι από 2.000 αλλοδαποί, στην πλειονότητά τους παράνομοι, σύμφωνα με έκθεση της Δημοτικής Αστυνομίας του Δήμου Αθηναίων, τον Ιανουάριο του 2010, με τίτλο «Πρωτεύοντα Προβλήματα Παραβατικότητας στο Δήμο Αθηναίων». Στην ίδια έκθεση «χαρτογραφείται» η παραβατικότητα στο κέντρο της Αθήνας: Το παραεμπόριο στους δρόμους γύρω από την πλατεία Ομονοίας βρίσκεται στα χέρια κυρίως Αφρικανών λαθρομεταναστών. Από την Πλατεία Καραϊσκάκη ως τα στενά του Αγίου Παντελεήμονα κυρίαρχη δύναμη αποτελούν οι Αλβανοί, που ελέγχουν πλήρως τη διακίνηση (σε μεγάλη κλίμακα) ηρωίνης, κοκαΐνης και χασίς, ενώ έχουν επεκτείνει τη δράση τους στον «έλεγχο» οίκων ανοχής από κοινού με τους Ρουμάνους και τους Βούλγαρους. Στην περιοχή από την πλατεία Καραϊσκάκη και προς τον Άγιο Παντελεήμονα οι εκδιδόμενες γυναίκες προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, φαινόμενο που έγινε αισθητά εντονότερο μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε.

Παράνομοι μετανάστες και οργανωμένες συμμορίες δρουν στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας, στις οδούς Αγ. Κωνσταντίνου, Σοφοκλέους, Αιόλου, στην πλατεία Κουμουνδούρου και στην περιοχή του Ψυρρή. Το παραεμπόριο ανθεί και οι κάτοικοι των γειτονιών αυτών καταγγέλλουν συχνά μικροκλοπές, διαπραττόμενες από συμμορίες αλλοδαπών. Μικρής έκτασης επεισόδια λαμβάνουν χώρα σχεδόν καθημερινά στις περιοχές όπου έχουν μεταφερθεί πλέον οι συμμορίες: πλατεία Αμερικής, πλατεία Κολιάτσου, πλατεία Αττικής, Τοσίτσα, πλατεία Βάθη και αλλού. Παγκάκια και πεζούλια είναι γεμάτα από άστεγους μετανάστες και χρήστες ναρκωτικών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα επιβαρυμένων περιοχών, όπως ο Άγιος Παντελεήμονας, ο στ. Λαρίσης κ.ά., όπου οι άστεγοι κοιμούνται κυριολεκτικά στο δρόμο, ενώ κατά τη διάρκεια της ημέρας προσπαθούν να επιβιώσουν μέσω της επαιτείας, ψάχνοντας για τροφή σε κάδους απορριμμάτων ή τρώγοντας στα συσσίτια διαφόρων φορέων.

«Σύμφωνα με μαρτυρίες φαρμακοποιών της περιοχής, από τα φάρμακα που αγοράζουν οι νέοι μετανάστες φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα

με την υγιεινή και δεν έχουν πρόσβαση στο σύστημα περίθαλψης» (Ονισένκο, 2010). Οι συνθήκες υγιεινής σε πολλές περιοχές του κέντρου είναι απαράδεκτες και διαπιστώνεται κίνδυνος για τη δημόσια υγεία «σε πεζοδρόμια και πλατείες του κέντρου, όπως πλατεία Κουμουνδούρου, Θεάτρου, Ψυρρή, Μεταξουργείου, Κεραμικού, Βαρβακείου αγοράς, Παλαιού Ωδείου και στις πέριξ αυτών οδούς», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από το Τμήμα Υγειονομικού Ελέγχου της Νομαρχίας Αθηνών. Τα αποτελέσματα ελέγχου που διενεργήθη από το συγκεκριμένο τμήμα εντός του 2007 γνωστοποιήθηκαν με έγγραφό του στις 18 Ιουνίου 2007 στα εμπλεκόμενα αστυνομικά τμήματα Ακρόπολης και Ομόνοιας, καθώς και στο Δήμο Αθηναίων. «Στην παραπάνω περιοχή παραμένουν πολλές ώρες την ημέρα και κατά τη διάρκεια της νύχτας άστεγοι και περιθωριακά άτομα που ρυπαίνουν την περιοχή και πολλοί αποπατούν όπου βρεθούν και η παραπάνω περιοχή είναι ακάθαρτη, γεμάτη απορρίμματα, με αποτέλεσμα να αναδίδεται δυσσομία και να δημιουργούνται ανθυγιεινές εστίες που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία των κατοίκων και των εργαζομένων της περιοχής και τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον γενικότερα» (Κυριακόπουλος, 2008).

Εάν ανατρέξει κανείς στο διαδίκτυο, μπορεί μέσα από μια σύντομη έρευνα να βρει εκατοντάδες δημοσιεύματα (άρθρα, καταγγελίες, μελέτες κλπ.) σχετικά με τους μετανάστες, τη διαμονή τους στο κέντρο της Αθήνας, τα προβλήματα που δημιουργούνται και τις απόψεις των κατοίκων. Ιδιαίτερα έντονα παρουσιάζονται τα προβλήματα στις περιοχές της Πλατείας Αττικής, του Αγ. Παντελεήμονος, του Αγ. Νικολάου Αχαρνών και του ιστορικού κέντρου, όπως προαναφέρθηκε. Θα ήταν χρήσιμο, ίσως, να παρακολουθήσουμε επιλεκτικά κάποια αποσπάσματα από τα σχετικά δημοσιεύματα:

Ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Σανιδάς με έγγραφη παραγγελία του προς τον Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας κ. Δημοσχάκη, ζητάει να αστυνομευτεί επί 24ώρου βάσεως η περιοχή του ιστορικού κέντρου της πρωτεύουσας (πλατεία Κουμουνδούρου, πλατεία Θεάτρου, οι οδοί Ευριπίδου, Μενάνδρου, Γερανίου και

η γενικότερη περίξ των οδών αυτών περιοχή). Και αυτό γιατί, σύμφωνα με την εισαγγελική παραγγελία, στην περιοχή του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, «διαπράττονται καθημερινώς και κατ' εξακολούθηση εγκλήματα ίδια εμπορίας και χρήσης ναρκωτικών ουσιών, παράνομης πορνείας αλλοδαπών γυναικών αφρικανικής και μη προελεύσεως, η οποία συνδυάζεται και με το έγκλημα της σωματεμπορίας, λαθρεμπορίας και διακινήσεως κλοπιμαίων, ενώ εξάλλου από ομάδες αθίγγανων διεξάγεται παράνομο εμπόριο ίδια οπωροκηπευτικών» (Ελεύθερος Τύπος, 11/12/07).

Επίθεση με χειροβομβίδα έγινε χτες το βράδυ στο στέκι των μεταναστών στα Εξάρχεια.. Από τα θραύσματα δεν υπήρξαν θύματα, ενώ οι έρευνες της αστυνομίας στρέφονται προς τον ακροδεξιό χώρο. (Κεντρικό δελτίο ειδήσεων του Alter, 25/2/2009).

Υπολογίζεται ότι οι μετανάστες και οι λαθρομετανάστες έχουν καταλάβει γύρω στα 100 κτίρια στο κέντρο της Αθήνας. Οι τελευταίες «μάχες» διεξάγονται γύρω από το κτίριο που στέγαζε παλαιότερα το ξενοδοχείο «Ambassador» και στη συνέχεια το Εφετείο. Τα τελευταία χρόνια ελέγχεται από περιθωριακούς και λαθρομετανάστες. Όσοι έχουν επισκεφθεί το κτίριο κάνουν λόγο για μια επιδημιολογική ωρολογιακή βόμβα στο κέντρο της πρωτεύουσας.(...) Αυτά που συμβαίνουν στο κτίριο της Σωκράτους είναι ενδεικτικά της γκετοποίησης μεγάλου μέρους του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. (...)Οι αρμόδιες Αρχές έχουν υποχρέωση να οργανώσουν την απελευθέρωση του κέντρου της Αθήνας, του λιμανιού της Πάτρας και άλλων περιοχών από τους λαθρομετανάστες-καταληψίες (City Press, 12/5/2009)

Μουσουλμάνοι μετανάστες έχουν συγκεντρωθεί στην πλατεία Ομονοίας και διαμαρτύρονται για την επίθεση, που όπως λένε δέχτηκαν ομόθησκοί τους από αστυνομικούς, σε έλεγχο στον Άγιο Νικόλαο. Όπως καταγγέλλουν, ένας από τους αστυνομικούς έσκισε το Κοράνι. (Κεντρικό Δελτίο Ειδήσεων MEGA, 21/05/2009)

Στις πραγματικές -τεράστιες- διαστάσεις, επιχειρούν να βάλουν οι κάτοικοι, εργαζόμενοι και επιχειρηματίες του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, την υποβάθμιση της περιοχής στην οποία ζουν και δραστηριοποιούνται. «Το πρόβλημα του ιστορικού κέντρου της Αθήνας δεν είναι πρόβλημα μεταναστών – είναι πρόβλημα ανεξέλεγκτης λειτουργίας παράνομων κυκλωμάτων, με την 'ύποπτη' ανοχή της πολιτείας», υπογραμμίζουν δώδεκα σύλλογοι, σύνδεσμοι και επαγγελματικές ενώσεις (Ελευθεροτυπία, 13/5/2009).

43 οι συλληφθέντες από την αστυνομική επιχείρηση απομάκρυνσης των μεταναστών από το κέντρο της Αθήνας. Την ίδια ώρα κλιμάκιο της ΥΠΕΕ βεβαίωσε φορολογικές παραβάσεις σε βάρος ιδιοκτητών κτιρίων γιατί εισέπρατταν χρηματικά ποσά από τους αλλοδαπούς για να τους επιτρέπουν την παραμονή τους.(Καθημερινή, 30/7/2009).

Απέναντι από το κτίριο στην οδό Μενάνδρου που είχε καταληφθεί από λαθρομετανάστες και εκκενώθηκε στις τελευταίες επιχειρήσεις διατηρεί κατάσταση με ρούχα ο κ. Γιώργος Γιαννακόπουλος. «Από το Εφετείο ήρθαν αρχικά εδώ. Έγινε επιχείρηση και το κτίριο εκκενώθηκε. Η κατάσταση στη Μενάνδρου έχει βελτιωθεί. Είναι όμως τόσοι πολλοί οι παράνομοι μετανάστες και τόσο απελπισμένοι, που το πρόβλημα δεν λύνεται μόνο με τα αστυνομικά μέτρα»... (Τα Νέα, 6/8/2009).

Τον ξυλοδαρμό και εξευτελισμό Αφγανών προσφύγων στο κέντρο της Αθήνας, από αστυνομικούς που διενεργούσαν ελέγχους, καταγγέλλει η «Κίνηση ενάντια στον ρατσισμό και τη φασιστική απειλή». Συγκεκριμένα, καταγγέλλουν ότι «αστυνομικοί του Α.Τ. Ακροπόλεως χτύπησαν ένα 15χρονο Αφγανό πρόσφυγα ενώ ζήτησαν από άλλον ομοεθνή του να κατεβάσει δημόσια το παντελόνι του. Διερχόμενος μετανάστης ρώτησε "γιατί χτυπάτε το παιδί" και ακολούθησε η προσαγωγή του. Το περιστατικό συνέβη γύρω στις 7 το απόγευμα του

περασμένου Σαββάτου, στο σημείο Μενάνδρου και Σοφοκλέους» (Ελευθεροτυπία, 9/11/2009).

Πάρτι μαφιόζων στην καρδιά της Αθήνας. (...)Την ίδια στιγμή, οι συμπλοκές, οι κλοπές, το εμπόριο ναρκωτικών, η πορνεία, το παραεμπόριο και η χρήση ναρκωτικών ουσιών στους δρόμους του κέντρου συνεχίζονται με αμείωτη ένταση. Πρωταγωνιστές τους οι δεκάδες χιλιάδες -στην πλειοψηφία τους παράνομα διαβιούντες- μετανάστες που υπό το φάσμα της ανέχειας και της έλλειψης οποιασδήποτε διεξόδου και ελπίδας, αλλά και συχνά κάτω από την καθοδήγηση αδίστακτων ελληνικών κυκλωμάτων, αναζητούν τρόπους επιβίωσης επιδιόδομενοι σε άνομες ενέργειες. (Αδέσμευτος Τύπος, 10/10/2010).

Είναι φανερό ότι στις περισσότερες αναφορές που γίνονται σχετικά με προβλήματα του κέντρου της Αθήνας, οι μετανάστες κυριαρχούν ως μέρος ή και αιτία του προβλήματος. Χαρακτηρίζονται ως «μαφιόζοι» και ταυτίζονται με κατ' εξακολούθηση εγκλήματα χρήσης και εμπορίας ναρκωτικών ουσιών, πορνείας, λαθρεμπορίου, σωματεμπορίας και διακίνησης κλοπιμαίων. Η εικόνα συνήθως γενικεύεται και χαρακτηρίζει το σύνολο της μεταναστευτικής κοινότητας, ενώ συνήθως δεν περιλαμβάνει Έλληνες πολίτες που επιδίδονται σε τέτοιου είδους δραστηριότητες. Επανελημμένα, με αφορμή κάποιο περιστατικό η κοινότητα των λαθρομεταναστών παρουσιάζεται συλλήδη ως εγκληματικός όχλος. Δεν είναι πάντοτε αναγκαίο να έχει συλληφθεί ή αναγνωριστεί ο δράστης για να καταγραφούν από τα ΜΜΕ άγρια εγκλήματα ως έργο λαθρομεταναστών. Στόχος είναι η αύξηση της κυκλοφορίας, μέσω της δημιουργίας «ηθικού πανικού» στον πληθυσμό εις βάρος των λαθρομεταναστών και κυρίως των «αιμοβόρων Αλβανών», οι οποίοι μόνο τον τρόπο μπορούν να προκαλούν ως περίπου αυτονόητοι δράστες κάθε άγριου εγκλήματος που διαπράττουν άγνωστοι (Καρύδης, 1996).

Η εγκληματική αυτή ταυτότητα των μεταναστών συνδυάζεται πολλές φορές με την εικόνα που παρουσιάζεται για γκετοποίηση του κέντρου της

Αθήνας, αλλά και για επιδημιολογική και κοινωνική βόμβα που είναι έτοιμη να σκάσει από στιγμή σε στιγμή.

Οι αντιδράσεις των περιοίκων, αλλά και του ευρύτερου κοινού ποικίλουν. Κινούνται μεταξύ καταγγελίας των κυκλωμάτων, χωρίς αυτή να περιλαμβάνει το σύνολο των μεταναστών, αλλά και αγανάκτησης, αποτροπιασμού, γενικής απέχθειας και ρατσισμού για τη μεταναστευτική κοινότητα, που στην τελευταία περίπτωση δέχεται κάποιες φορές σφοδρές επιθέσεις, ακόμη και δολοφονικές. Τέτοιου είδους βίαιες επιθέσεις δε, συχνά εξελίσσονται και στο εσωτερικό της.

Ο Anderson (1994) υποστηρίζει ότι υπάρχει μια τάση προς την άσκηση βίας στο κέντρο της πόλης, η οποία προέρχεται από τις καταστάσεις που οι κάτοικοί της καλούνται να αντιμετωπίσουν: την έλλειψη θέσεων εργασίας που μπορούν να εξασφαλίσουν ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, το στίγμα της φυλής, τις επιπτώσεις της ανεξέλεγκτης χρήσης και του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και τη συνακόλουθη αλλοτρίωση και έλλειψη ελπίδας για το μέλλον. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στην ανάπτυξη ενός «κώδικα των δρόμων», τον οποίο ο Anderson ορίζει ως «μία σειρά ανεπίσημων κανόνων που διέπουν τις διαπροσωπικές δημόσιες συμπεριφορές, συμπεριλαμβανομένης της βίας» (Anderson, 1994).

Αυτή η διαδικασία υιοθέτησης βίαιων συμπεριφορών αναφέρεται επίσης σε μελέτες που εξετάζουν ομάδες μεταναστών. Μελέτες που αφορούν στις ΗΠΑ διαπιστώνουν ότι νέοι που γεννήθηκαν από μετανάστες γονείς συμμετέχουν περισσότερο στην εγκληματικότητα σε σχέση με τους νεοαφιχθέντες μετανάστες (Tonry, 1997 και Hernandez, 1999). Ωστόσο, κάποιοι ερευνητές (Fernandez-Kelly and Schauflyer, 1994, Portes and Rumbaut, 1996) αμφισβητούν το συμπέρασμα αυτό, όσον αφορά στα πιο πρόσφατα μεταναστευτικά κύματα. Υποστηρίζουν ότι, εξαιτίας της έλλειψης θέσεων εργασίας στον κατασκευαστικό τομέα, αλλά και εξαιτίας του γεγονότος ότι οι πρόσφατοι μετανάστες δεν προέρχονται από λευκές εθνοτικές φυλές, οι νεοαφιχθέντες έφηβοι μετανάστες αντιμετωπίζουν περισσότερες διακρίσεις από τους παλαιότερους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση

μιας κουλτούρας, στην οποία οι μετανάστες απορρίπτουν τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες. Οι συμμορίες λοιπόν, αντιπροσωπεύουν μια επιλογή, μια εναλλακτική λύση απέναντι στις κακοπληρωμένες θέσεις εργασίας και την ανεργία που προσφέρει το κυρίαρχο κοινωνικό σύνολο. Ο Diego Vigil (1988) υποστηρίζει ότι η ένταξη σε συμμορία παρέχει στους πρώτης και δεύτερης γενιάς μετανάστες μια εναλλακτική πηγή ταυτότητας και προσωπικής εκπλήρωσης.

Ακόμα και στην ελληνική πρωτεύουσα λοιπόν, οι βίαιες διαμάχες μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών, αλλά και η δράση εγκληματικών συμμοριών, δεν εκλείπουν. Ωστόσο, παρατηρούμε ότι δεν λείπουν και οι προστριβές και διαμάχες των συμμοριών που σχηματίζονται από μετανάστες, μεταξύ τους. Το ζήτημα της «κυριαρχίας» μεταξύ των κυκλωμάτων, προκειμένου αυτά να καθιερωθούν στην περιοχή και να αυξήσουν τα έσοδά τους, οδηγεί σε επιθέσεις, ακόμα και μεταξύ ομοεθνών αλλοδαπών, με κάθε είδους εύκαιρο όπλο, προκειμένου να «ξεκαθαρίσει το τοπίο» και ο ισχυρότερος να παραμείνει ο σαφώς ανώτερος «άρχων» της περιοχής.

Οι κάτοικοι, επιχειρηματίες και εργαζόμενοι του κέντρου διαμαρτύρονται και αγωνίζονται συνήθως μέσα από συλλόγους που έχουν δημιουργηθεί για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης και την επαναφορά της αίγλης της περιοχής. Παρατηρούμε, ωστόσο, ότι οι σύλλογοι αυτοί κάνουν σαφή διαχωρισμό μεταξύ των κυκλωμάτων και της μεταναστευτικής κοινότητας, χωρίς να απορρίπτουν την ειρηνική και ομαλή συμβίωσή τους με τους μετανάστες. Ζητούν την άμεση παρέμβαση της πολιτείας, για παραγωγική εκτόνωση της πίεσης που ασκείται στο αστικό τοπίο, για βελτίωση των άθλιων συνθηκών υγιεινής και διαβίωσης των μεταναστών, για μείωση της παραβατικότητας μέσω της πρόληψης, για σεβασμό και κρατική πρόνοια προς κάθε ομάδα δρώντων, προς όλα τα άτομα ξεχωριστά (βλ. ενδεικτικά στο Παράρτημα, δελτίο τύπου – κάλεσμα διαμαρτυρίας 8 συλλόγων και επιτροπών για τη διάσωση του ιστορικού κέντρου).

Στα πλαίσια διερεύνησης μεγάλου αριθμού ατομικών και συλλογικών αναφορών, υπογεγραμμένων από κατοίκους, επιχειρηματίες και εργαζόμενους

του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε την κατάσταση ως προς τα ζητήματα που αφορούν στα δικαιώματα και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται εκεί. Το τελικό έγγραφο εστάλη σε μία σειρά αρμοδίων φορέων, τον Ιούλιο του 2010. Σε αυτό διαπιστώνεται μαζική διαμονή σε μισθωμένα διαμερίσματα της περιοχής, «υπό συνθήκες που υπερβαίνουν κάθε στοιχειώδες ανεκτό όριο για την αξιοπρεπή διαβίωση προσώπων». Διαπιστώνει επίσης συστηματική υποβάθμιση των γενικών όρων διαβίωσης και κυκλοφορίας, ακόμα και όσον αφορά στην ευχέρεια πρόσβασης σε ορισμένα σημεία της περιοχής. Το έγγραφο επισημαίνει τους σοβαρούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία και διατυπώνει ανησυχίες για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Σύμφωνα με τον ΣτΠ, στα κοινωνικά αυτά προβλήματα φέρονται να συμβάλλουν κατά κύριο λόγο:

- «Η συγκέντρωση και ανέλεγκτη εγκατάσταση και κυκλοφορία στην περιοχή υπέρμετρου πλήθους αλλοδαπών, στερουμένων ως επί το πλείστον νόμιμων εγγράφων παραμονής.
- Η κατά εκατοντάδες ή και χιλιάδες καθημερινή τους συνάθροιση επί του οδοστρώματος, που καθιστά εξαιρετικά δυσχερή ή και αδύνατη την κυκλοφορία και, κατά συνέπεια, σε συνδυασμό με την άνθηση του παραεμπορίου, πλήττει καίρια την νόμιμη επιχειρηματική δράση στην περιοχή.
- Η αθλιότητα των συνθηκών διαβίωσης αυτών των αλλοδαπών και το συνακόλουθο έντονα ρυπογόνο αποτέλεσμα.
- Η συστηματική και ανέλεγκτη εμπορία και χρήση ναρκωτικών ουσιών στην περιοχή και η εν γένει παραβατικότητα και εκληματικότητα «του δρόμου» που συνδέεται με την αυξημένη παρουσία τοξικοεξαρτημένων ατόμων.
- Η οργανωμένη εγκληματικότητα κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης κυρίως γυναικών αλλοδαπής προέλευσης.»

Η κεντρική διοίκηση και η αυτοδιοίκηση από τη μεριά τους, μπροστά στην κατάσταση που επικρατεί στο κέντρο της Αθήνας, δρουν πλημμελώς και ανεπαρκώς. Οι υπηρεσίες υγείας και καθαριότητας έχουν εξαιρετικά

περιορισμένη συνδρομή στην επίλυση των αντίστοιχων προβλημάτων, ενώ παράλληλα διαπιστώνεται έλλειψη συνολικού σχεδιασμού, ανεπάρκεια κανονιστικών ρυθμίσεων και αδράνεια των αρμόδιων φορέων (κεντρικών και αυτοδιοικητικών) στην άσκηση των καθηκόντων τους, η οποία θα μπορούσε κάποιες φορές να μεταφραστεί σε έλλειψη βούλησης.

Συχνά η κεντρική διοίκηση προτιμά να περιορίζεται στην βίαιη καταστολή του φαινομένου και των προβλημάτων που απορρέουν από αυτό (δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην καταπολέμηση των «κατά συρροή εγκληματιών»), παρά στην κοινωνική μέριμνα. Δεν είναι λίγες οι επιχειρήσεις «σκούπα» μέχρι σήμερα, που επιδιώκουν την «εκκαθάριση» του κέντρου, χωρίς δυστυχώς αυτές να συνοδεύονται και από κοινωνικά μέτρα ή παρεμβάσεις που θα μπορέσουν να εκτονώσουν την πίεση προς όλες τις κατευθύνσεις. Οι αστυνομικές δυνάμεις παρεμβαίνουν ουκ ολίγες φορές, υπό την πίεση που ασκείται από την κοινωνία, ωστόσο σε μικρό χρονικό διάστημα οι αντικανονικοί μετανάστες επιστρέφουν και εξακολουθούν να ζουν κάτω από τις ίδιες άθλιες συνθήκες.

Η χρήση βίας από την πλευρά της αστυνομίας καταγράφεται σε πληθώρα δημοσιευμάτων, με ταυτόχρονη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας των μεταναστών, αλλά και ασέβεια ως προς τη θρησκεία ή την καταγωγή τους. Αντίστροφα, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν αναφορές για επιθέσεις μεταναστών προς αστυνομικούς, ελάχιστες όμως σε σχέση με τις προαναφερθείσες.

Σε διαφορετικές περιπτώσεις πόλεων ανά τον κόσμο, που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό μεταναστών, παρατηρούνται παρόμοιες κατασταλτικές μέθοδοι, προκειμένου να καταπολεμηθεί η εγκληματικότητα στις περιοχές που αυτοί διαμένουν (βλέπε επιχειρήσεις «σκούπα» στο Phoenix, Arizona των ΗΠΑ και τη Νάπολη της Ιταλίας). Σε άλλες περιπτώσεις δε, γίνονται προσπάθειες για αναβάθμιση του αστικού τοπίου και ηπιότερη κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της περιοχής El Raval, στη Βαρκελώνη, μιας από τις πιο πυκνοκατοικημένες συνοικίες της Ισπανίας. Ως η

εγγύτερη συνοικία στο λιμάνι της Βαρκελώνης, έχει συνδεθεί – από τις αρχές κιόλας του 19^{ου} αιώνα – με μεγάλης κλίμακας μετανάστευση, φτώχεια, πορνεία και άλλα κοινωνικά προβλήματα. Για πολλούς κατοίκους της Βαρκελώνης, θεωρούνταν «απαγορευμένη» περιοχή, την οποία οι τουρίστες επισκέπτονταν για τη φήμη της ως «περιοχή με τα κόκκινα φώτα» και για τα νυχτερινά μπαρ. Από το 1988 το Δημοτικό Συμβούλιο της Βαρκελώνης αποφάσισε να δράσει, εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα αστικής ανανέωσης. Πληθώρα πολιτιστικών θησαυρών εγκαταστάθηκαν εκεί, με κυριότερα παραδείγματα το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Βαρκελώνης (MACBA) και το Κέντρο Σύγχρονου Πολιτισμού (CCCB). Τα περισσότερα από τα παλιά, φτηνά ξενοδοχεία έκλεισαν και οικοδομικά τετράγωνα στα οποία ανθούσε το εμπόριο ναρκωτικών και η πορνεία κατεδαφίστηκαν, προκειμένου να δώσουν τη θέση τους σε μια νέα φοιτητική εστία, σε αστυνομικό σταθμό, δημόσιους χώρους και κτίρια γραφείων. Η ανάπλαση πάρκων και πλατειών συνοδεύτηκε από την τοποθέτηση πολιτιστικών στοιχείων, που φιλοξενούνται σε δημόσιους χώρους και πλατείες, με πιο γνωστό το άγαλμα του Γάτου (The cat), του Fernando Botero. Η ανάπλαση της περιοχής απετέλεσε το έναυσμα για την εγκατάσταση επιχειρήσεων εστίασης (εστιατόρια, μπαρ, μουσικές σκηνές), ξενοδοχείων και ξενώνων.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα της αναμόρφωσης της περιοχής εξακολουθούν να τίθενται υπό έντονη αμφισβήτηση. Κάποιες από τις νέες πλατείες και τις δενδροφυτεμένες περιοχές αποτελούν και πάλι πόλο έλξης μικροεγκληματιών, μιας και η αστική ανάπλαση δεν συνοδεύτηκε από αστυνομικές περιπολίες και κοινωνικές δράσεις. Απρόβλεπτη ήταν επίσης και η πρόσφατη άφιξη μιας ευμεγέθους μουσουλμανικής κοινότητας, αποτελούμενης κυρίως από Μαροκινούς και Πακιστανούς μετανάστες, αλλά και η διαμονή μεγάλου αριθμού Φιλιππινέζων μεταναστών που καταλαμβάνουν τα διαμερίσματα που δεν έχουν ζήτηση από τους Ισπανούς, μιας και τα χαμηλά ενοίκια και η κεντρικότητα της περιοχής την καθιστούν ελκυστική σε μετανάστες. Οι μετανάστες αυτοί έρχονται συχνά αντιμέτωποι με νομικά και γλωσσικά προβλήματα, με έντονες πολιτισμικές διαφορές και

φυλετική προκατάληψη. Σήμερα, το 47,4% των κατοίκων της El Raval είναι μετανάστες, από Πακιστανούς και Ινδονήσιους, έως την πιο πρόσφατη ανατολικο-ευρωπαϊκή κοινότητα που εγκαταστάθηκε εκεί, κυρίως Ρουμάνων (Battaglia, Tremblay, 2011).

Τα αποτελέσματα της παρέμβασης στην El Raval μπορούν να συνοψισθούν ως εξής: μείωση του πληθυσμού ανάλογη με τη μείωση του πληθυσμού της Βαρκελώνης· αύξηση της απασχόλησης, χωρίς όμως αυτή να συνοδεύεται και από αύξηση της απασχόλησης των κατοίκων της περιοχής, λόγω των χαμηλών τους προσόντων· πτώση του οικογενειακού εισοδήματος· άνοδος της αγοράς κατοικίας· πτώση των ποσοστών εγκληματικότητας, στα ίδια επίπεδα με αυτά της πόλης της Βαρκελώνης· απομάκρυνση των εγκληματιών από την περιοχή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Η εικόνα της Αθήνας αποτυπώνει το είδος των προβλημάτων που αντιμετωπίζονται από πολλά μεγάλα αστικά κέντρα. Ωστόσο, το βέβαιο είναι ότι η εικόνα που αφορά στο ιστορικό της κέντρο πρέπει να αλλάξει προς το καλύτερο, μέσα από μία σειρά οργανωμένων πολιτικών, πολεοδομικών, αρχιτεκτονικών, περιβαλλοντικών, και κοινωνικών παρεμβάσεων.

Το μεταναστευτικό πρόβλημα δεν είναι αυτό που ευθύνεται αποκλειστικά για την υποβάθμιση της περιοχής. Η αυξημένη δόμηση, η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, η αλλοίωση και εγκατάλειψη κτιρίων, η καταστροφή του παραδοσιακού πολεοδομικού ιστού, η ανεπάρκεια κυκλοφοριακής υποδομής, οι κυκλοφοριακές δυσχέρειες, η ρύπανση, ο θόρυβος και η υπολειτουργία πολλών επιχειρήσεων αποτελούν συνθήκες που απωθούν τους κατοίκους του λεκανοπεδίου και τους επισκέπτες της περιοχής.

Ενδεικτικά, στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Πράσινης Πόλης, η Αθήνα το 2009 κατατάσσεται στην 22η θέση ανάμεσα σε 30 ευρωπαϊκές πόλεις σε σχέση με τις περιβαλλοντικές της επιδόσεις, με βαθμολογία 53,09 στα 100. Η αξιολόγηση των πόλεων έγινε σε 8 κατηγορίες: εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, ενέργεια, κτίρια, μεταφορές, νερό, ποιότητα αέρα, απορρίμματα και χρήσεις γης, καθώς και περιβαλλοντική διακυβέρνηση. Η γενική βαθμολογία της πόλης ήταν χαμηλή, εξαιτίας της ποιότητας του αέρα, της απόδοσης στη διαχείριση απορριμμάτων και γης καθώς και λόγω έλλειψης ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων ή σχετικών προτύπων. Η εικόνα χειροτερεύει στο κέντρο της πόλης, όπου παρατηρείται αύξηση της θερμοκρασίας, σε σχέση με τις περιβάλλουσες περιοχές, αλλά και αύξηση της συχνότητας των θερμών περιόδων.

Η γνώμη των κατοίκων του κέντρου της Αθήνας είναι ίσως η καλύτερη ένδειξη των προβλημάτων που επικρατούν και επιχειρήθηκε να διατυπωθεί μέσω σχετικής τηλεφωνικής έρευνας της εταιρείας Public Issue, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Καθημερινή, στις 20 Απριλίου 2008. Ο τίτλος της έρευνας ήταν «Προβλήματα, Συνθήκες Διαβίωσης και Αξιολόγηση

Δημοτικού έργου στο Δήμο Αθηναίων». Σύμφωνα με αυτή, οι κάτοικοι του ιστορικού κέντρου αντιμετωπίζουν καθημερινά προβλήματα στάθμευσης (84%), παραβατικότητας / εγκληματικότητας (79%), ατμοσφαιρικής ρύπανσης (69%), ναρκωτικών (64%), υποδομών (57%), θορύβου (56%), αστυνόμευσης (54%), κακής κατάστασης των ελεύθερων χώρων (42%), απορριμμάτων (42%) κλπ. (πηγή: www.publicissue.gr)

Επιπλέον, το αστικό τοπίο μεταβάλλεται σημαντικά. Τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος έχουν αυξηθεί αλματωδώς και η βιοτεχνική δραστηριότητα μειώθηκε αισθητά, γεγονός που μεταφράζεται σε βίαιη μετάλλαξη του κοινωνικο-οικονομικού προσανατολισμού της περιοχής προς μία περισσότερο καταναλωτική κατεύθυνση. Η κλίμακα της γειτονιάς αποδυναμώνεται και ο δημόσιος χώρος καταλαμβάνεται από δραστηριότητες των νεοεγκατεστημένων επιχειρήσεων. Ωστόσο, δεν λείπουν και τα εγκαταλειμμένα κτίρια, που πολλάκις έχουν προσφέρει στέγη στους μετανάστες και που στο κέντρο της Αθήνας απαριθμούνται σε περισσότερα από 500.

Η τουριστική κίνηση πέφτει, οι ελληνικές παραδοσιακές επιχειρήσεις απομακρύνονται σταδιακά ενώ, οι αλλοδαπές επιχειρήσεις σημειώνουν ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις, ειδικά στο ιστορικό κέντρο, όπου κοντεύουν να εξισωθούν σε αριθμό με τις ελληνικές. Η οικοδομική και κατασκευαστική δραστηριότητα υποχωρεί και οι δημόσιες υπηρεσίες σταδιακά αποχωρούν από την περιοχή.

Όλα τα παραπάνω συνθέτουν αυτό το τοπίο της υποβάθμισης, που έχει καταστήσει τα τελευταία χρόνια το ιστορικό κέντρο Αθηνών παραμελημένη περιοχή, που χαρακτηρίζεται από τις άθλιες συνθήκες ζωής των κατοίκων της και λειτουργεί ως πόλος έλξης υποβιβασμένων κοινωνικά ομάδων, χωρίς να αποκλείεται η πιθανότητα μελλοντικής εξέλιξης συγκεκριμένων γειτονιών σε γκέτο μεταναστών.

Η Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε. (ΕΑΧΑ Α.Ε.) επένδυσε 120 εκ. ευρώ το διάστημα 2000-2004 για την ανάπλαση και αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου.

Ενδεικτικές κτιριακές αναπλάσεις από την ΕΑΧΑ Α.Ε.

Αρεοπαγίτου 45 (Μερόπειο Ίδρυμα)

Απ. Παύλου 7 (CINE Θησείο)

Ακαδήμου 14

Αδριανού 3 (ATHENAEUM)

Πηγή: www.astynet.gr

Έκτοτε και μέχρι το 2009, επενδύθηκαν μόλις 15 εκ. ευρώ, γεγονός που καταδεικνύει και την αδράνεια που επικράτησε μετά την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, το 2004. Οι φορείς που ενεργούν για την αναβάθμιση της περιοχής φαίνεται πως έχουν αδυναμία συντονισμού μεταξύ τους, ενώ οι παρεμβάσεις τους είναι ανεπαρκείς και πολύ ασθενέστερες από την ένταση των προβλημάτων. Είναι συχνό δε, το φαινόμενο της μετατόπισης ευθυνών από την μία υπηρεσία στην άλλη, συνήθως λόγω επικάλυψης αρμοδιοτήτων μεταξύ τοπικής αυτοδιοίκησης και κεντρικής διοίκησης. Θα πρέπει να υπάρξει λοιπόν ένα πλήρες και εμπεριστατωμένο Σχέδιο Ανασυγκρότησης του Ιστορικού Κέντρου, σε συνδυασμό με την επικαιροποίηση του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών (το οποίο δεν έχει ακόμη ανακοινωθεί), αλλά και τη συντονισμένη δράση της «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε.», προκειμένου να αποφευχθούν οι χρονοτριβές και να ξεκινήσει άμεσα η εφαρμογή του σχεδίου.

Το Πόρισμα της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής με τίτλο «Ένα Σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας» κατατέθηκε στις 29 Μαρτίου 2010. Σε αυτό, γίνεται προσπάθεια καταγραφής των προβλημάτων του ιστορικού κέντρου, κατάθεσης των

προτάσεων των φορέων, εντοπισμού κατάλληλων λύσεων, εντοπισμού ενός συστήματος συντονισμού των επιμέρους φορέων και δρομολόγησης ενός ουσιαστικού συστήματος παρακολούθησης της εφαρμογής των λύσεων. Διαπιστώνεται ραγδαία υποβάθμιση του ιστορικού κέντρου σε μια πληθώρα τομέων της καθημερινότητας και τονίζεται η αναγκαιότητα για οργανωμένη και σε βάθος χρόνου παρέμβαση, που θα αντιμετωπίζει πολεοδομικά, αρχιτεκτονικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα. Σύμφωνα με το πόρισμα, επείγουν α) η προετοιμασία ενός Ενιαίου Σχεδίου για την ανασυγκρότηση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, β) η κατάθεση από το ΥΠΕΚΑ και τον ΟΡΣΑ του Αναθεωρημένου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας, με ειδική αναφορά και στο κέντρο της πόλης και γ) η επικαιροποίηση του Προγράμματος Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο θέμα της ασφάλειας και της αποκατάστασης της έννομης τάξης, δηλαδή της διευθέτησης του θέματος των μεταναστών χωρίς νόμιμα έγγραφα, της αντιμετώπισης της εμπορίας ναρκωτικών και της πορνείας και του αυστηρού ελέγχου των χρήσεων γης. Η Επιτροπή καταθέτει συγκεκριμένες προτάσεις, που κατανέμονται σε 8 βασικούς Άξονες: Πολεοδομική Ανασυγκρότηση, Οικονομική Μεγέθυνση, Κοινωνική Συνοχή, Περιβαλλοντική Εξυγίανση, Πολιτιστική Καθιέρωση, Θεσμική Αναβάθμιση, Χρηματοδότηση, Σύστημα Παρακολούθησης.

Τον Απρίλιο του 2010 καταρτίστηκε το Πόρισμα Ομάδας Εργασίας υπό τον Υφυπουργό Προστασίας του Πολίτη και μέλη / εκπροσώπους αρμόδιων Υπουργείων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων εμπλεκόμενων φορέων με τίτλο «Δράση για την Αθήνα». Στο πόρισμα καταγράφονται τα προβλήματα του ιστορικού κέντρου και προτείνονται άμεσες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δράσεις για κάθε έναν από τους εξής τομείς: παραεμπόριο, αλλοδαποί δίχως νομιμοποιητικά έγγραφα και ευάλωτες ομάδες, λειτουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, δημοτική αστυνομία και ΕΛ.ΑΣ. (αποσαφήνιση αρμοδιοτήτων και ανάπτυξη συνεργασιών στους τομείς που απαιτείται), αποτελεσματικότερη λειτουργία του Γραφείου Ιστορικού Κέντρου Αθηνών σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής

Αλλαγής, ναρκωτικά, εκδιδόμενα πρόσωπα, άστεγοι, εγκαταλελειμμένα κτίρια, κτίρια που τελούν υπό κατάληψη, κτίρια που ενοικιάζονται σε αλλοδαπούς εν είδει ξενοδοχείου και εν γένει η πολεοδομική κατάσταση του κέντρου.

Τον Αύγουστο του 2010 συζητήθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο, μετά από εισήγηση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη ειδικό πόρισμα εμπειρογνομώνων, σε σχέση με την πάταξη του παραεμπορίου και της εγκληματικότητας στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας. Σε αυτό προτείνονται, μεταξύ άλλων: α) η καταγραφή του αριθμού των μικροπωλητών και η ενίσχυση ελέγχων στα κινεζικά μαγαζιά, β) ο εντοπισμός Ελλήνων ιδιοκτητών, στο ευρύτερο ιστορικό κέντρο, που ενοικιάζουν τα σπίτια τους σε αλλοδαπούς χωρίς τις νόμιμες διαδικασίες και η δημιουργία Σώματος ήπιας καταστολής σε συνεργασία με ειδικά εκπαιδευμένους αλλοδαπούς, γ) πρόταση για μεταφορά/μετεγκατάσταση όλων των μονάδων του OKANA σε νοσοκομεία, δ) εφαρμογή του μοντέλου *ope-euro job* της Γερμανίας για τους άστεγους και τους άπορους, σύμφωνα με το οποίο όσοι είναι εγγεγραμμένοι στην Πρόνοια θα μπορούν να εργάζονται σε δήμους (π.χ. ως οδοκαθαριστές) κερδίζοντας ένα ή δύο ευρώ την ώρα, χωρίς όμως να χάσουν το επίδομα Πρόνοιας.

Πιο αναλυτικά, το πόρισμα περιελάμβανε συνολικά 60 προτάσεις, για μια σειρά τομέων δράσης (αλλοδαποί, παραεμπόριο, κέντρα υγειονομικού ενδιαφέροντος, ναρκωτικά, εκδιδόμενα πρόσωπα, άστεγοι). Τα σημαντικότερα σημεία του πορίσματος είναι:

- Εντοπισμός και σύλληψη των συμμοριών.
- Προστασία των ευάλωτων ομάδων με παροχή του ειδικού καθεστώτος σε αυτούς που χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας και μεταφορά τους σε ειδικούς χώρους του Υπουργείου Υγείας, αλλά και ο εντοπισμός των Ελλήνων που νοικιάζουν τα διαμερίσματά τους σε αλλοδαπούς δίχως να είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.
- Στο σκέλος του παραεμπορίου, προτείνεται η δημιουργία πολυπολιτισμικής αγοράς, με τη φορολόγηση των πωλούμενων προϊόντων

- Το Υπουργείο Περιβάλλοντος καλείται να καθορίσει τις χρήσεις γης στο κέντρο της Αθήνας, ενώ προτείνεται η σφράγιση (διακοπή παροχής ρεύματος κλπ.) για τα κέντρα υγειονομικού ενδιαφέροντος που λειτουργούν δίχως άδεια.
- Το πόρισμα προτείνει τη μεταφορά και μετεγκατάσταση όλων των μονάδων Συντήρησης του ΟΚΑΝΑ σε νοσοκομεία και την ενίσχυση των σταθμών Άμεσης Πρόσβασης του ΟΚΑΝΑ και ΚΕΘΕΑ στο κέντρο, ενώ για τα εκδιδόμενα πρόσωπα ζητείται η εκ νέου νομιμοποίηση των οίκων ανοχής.
- Για τους άστεγους του κέντρου το πόρισμα προβλέπει την καταγραφή τους και την παροχή στέγης σε χώρους πρόνοιας ενώ σημειώνεται πως τα συσσίτια δεν αποτελούν λύση στο πρόβλημα των αστέγων (www.skai.gr).

Τον Ιούλιο 2010, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επίσης καταθέσει τις διαπιστώσεις και προτάσεις του σε σχέση με το ιστορικό κέντρο της Αθήνας, ύστερα από μια σειρά παρατηρήσεων που κατέγραψε και έχουν ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο. Στα συμπεράσματα της έκθεσής του εκτιμά ως θετική την «ολιστική» προσέγγιση του φαινομένου. Τάσσεται υπέρ της ύπαρξης ενός φορέα που θα ελέγχει και θα συντονίζει το σύνολο των δράσεων, τονίζοντας ωστόσο ότι αυτός θα είναι κάποιος από τους υφιστάμενους φορείς, μιας και η σύσταση ενός νέου φορέα θα απαιτούσε χρόνο και χρήμα, σε μια περίοδο που η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας είναι προβληματική και η ανάγκη επίλυσης των προβλημάτων του ιστορικού κέντρου θεωρείται κατεπείγουσας σημασίας. Ειδικότερα, προτείνεται α) η προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας από την Ελληνική Αστυνομία με την εφαρμογή ειδικού αστυνομικού σχεδιασμού, προσαρμοσμένου στις τοπικές συνθήκες, β) ειδική μέριμνα των αλλοδαπών που διαβιούν στην περιοχή, ολοκλήρωση των νομοθετικών πρωτοβουλιών για τη διαδικασία ασύλου, τροποποίηση των υφιστάμενων διατάξεων για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και γ) αναγνώριση ειδικού καθεστώτος διαμονής στους αλλοδαπούς οι οποίοι δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθούν από τη χώρα.

Ο συνδυασμός και σωστός συντονισμός των δράσεων στο σύνολο των παραπάνω τομέων αναμένεται να συμβάλει στην εκτόνωση της πίεσης, τη

μείωση της εγκληματικότητας και την παραμονή ή και επιστροφή των κατοίκων στο ιστορικό κέντρο.

Διεθνή παραδείγματα μας δείχνουν ότι η συγκράτηση του πληθυσμού είναι σημαντικό κριτήριο για την αναζωογόνηση της περιοχής. Η επανακατοίκηση του Κέντρου θα πρέπει να επιτευχθεί σταδιακά, ώστε να βοηθήσει στη διατήρηση της πλούσιας κοινωνικής διαστρωμάτωσης και την αντιστροφή της πολεοδομικής απαξίωσης που καταγράφεται κατά τα τελευταία έτη. Η επιδότηση δανείων για την αγορά α' κατοικίας στο κέντρο θα ήταν ίσως ένα έναυσμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Αναγκαία βέβαια προϋπόθεση για την υλοποίηση του συγκεκριμένου στόχου είναι η επίτευξη συνθηκών ασφάλειας στην περιοχή. Τα μέτρα μηδενικής ανοχής, όπως οι επιχειρήσεις «σκούπα» που εφαρμόζονται κάθε φορά που η κοινή γνώμη εκδηλώνει έντονα την αγανάκτησή της είναι φανερό πως δεν αποδίδουν. Απαιτείται λεπτομερής χαρτογράφηση της εγκληματικότητας στο κέντρο της Αθήνας και ένταση της αστυνόμευσης ανάλογα με τη γειτονιά, το είδος και τη συχνότητα των εγκλημάτων που διαπράττονται σε αυτήν. Τα μέτρα που θα ληφθούν οφείλουν να στοχεύουν, παράλληλα, και στην αντιμετώπιση της συμβατικής εγκληματικότητας και να διέπονται από σταθερότητα για να ανακτηθεί το αίσθημα ασφάλειας στην περιοχή (Παπαθεοδώρου, 2011).

Χρήσιμη προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να αποδειχθεί η ενεργοποίηση των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας (ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ.). Τα Συμβούλια αυτά θεσπίστηκαν με το Νόμο 2713/1999, με τον οποίο προβλέπεται η σύστασή τους σε κάθε δήμο με πληθυσμό άνω των τριών χιλιάδων κατοίκων. Αποτελούνται από επιστήμονες και λειτουργούς που διαθέτουν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας, όπως δικαστικούς λειτουργούς, εγκληματολόγους, κοινωνιολόγους και ψυχολόγους. Έργο τους είναι η κατάρτιση προγράμματος πρόληψης της εγκληματικότητας στη δημοτική περιφέρεια αρμοδιότητάς τους, η διατύπωση γνώμης επί σχετικών ερωτημάτων του δημάρχου ή των τοπικών κοινωνικών και επιστημονικών φορέων, η συνεργασία με τα αντίστοιχα συμβούλια όμορων

δήμων, η διοργάνωση ημερίδων, σεμιναρίων και άλλων συναφών εκδηλώσεων για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η συνεχής, μέσω των τοπικών μέσων μαζικής επικοινωνίας, ενημέρωση των κατοίκων καθώς και η εκδήλωση κάθε άλλης σχετικής δραστηριότητας. Στόχος τους λοιπόν, είναι να αποτελέσουν αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στην ικανότητα του κράτους, να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα κοινωνικά αγαθά τους.

Αντιλαμβάνεται κανείς ότι με τη σύσταση και λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού δεν επιχειρείται η καταστολή, αλλά η πρόληψη της εγκληματικότητας, είτε μέσω της λήψης μέτρων για την εξάλειψη των ευκαιριών που ευνοούν τη δράση του εγκληματία, είτε μέσω της καταπολέμησης των κοινωνικών εκείνων παραγόντων που ευνοούν την εξώθηση προς το έγκλημα, κυρίως όσων ανήκουν στις λεγόμενες «ευπαθείς» κοινωνικές ομάδες. Επιχειρείται η ενίσχυση του θεσμού της γειτονιάς, η ενδυνάμωση της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, μέσω της ενεργού δράσης των κατοίκων σε τοπικό επίπεδο και η αντιμετώπιση των κοινωνικών αιτίων που προκαλούν την μικρομεσαία, κυρίως, παραβατικότητα, χωρίς να ασκείται αστυνόμευση. Κοινή διαπίστωση των τελευταίων χρόνων ωστόσο, είναι ότι όσα Τοπικά Συμβούλια έχουν συσταθεί στους Ο.Τ.Α. βρίσκονται σε υπολειτουργία, ίσως και εξαιτίας του γεγονότος ότι η θητεία των μελών είναι τριετής και άμισθη.

Σε σχέση με το Δήμο Αθηναίων και την πιο ευάλωτη ίσως περιοχή της χώρας – αυτή του ιστορικού κέντρου Αθηνών – θα πρέπει, παράλληλα με την περισσότερο ενεργή δράση του ΤΟ.Σ.Π.ΠΑ. να καταπολεμηθούν το παραεμπόριο και τα παράνομα κυκλώματα ναρκωτικών και πορνείας, να διευθετηθεί το θέμα των αντικανονικών μεταναστών, να ελέγχονται αυστηρά οι χρήσεις γης και να σφραγιστούν ή να αξιοποιηθούν τα εγκαταλελειμμένα κτίρια. Ως προς το τελευταίο, η Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής είχε προ διετίας προτείνει μια ιδιότυπη ανταλλαγή περιουσιών, ανάμεσα στην Πολιτεία και όσους έχουν στην κατοχή τους διατηρητέα στο κέντρο της πόλης και δεν

επιθυμούν να τα ανακαινίσουν. Πρόκειται για ένα σύστημα που έχει εφαρμοστεί στη Βαρκελώνη, ως μέσο για την αρχιτεκτονική αναβάθμιση περιοχών που έχουν εγκαταλειφθεί. Συστηματικός έλεγχος θα πρέπει να υπάρχει βεβαίως και στον τρόπο λειτουργίας των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος που έχουν ήδη αναπτυχθεί στην περιοχή.

Στόχος των αλλαγών στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας δεν θα πρέπει να είναι ο διωγμός των μεταναστών, η οποιασδήποτε μορφής εγκατάλειψη / αφανισμός ή τιμωρία των κοινωνικά ασθενών ομάδων που κατοικούν ή κινούνται στην περιοχή. Στόχος θα πρέπει να είναι η αρμονική συμβίωση, υπό το πρίσμα ενός κρατικού φορέα που θα συντονίζει το σύνολο των δράσεων για οικιστική, περιβαλλοντική, κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική αναβάθμιση, επιδιώκοντας εν τέλει την βελτίωση της ποιότητας ζωής, τον αλληλοσεβασμό και την ισορροπία στις σχέσεις μεταξύ των δρώντων σε αυτήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δευτέρα, 29 Ιουνίου 2009

“Ψάχνουμε Δήμαρχο”

ΚΙΝΗΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Το πρόβλημα του ιστορικού κέντρου της Αθήνας δεν είναι πρόβλημα μεταναστών – είναι πρόβλημα ανεξέλεγκτης λειτουργίας παράνομων κυκλωμάτων, με την “ύποπτη” ανοχή της πολιτείας.

Οι κάτοικοι, εργαζόμενοι και επιχειρηματίες στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας και στις γειτονικές περιοχές ψάχνουμε Δήμαρχο (και Δημοτικό Συμβούλιο) που θα έχει πολιτική προστασίας των μεταναστών, θα “μπει μπροστά” στις κινητοποιήσεις μας και θα θέσει προ των ευθυνών τους τα αρμόδια υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ, Εσωτερικών, Υγείας και Δημόσιας Τάξης – εκπονώντας και υποβάλλοντας ολοκληρωμένο ρυθμιστικό σχέδιο για την ανάπλαση και διάσωση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Ψάχνουμε Δήμαρχο (και Δημοτικό Συμβούλιο) που θα φροντίσει την καθαριότητα του κέντρου αυτής της πόλης – μια και αυτό είναι αποκλειστικά δική του αρμοδιότητα. Ψάχνουμε Δήμαρχο (και Δημοτικό Συμβούλιο) που θα επαναφέρει τουλάχιστον την πόλη στην κατάσταση, στην οποία την παρέλαβε.

Γι αυτό, την Τρίτη 30 Ιουνίου, στις 3μμ, κυκλώνουμε με χρωματιστές κορδέλες και μπαλόνια το Δημαρχείο στην Πλατεία Κοτζιά, σε μια συμβολική κίνηση διαμαρτυρίας.

Σύλλογος Κεραμεικού-Γκάτσι-Ρουφ “Μέγας Αλέξανδρος”

Εξωραϊστικός Σύλλογος “Ο Λυκαβηττός”

Σύλλογος κατοίκων και επαγγελματιών «Τα Εξάρχεια»

Πολιτιστικός Σύλλογος “Παναθήναια”

Κωνσταντίνα Πέππα

“Μετανάστες, αστικός χώρος και κοινωνικά προβλήματα”

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία για την προστασία της φυσικής και της
αρχιτεκτονικής κληρονομιάς Ελλάδας και Κύπρου "ΜΟΝUΜΕΝΤΑ"

(www.monumenta.org)

Σύλλογος Καταστηματαρχών Μοναστηρακίου «Ο Ήφαιστος»

Επιτροπή Πρωτοβουλίας Κατοίκων Πλάκας

και Ξενοδοχεία του ιστορικού κέντρου

Πηγή: <http://pan-athinaia.blogspot.com/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alba, R.D. and Logan, J.R. (1993) “Minority proximity to whites in suburbs: An individual – level analysis of segregation” *American Journal of Sociology*, 98: 1388-1427.
- Anderson, E. (1994) “The Code of the Streets.” *The Atlantic Monthly* (May 1994).
- Arvanitidis, P. and Skouras, D. (2007), 'Intra-Urban Patterns of Immigrant Location and the Housing Market: a Preliminary Investigation' Fondazione Eni Enrico Mattei Working Paper Series, 42.2007.
- Αρβανιτίδης, Π., Σκούρας, Δ., (2008), ‘Μετανάστες και πρότυπα χωροθέτησής τους στο Π.Σ. Αθηνών’, Εισήγηση, Γ’ Πανελλήνιο Συνέδριο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, 16-18 Μαΐου 2008.
- Åslund, O. (2005) ‘Now and forever? Initial and subsequent location choices of immigrant’. *Regional Science and Urban Economics* 35: 141-165.
- Βαΐτου, Ν. και Καλαντίδης, Α. (2009) ‘Πόλεις των «άλλων». Καθημερινές πρακτικές και συγκρότηση του δημόσιου χώρου’, στο Σπυριδάκης, Μ. (επιμ.) *Μετασχηματισμοί του χώρου. Κοινωνικές και Πολιτισμικές Διαστάσεις*, εκδ. Νήσος, Αθήνα.
- Baldwin-Edwards, M. (2004) ‘Η ένταξη των μεταναστών στην Αθήνα: Δείκτες ανάπτυξης και στατιστικές μέθοδοι μέτρησης’, Παρατηρητήριο Μετανάστευσης στη Μεσόγειο, UEHR, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Bartel, A. (1989) ‘Where do the U.S. immigrants live?’, *Journal of Labor Economics*, 7(4): 371-91
- Battaglia, A. and Tremblay, D. (2011) ‘El Raval and Mile End: A Comparative Study of Two Cultural Quarters in Barcelona and Montreal, between Urban Regeneration and Creative Clusters’, Research

note no 2011-1A, Canada Research Chair on the Socio-Organizational Challenges of the Knowledge Economy, March 2011

- Bauer, T., G. Epstein and I.N. Gang (2002a) ‘Enclaves, Language and the Location Choice of Immigrants’, *IZA Discussion Paper*, 558.
- Bauer, T., G. Epstein and I.N. Gang (2002b) ‘Herd Effects or Migration Networks? The Location Choice of Mexican Immigrants in the U.S.’, *IZA Discussion Paper*, 551.
- Boal, F.W. (1976) “Ethnic Residential Segregation” in Herbert, D.T. And Johnston, R.J. (Eds) *Social Areas in Cities, Volume 1: Spatial Processes and Form*, London,: John Wiley and Sons, pp. 41-79.
- Boal, F.W. (1996) “Immigration and ethnicity in the urban Milieu”, in Roseman, C.C. Laux, H.D. And Thieme, G. (Eds) *EthniCity, Geographic Perspectives on Ethnic Change in Modern Cities*, Maryland: Rowman and Littlefield, pp. 283-304.
- Borjas, G.J. (2003) ‘The Labor Demand Curve Is Downward Slopping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market’, *Quarterly Journal of Economics* (6/2003) 1335-1374.
- Burgess, Ernest W.(1961) “The growth of the city: An introduction to a research project”, in George A. Theodorson, (Eds.), *The City*, σ. 47-62. Chicago: The University of Chicago Press, 1925.
- Bovenkirk F., (1993): “Crime in the Multi-ethnic Society: A View from Europe”, *Crime, Law and Social Change*, Vol. 19, pp. 271-280.
- Caravetta, P. (2004) ‘Migration, history and existence’, in Vagelis Kyriakopoulos (Ed.), *Olympia IV: Human Rights in the 21st Century, Migrants and Refugees*, Human Rights Defence Centre, Ant, N. Sakkoulas Publishers, Athens – Komotini, p. 19.
- Chiswick, B.R. and P.W. Miller (2005) ‘Do Enclaves Matter in Immigrant Adjustment?’, *City and Community*, 4(1): 5-35.
- Clandestino Project: “Undocumented Migration: Counting the Uncountable. Data and Trends Across Europe”. Final Report, 23 November 2009, European Commission. Available from

http://clandestino.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/03/clandestino-final-report_-november-20091.pdf [last accessed on April 19, 2011].

- Cullen, F.T. (1984) “Rethinking Crime and Deviance Theory”. Rowman & Allanheld, New Jersey.
- Damm, A.P. (2005) ‘Determinants of Recent Immigrants. Location Choices: Quasi – Experimental Evidence’, Centre for Applied Microeconometrics, Department of Economics, University of Copenhagen.
- Δημοτική Αστυνομία Δήμου Αθηναίων (2010), «Πρωτεύοντα Προβλήματα Παραβατικότητας στο Δήμο Αθηναίων», Αθήνα, Ιανουάριος 2010.
- Δρεπτάκης, Μ. (2008) ‘Μετανάστες το ένα τέταρτο του πληθυσμού του Δήμου Αθηναίων’ εφημ. Ελευθεροτυπία, 6/11/2008.
- Dunlevey, J.A. (1991) ‘On the Settlement Patterns of Recent Carribean and Latin Immigrants to the U.S.’, *Growth and Change*, 22, 54-67.
- Dunn, K.M. (1998) “Rethinking ethnic concentration: the case of Cabramatta, Sydney” *Urban Studies*, 35(3), pp. 503-527.
- Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής (2010) ‘Πόρισμα: Ένα Σχέδιο για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας’, Αθήνα, 29/3/2010.
- Fernandez-Kelly, M. P. and R. Schaufliker (1994) “Divided Fates: Immigrant Children in a Restructured U.S. Economy.” *International Migration Review* 28 : 662-689.
- Freeman, L. (2000) “Minority Housing Segregation: A test of three perspectives”. *Journal of Urban Affairs*, 22(1), pp. 15-35.
- Harris, C. and E. Ullman (1959) “The Nature of Cities.” in *Readings in Urban Geography*, eds. H. Mayer and C. Kohn. Chicago: University of Chicago Press.
- Hernandez, D. (1999) *Children of Immigrants. Health, Adjustment, and Public Assistance*. Washington, D.C.: National Academy Press

- Hoyt, H. (1939) *The Structure and Growth of Residential Neighbourhoods in American Cities* Washington, Federal Housing Administration.
- Hugo, G.J. (1996) “Diversity Down Under: the changing ethnic mosaic of Sydney and Melbourne”, in Roseman, C.C., Laux, H.D. And Thieme, G. (Eds), *EthniCity, Geographic EthniCity, Geographic Perspectives on Ethnic Change in Modern Cities*, Maryland: Rowman and Littlefield, pp. 102-134.
- Ι.ΜΕ.ΠΟ. (2005) ‘Οικονομικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης. Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα’, Αθήνα
- Iosifides, Th. And R. King (1998) ‘Socio-Spatial Dynamics and exclusion of three immigrant groups in the Athens conurbation’. *South European Society and Politics*, 3(3), 205-229.
- Jaeger, D.A. (2000) ‘Local Labor Markets, Admission Categories and Immigrant Location Choice’, Working Paper, Department of Economics, Hunter College, NY.
- Jaeger, D.A. (2006) ‘Green Cards and the Location Choices of Immigrants in the United States, 1971-2000’, Published in *Research in Labor Economics*, 27: 131-183 (2007).
- Καραϊσκάκη, Τ. (2007) ‘Ο χάρτης των μεταναστών στην Αθήνα’, Εφ. Καθημερινή, 10/6/2007.
- Καρύδης, Β. (1996) ‘Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα’, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Kempen, van R. and Ozuekren, A.S. (1998) “Ethnic Segregation in cities: new forms and explanations in a dynamic world” *Urban Studies*, 35(10), pp. 1631-1656.
- Kesteloot, C. (1995) “The creation of socio-spatial marginalization in Brussels: a tale of flexibility, geographical competition and guestworker neighbourhoods” in Sadler, D. and Hadjimichalis, C. (Eds) *Europe at the margins: New Mosaics of Inequality*, Chichester: Wiley, pp. 82-99.

- King, R. (1995) “Migration, globalisation and place”. In D. Massey and P. Jess (eds.) *A place in the world? Places, cultures and globalization*. Open University & Oxford University Press, Milton Keynes, 5-53.
- Kobrin, F.E. and A. Speare (1983) ‘Outmigration and ethnic communities’, *International Migration Review*, 17: 425-44.
- Κυριακόπουλος, Κ. (2008) «Το τρίγωνο του φτωχοδιαβόλου», Εφ. Ελευθεροτυπία, 20/9/2008.
- Λεοντίδου, Λ. (2005) *Αγεωγράφητος Χώρα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Leontidou, L. (2007) “Five Narratives of the Mediterranean City”. in R. King, L. Proudfoot and B. Smith (eds.) *The Mediterranean: Environment and Society*. Arnold, London, 181-193.
- Λιάγκος, Γ. ‘Κάτω Πατήσια – Ομόνοια, Δίπλα στο τρένο...’ εφημ. Η Καθημερινή, 27/3/2005.
- Λιανός, Θ. (2003) ‘Σύγχρονη Μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική Διερεύνηση’, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Lianos T., Sarris A. & Katseli L. (1995) ‘The impact of illegal immigration on Local labor markets: The case of Northern Greece’, CEPR Workshop, Centre for Economic Policy Research.
- Lianos T., Sarris A. & Katseli L. (1996) ‘Illegal Immigration and local labour markets: the case of Northern Greece’, *International Migration*, vol. XXXIV-3, pp. 449-484.
- Logan, J.R. (1978) “Growth, politics and the stratification of places” *American Journal of Sociology*, 84, pp. 404-416.
- Μαλούτας, Θ. (2003) ‘Προβλήματα Κοινωνικά Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Αθήνα: Οι μεταβολές της τελευταίας εικοσαετίας στην κοινωνική γεωγραφία της πόλης και η κρίση της ιδιότυπης κοινωνικής συνοχής’, Κείμενα Εργασίας 2003/4, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

- Maloutas, T. (2007) 'Segregation, Social Polarization and Immigration in Athens during the 1990's: Theoretical Expectations and Contextual Difference', *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(4), pp, 733-758.
- Massey, D.S. (1985) “Ethnic Residential Segregation: a theoretical synthesis and empirical review” *Sociology and Social Research*, 69(3), pp. 325-350.
- Massey, D.S. And Denton, N,A, (1988) “The Dimensions of Residential Segregation” *Social Forces*, 67, pp. 281-315.
- Μεσογειακό Παρατηρητήριο Μετανάστευσης, ΙΑΠΙΑΔ, Πάντειο Πανεπιστήμιο, (2004) ‘Στατιστικά Δεδομένα για τους Μετανάστες στην Ελλάδα’, Μελέτη για λογαριασμό του Ι.ΜΕ.ΠΟ.
- Morice, A. και Rodier, C. "Η «ευρωπαϊκή αντίληψη» για τον έλεγχο της μετανάστευσης Οι μεταναστευτικοί φράκτες της Ευρώπης δίνονται εργολαβικά σε τρίτες χώρες". Εφημερίδα Ελευθεροτυπία. Ανακτήθηκε την 2011-04-20.
- Morrill, R.L. (1991) “On the Measure of Spatial Segregation” *Geography Research Forum* , 11, pp.25-36.
- Νικολαΐδου, Σ. (1993) “Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου”, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα.
- Ονισένκο, κ. (2010) ‘Μάχες για τη «μοιρασιά» της Αθήνας’, Εφ. Καθημερινή, 26/9/2010.
- Openshaw, S. and Taylor, P. (1979) “A Million or So Correlation Coefficients: Three Experiments on the Modifiable Area Unit Problem” in Wrigly N. (Ed.) *Statistical Applications in the Spatial Sciences*. London: Pion, pp 127-144.
- Pacione, M. (1996) “Ethnic Segregation in the European city” *Geography*81, pp. 120-132.
- Παπαθεοδώρου, Θ. (2011) «Υπάρχει βιώσιμη πολιτική για την αβιώτη Αθήνα» Ανακτήθηκε από www.aixmi.gr την 22/5/2011.

- Πετράκος, Γ., Τοπάλογλου, Λ. (2008) “Σύνορα, ολοκλήρωση και ανάπτυξη. Η νέα γεωγραφία των διασυνοριακών οικονομικών σχέσεων”, Αθήνα: Κριτική.
- Portes, A. and R. Rumbaut (1996) *Immigrant America*. Berkeley: University of California Press.
- Putnam, R. (2007) “*E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century -- The 2006 Johan Skytte Prize Lecture*, *Scandinavian Political Studies* **30** (2): 137–174.
- Reardon, F.S. and O' Sullivan, D. (2004) “Measures of Spatial Segregation” *Sociological Methodology*, 34(1), pp.121-162.
- Ρουμπίνη, Γ. και Τριανταφυλλίδου, Α. (2009) «Ελλάδα», σελ. 193-219 στο Τριανταφυλλίδου Α. και Ρουμπίνη Γ. (επιμ.) «*Η μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη*», Αθήνα: Κριτική.
- Rovolis A. and Tragaki A. (2005) ‘The Regional Dimension of Migration in Greece: Spatial Patterns and Causal Factors’, 45th Congress of the European Regional Science Association, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Rovolis A. and Tragaki A. (2006) ‘Ethnic characteristics and geographical distribution of immigrants in Greece’, *European Urban and Regional Studies*, 13(2), pp. 99-111.
- Sampson, R.J. and Groves, W.B. (1989) “Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory”. *American Journal of Sociology* **94**(4), σελ. 774-802.
- Sever R., and Epstein A., (2004): “Marginalisation and Demarginalisation of Immigrants: Diversity Management Strategies in Education”, στο Freilich J. D., (2004), *Migration, Culture Conflict and Crime*”, Ashgate, U.K., pp. 271-288.
- Spiegel Online International (2010), "EU Border Guards to Secure Greek Frontier", Δημοσιεύτηκε την 26.10.2010, Ανακτήθηκε την 20.4.2010.
- Shaw, C.R. and McKay H.D. (1942), “*Juvenile delinquency in urban areas*”, Chicago: University of Chicago Press.

- Schulze H. (1995), “Staat und Nation in der europäischen Geschichte”, München.
- Sun Hung-en and Reed Jack, (1995): “Migration and Crime in Europe”, *Social Pathology*, Vol. 1, No 3, pp. 228-252.
- Συνήγορος του Πολίτη, (2010) ‘Εκτιμήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για το Ιστορικό Εμπορικό Κέντρο Αθηνών’, Έγγραφο προς τους αρμόδιους φορείς, Αθήνα, 13 Ιουλίου 2010.
- Τάκης, Α. (2011) ‘Πέρα από το Δουβλίνο II’, *Μεταρρύθμιση – Πολιτικό Περιοδικό – Ηλεκτρονική Έκδοση 41*, Μάρτιος 2011.
- Thrasher, F.M. (1927) “The Gang. A Study of 1.313 Gangs in Chicago”, University of Chicago Press, Chicago.
- Tonry, M., Ed. (1997) *Ethnicity, Crime, and Immigration*. Chicago: The University of Chicago Press, 1997.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2005) ‘Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις’, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα.
- Τσαλίκογλου, Φ. (1990) «Εγκληματολογία: Θεωρητικές και ιδεολογικές περιπλανήσεις μιας επιστήμης της διαφοράς», *Διαβάζω*, τεύχος 239, σελ. 20-26.
- Τσίγγανου, Ι. κ.ά. (2009) «Μετανάστευση και Εγκληματικότητα, Μύθοι και Πραγματικότητα», ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Ulrich, R. (1994) “The impact of foreigners on the public purse” in Spencer S. (Ed.) *Immigration as an Economic Asset: the German Experience*, Stoke-on-Trent: Trentham Books, pp 65-91.
- Vigil, James Diego (1988) *Barrio Gangs: Street Life and Identity in Southern California*. Austin: University of Texas Press.
- White, M.J. (1983) “The Measurement of Spatial Segregation” *American Journal of Sociology*, 88, pp. 1008-1018.
- Wong, W.S. (1993) “Spatial Indices of Segregation” *Urban Studies* 30, pp. 559-572.

- Wong, W.S. (1997) “Spatial Dependency of Segregation Indices “ *Canadian Geographer*, 41, pp. 128-136.
- Wong, W.S. (2002) “Spatial Measures of Segregation and GIS” *Urban Geography*, 23, pp. 85-92.
- Χλέτσος κ.ά., (2005) ‘Οικονομικές διαστάσεις της μετανάστευσης. Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα.’, Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), Αθήνα.
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Πόρισμα Ομάδας Εργασίας υπό τον Υφυπουργό ΠΡΟ.ΠΟ. με τίτλο «Δράση για την Αθήνα: Προτάσεις για το ιστορικό και εμπορικό κέντρο της Αθήνας», Αθήνα, Απρίλιος 2010.
- Zavodny, M. (1997) ‘Welfare and the locational choices of new immigrants’, *Federal Reserve Bank of Dallas Economic Review*, Second Quarter 1997.
- Φουστέρης, Ε. (1996) «Περιβάλλον και Εγκληματογένεση: Η Οικολογική προσέγγιση της εγκληματικότητας από τη Σχολή του Σικάγου» στο Ζαραφονίτου Χ. (επιμ.), *Η Προστασία του Περιβάλλοντος από Εγκληματολογική Σκοπιά*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Ψημμένος, Ι. (1998) ‘Δημιουργώντας χώρους κοινωνικού αποκλεισμού: η περίπτωση των Αλβανών ανεπίσημων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας.’. Στο Κ. Κασιμάτη (επιμ.) *Κοινωνικός αποκλεισμός: η ελληνική εμπειρία*. ΚΕΚΜΟΚΟΠ & Gutenberg, Αθήνα, 221-273.